RAPORT 2026

Lähisuhtevägivalla levik ja trendid Eestis

Stsenaariumid aastani 2040

ARENGUSEIRE KESKUS
Riigikogu juures tegutsev sõltumatu mõttekoda

Autor: Arenguseire Keskus
Raporti koostaja: Kaupo Koppel
Keeletoimetaja: Toimetaja Tõlkebüroo
Kujundaja: Kiri ja Pilt

Raportis sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Arenguseire Keskus (2026). Lähisuhtevägivalla levik ja trendid Eestis. Stsenaariumid aastani 2040. Raport. Tallinn: Arenguseire Keskus.

ISBN 978-9916-631-34-8 (trükis)
ISBN 978-9916-631-35-5 (pdf)

Raporti koostamisel on kasutatud ka teisi lähisuhtevägivalla uurimissuunas valminud töid:

- Puniste, M., Taal, T., Urmann, H., Leetmaa, L. (2026). Lähisuhtevägivalla kogemusega inimeste abiotsimise teekondade uuring. Tartu Ülikool, RAKE.
- Viks-Binsol, P., Lõoke, K., Pullisaar, K., Lüütsepp, K., Arrak-Koppel, K., Aro, K., & Biin, H. (2026). Lähisuhtevägivalla koormus ja majanduslik kulu Eestis. Uuring. Tallinn: Civitta AS.
- Arenguseire Keskuse lühiraportid:
  - „Usaldus institutsioonide vastu lähisuhtevägivalla olukordades“;
  - „Lähisuhtevägivalla kõnede ajamustrid“;
  - „Vägivallast loobumist toetavad teenused ja Eesti elanike hoiakud“;
  - „Lähisuhtevägivalla majanduslik kulu Eestis“.

Arenguseire Keskus on ühiskonna ja majanduse pikaajalisi arengusuundi analüüsiv mõttekoda Riigikogu juures. Meie missioon on aidata kaasa tulevikku vaatavale poliitikakujundusele.

2026

Sisukord

Uurimissuuna kokkuvõte ... 6

Lähisuhtevägivald Eestis ... 11

Registreeritud lähisuhtevägivalla juhtumid on vaid jäämäe tipp ... 11

Lähisuhtevägivallal ei ole ühte ja ainust põhjust, vägivallarisk kujuneb paljude riskitegurite koosmõjus ... 13

Lähisuhtevägivallast on Eestis saamas pere siseasjast avalik probleem, kuid valmisolek abi otsida on endiselt piiratud ... 15

Lähisuhtevägivallaga tegelemine eeldab valitsemissektorite koostööd ... 17

Lähisuhtevägivalla levik ja trendid ... 20

Politseis registreeritud juhtumite arv väheneb, kuid abiotsimine mitte ... 20

Toimepanijate profiil on vähe muutunud ... 22

Lähisuhtevägivalla statistikas on mitmed pimenurgad ... 23

Lähisuhtevägivalla tagajärjed on ühiskonnale kordades kulukamad kui abisüsteemi tugevdamine ... 24

Lähisuhtevägivallal on selged ajamustrid ... 26

Eesti elanikud on lähisuhtevägivalla suhtes üha vähem sallivad, kuid ohvrit süüdistavad hoiakud püsivad ... 30

Hoiakud lähisuhtevägivalla suhtes erinevad nii soo, vanuse kui ka isikliku kogemuse lõikes ... 31

Noorte meeste hoiakud on muutumas eri suunas ... 35

Sotsiaalmeedia moonutab ettekujutust vägivalla levikust ja vastuvõetavusest ... 36

Digivahendite ja -platvormide kasutamine soodustab vägivalla levikut ja raskendab selle tõkestamist ... 37

Tehisintellekt lihtsustab vägivalla kasutamist ja kättesaadavust, samas on tehisintellekti võimalused ohvriabis veel piiratud ... 38

Usaldus abisüsteemi ja institutsioonide vastu ... 41

Lähisuhtevägivald vähendab usaldust politsei, kohtute ja prokuratuuri vastu ... 41

Hiljutise lähisuhtevägivalla kogemusega inimeste usaldus institutsioonide vastu on väiksem ... 42

Abiotsimise mustrid ... 44

Abiotsimine algab enne ametlikku pöördumist ... 44

Abi toimivus sõltub kontakti kvaliteedist ja järjepidevusest ... 47

Abiotsimist alustatakse üha sagedamini digikeskkonnas ... 48

Toimepanijatega tegelemine ... 50

Rangem karistamine ei vähenda lähisuhtevägivalla kordumist ... 50

Toimepanijatele suunatud sekkumisprogrammid peavad arvestama inimese vägivallariski, vajadusi ja muutumisvalmidust ... 51

Eesti elanikud toetavad toimepanijale abi pakkumist ... 53

Eestis on vägivallast loobumise teenuseid vähe ja nende mõju ei teata ... 54

Lähisuhtevägivalla kajastamine meedias ... 57

Lähisuhtevägivalla meediakajastuses domineerivad üksikjuhtumid ja vägivalla tagajärjed ... 57

Stsenaariumid aastani 2040 ... 60

Trendidest kriitiliste määramatusteni ... 60

Varajane abi ... 62

Märgatud, kuid seotud ... 63

Alati sammu võrra ees ... 64

Keegi ei näe tervikut ... 65

Stsenaariumiteülesed riskid ja võimalused ... 66

Tänusõnad

Täname kaastööde tegijaid: Mari Puniste (Tartu Ülikool), Triin Taal (Tartu Ülikool), Helen Urmann (Tartu Ülikool), Leena Leetmaa (Tartu Ülikool), Helen Biin (Civitta Eesti), Kärt Lüütsepp (Civitta Eesti), Kadri Arrak-Koppel (Civitta Eesti), Piia Viks-Binsol (Civitta Eesti), Karl Lõoke (Civitta Eesti), Katariina Pullisaar (Civitta Eesti), Kersti Aro (Civitta Eesti), Rita Treimuth (ERTE Äriprotsessid).

Suur tänu ekspertidele, kes aitasid kaasa uurimissuuna valmimisele: Hannaliisa Uusma (President Kaljulaidi Fond), Barbara Haage (Siseministeerium), Andra Reinomägi (Justiits- ja Digiministeerium), Martin Kreitsman (Politsei- ja Piirivalveamet), Getter Kamenski (Politsei- ja Piirivalveamet), Maria Khrapunenko (Balti Uuringute Instituut).

Ühtlasi tänab Arenguseire Keskus eespool nimetatud isikute kolleege ja paljusid asutusi, kes toetasid uurimissuunda andmetega, osalesid intervjuudes või aitasid uurimissuuna valmimisele muul moel kaasa.

Eessõna

Lähisuhtevägivallast räägitakse Eestis rohkem kui kunagi varem. Üha vähem peetakse vägivalda pere siseasjaks ning üha enam avalikuks probleemiks. Abi otsitakse järjest sagedamini, mida näitab Häirekeskuse ja ohvriabiteenuse poole pöördujate arv. Selle teadmise taustal mõjub vastuoluliselt, et ametliku statistika järgi on Eestis lähisuhtevägivalda järjest vähem – registreeritud lähisuhtevägivalla juhtumite arv väheneb iga aastaga.

Selles raportis avatakse selle vastuolu võimalikke põhjuseid alates vägivallavormide muutumisest kuni vähese usalduseni ametkondade vastu. Igal juhul on tähtis, et lähisuhtevägivalla teemale riigieelarvest vahendite eraldamisel ei toetutaks üksnes registreeritud juhtumite arvule, kuna sel juhul alahinnataks abivajadust.

Tehnoloogia arenedes muutub ja täieneb ka vägivald. Tehisintellekt võimaldab ahistamist automatiseerida: üha hõlpsam on koguda partneri kohta teavet ja jälgida tema tegevust, samuti luua kompromiteerivat materjali. Uute vägivallavormide tuvastamine, õiguslik käsitlemine ja tõkestamine nõuab aga aega. Lisaks tuleb ametkondadel õppida nägema üksikute digitegevuste taga pikaajalist kontrollimustrit.

Viimase tosina aasta jooksul on suurenenud nende paaride osakaal, kus partneritel on erinev haridustase. Üha sagedamini on naine mehest rohkem haritud ning sellistes paarides on naistel üha enamatel juhtudel ka kõrgem sissetulek. See võib ühelt poolt parandada naiste võimalusi vägivaldsest suhtest lahkuda. Teisalt ei pruugi naiste hariduslik eelis viia suurema majandusliku iseseisvumiseni, kui seda pärsivad jäigad soorolliootused. Staatusega seotud pinge kasv paarisuhetes võib lähisuhtevägivalla riski isegi suurendada. Lisaks ei tohi unustada, et vägivallatseja ei pruugi olla tingimata mees ja ohver naine.

Raportis vaadeldakse lähisuhtevägivalla ja abisüsteemi võimalikke arengusuundi aastani 2040 nelja tulevikustsenaariumi abil. Stsenaariumitest ilmneb, et lähisuhtevägivalla vähendamine sõltub suurel määral abisüsteemi võimest kohaneda uute vägivallavormidega. Kuid olulised on ka inimeste majanduslik iseseisvus ning paarisuhetes valitsevad hoiakud. Seega mõjutavad vägivallaennetust ka haridus-, majandus- ja digivaldkonnas tehtavad otsused ja valikud, mille seos lähisuhtevägivallaga ei pruugi esmapilgul ilmne olla.

Raporti eesmärk on aidata seda ülimalt mitmetahulist ja valusat teemat paremini mõista, et edaspidi oleks võimalik teha paremaid otsuseid.

Head raportiga tutvumist!

Tea Danilov

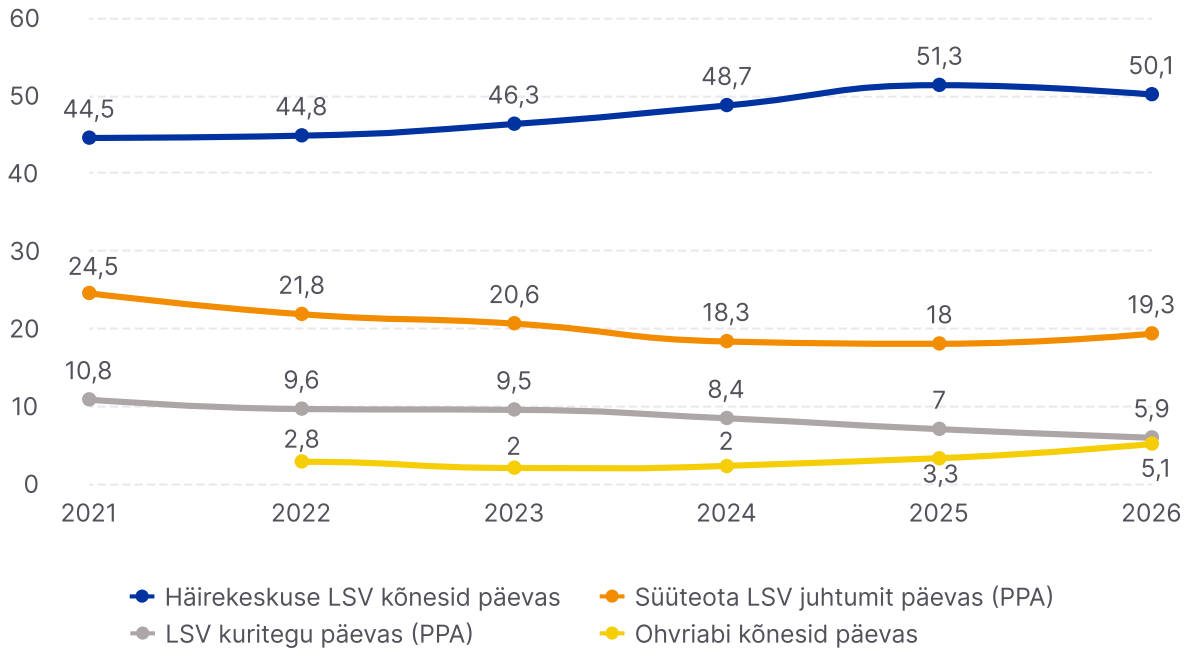
Arenguseire Keskuse juhataja

Uurimissuuna kokkuvõte

Lähisuhtevägivald muutub ühiskonnas üha rohkem nähtavaks, kuid ametlikus statistikas vähem nähtavaks. Lähisuhtevägivalda (LSV) tuntakse Eestis järjest paremini ära ja ühiskonnas toetatakse üha enam sellesse sekkumist. Samal ajal jääb suur osa LSV-st ametlikust statistikast välja, eelkõige kuna LSV hõlmab füüsilise ja seksuaalse vägivalla kõrval järjest rohkem ka vaimset vägivalda, majanduslikku ja digitaalset kontrolli ning kuna institutsioone usaldatakse vähe (vt täpsemalt allpool). Üks usaldusväärsemaid LSV riskinäitajaid on varasem vägivald, kuid LSV-l ei ole üht põhjust ega kindlat toimepanijaprofiili.

Politseis registreeritud LSV kuritegude arv on alates 2019. aastast vähenenud ligi kolmandiku võrra, langedes 2025. aastal 2869 juhtumini. Aastatel 2021–2025 vähenes sarnase kiirusega ka registreeritud süüteota LSV juhtumite arv. Seevastu **Häirekeskusele tehtud LSV-teemaliste kõnede arv on alates 2021. aastast kasvanud 15%**, jõudes 2025. aastal enam kui 18 700 kõneni. **Oluliselt on suurenenud ka ohvriabi kriisitelefoni kõnede arv.** Näiteks on 2026. aasta esimese üheksa kuuga pakutud üle kahe korra rohkem nõustamisi kui möödunud neljal aastal.

Joonis 1. Lähisuhtevägivalla trendid PPA-s, Häirekeskuses ja ohvriabis

Vägivalla esinemise kinnitamist ja ametliku abi otsimist võivad pidurdada usaldusega seotud takistused. Arenguseire Keskuse küsitlus näitab, et inimeste üldine usaldus õiguskaitseasutuste vastu on suurem kui usaldus, et need asutused aitaksid LSV olukorras. Politseid usaldab üldiselt 85% elanikest, kuid LSV olukorras langeb sõltuvalt vägivallavormist usaldus 56–69 protsendile. Kohtu ja prokuratuuri puhul langeb usaldus 70 protsendilt (üldine usaldus) 43–58 protsendile (usaldus LSV-ga seotud küsimustes). Kõige väiksem on usaldus õiguskaitseasutuste vastu vaimse vägivalla korral. Praeguse või hiljutise LSV kogemusega vastajatest usaldab politseid LSV olukorras vaid 46% ning kohut ja prokuratuuri vaid 30%. Ohvriabi ja naiste tugikeskuste vastu püsib usaldus kõigi vaadeldud vägivallavormide puhul suur.

LSV osakaal kõigist registreeritud vägivallakuritegudest on 15 aastaga peaaegu kahekordistunud – kasv 26%-lt 48%-le. Registreeritud LSV kuritegudest 82% moodustab kehaline väärkohtlemine ning ligikaudu kolmveerandi juhtumite puhul on toimepanija ohvri praegune või endine partner. Lapsohvri või -pealtnägijaga juhtumite osakaal on kasvanud (38%). Korduvtoimepanijad moodustavad 22% registreeritud toimepanijatest, kuid nendega on seotud 37–38% kõigist LSV juhtumitest. Seega on LSV korduvuse vähendamisel suurem mõju kui üksikjuhtumitele reageerimisel.

Mehed moodustavad ligikaudu 77% registreeritud juhtumite toimepanijatest ja kuni 84% LSV kuritegude toimepanijatest. Toimepanijate vanuseline ja sooline koosseis on viimastel aastatel püsinud võrdlemisi muutumatuna. **Ametlikus statistikas jäävad aga vähem nähtavaks vaimne ja kontrolliv vägivald ning nende inimeste kogemused** (eakad, sisserändajad, puudega inimesed, mehed), **kes ametiasutustesse ei pöördu.**

LSV-l on selge ajamuster. PPA ja Häirekeskuse andmed näitavad, et enim LSV juhtumeid leiab aset nädalavahetuse hilisõhtutel ja öösel ning kõikidel riigipühadel, seejuures on aastavahetusel LSV-teateid tavapärasest üle kolme korra rohkem. Pöördumised sagenevad ka kuumalainete ning palga- ja toetuste maksmise päevade ajal.

Eesti elanike hoiakud on muutunud LSV suhtes taunivamaks, seda tuntakse üha rohkem ära, kuid jätkuvaks mureks on ohvri süüdistamine. Näiteks vähenes ohvrit vähemalt osaliselt süüdlaseks pidanud vastajate osakaal 54%-lt 38%-le, ent see tähendab siiski enam kui kolmandikku Eesti elanikest. Paranenud on majandusliku ja sotsiaalse kontrolli äratundmine.

Noorte meeste hoiakud ei muutu ühes suunas. ICCS-i andmetel on poiste hoiakud mitmes soolise võrdõiguslikkuse küsimuses muutunud vähem võrdsust pooldavaks ning EIGE andmetes ilmnevad noorte meeste ja naiste erinevused kontrolliva käitumise lubatavuse hindamisel: mehed peavad seda oluliselt sagedamini vaid „pingeliseks paarisuhteks". Euroopa sotsiaaluuringu pikemad aegread ei viita aga noorte meeste üldisemale tagasipöördele väärtuste vallas. Enamiku väärtuste puhul ei ole noorte meeste ja naiste hoiakud süstemaatiliselt lahknenud ning toetus traditsioonilistele soorollidele ei ole sarnaselt noortele naistele pikaajaliselt vähenenud ka noorte meeste seas.

LSV ühiskondlik kulu ulatub Eestis hinnanguliselt üle 270 miljoni euroni aastas, millest üksnes ametlikult registreeritud juhtumitele kulub 93,7 miljonit eurot. Suurima osa hinnangulisest kogukulust moodustab vägivallast tingitud füüsiline ja vaimne kahju (122 miljonit eurot), millele järgnevad tervishoiukulud (59 miljonit eurot) ning tööturul ja majanduses saamata jääv tulu (38 miljonit eurot). Eesti kaotab LSV tõttu üksnes registreeritud juhtumite põhjal ligikaudu 62 900 tööpäeva aastas. Need hinnangud on konservatiivsed, sest kõiki vägivallajuhtumeid ega nende pikaajalisi tagajärgi ei ole võimalik olemasolevate andmete põhjal arvesse võtta.

LSV-ga tegelevate asutuste otsene LSV-ga seotud rahaline kulu ulatub 38,7 miljoni euroni aastas, millest suurima osa moodustavad Tervisekassa (13,6 miljonit eurot), Sotsiaalkindlustusameti (11,8 miljonit eurot) ja Vanglateenistuse (4,1 miljonit eurot) kulud. Ohvriabi, tugikeskuste, Häirekeskuse ja eristatava ennetustegevuse kulud on kokku 3,6 miljonit eurot. **LSV ühiskondlikust kogukulust moodustavad seega kordades suurema osa vägivalla tagajärjed tervisele,**

töövõimele ja elukvaliteedile kui ohvrite abistamine ja vägivalla ennetamine. Kuigi analüüs ei võimalda otseselt hinnata ennetus- ja abimeetmete tasuvust, viitab kulude struktuur sellele, et suuremate investeeringute abil varajasse märkamisse ja tõhusasse sekkumisse saaks vältida märksa suuremaid vägivalla tagajärgedest tulenevaid kulusid ning vähendada seeläbi LSV kogukulu ühiskonnale.

Tartu Ülikooli abiotsimise teekondade uuring näitab, et abiotsimine algab sageli enne esimest ametlikku pöördumist ning võib korduvalt katkeda. Vägivallakogemuse mõtestamisel ja abi leidmisel on lähedaste kõrval üha suurem roll digikogukondadel, kus aidatakse toimunut sageli vägivallana ära tunda, ent kus seatakse ka ootused ohvri edasisele (otsusekindlale) käitumisele. Tartu Ülikooli uuringust selgub ka, et **abiotsimise puhul on asutusest olulisem kokkupuude konkreetse spetsialistiga**, mis määrab, kas ohvri kogemust usutakse, tema ohutunnet võetakse tõsiselt ning kas tal aidatakse järgmise sammuni jõuda. Vägivalla pisendamine või abiotsija süüdistamine võib seevastu edasise pöördumise katkestada.

Rahvusvahelised teadusuuringud ei tõenda, et rangem karistus vähendaks LSV kordumist. Teaduses seostatakse karistuse heidutavat mõju pigem tõenäosusega, et rikkumine avastatakse ja sellele reageeritakse, mitte niivõrd karistuse raskusega. Seega on vägivalla kordumise ennetamiseks karistamise kõrval kriitiline tegeleda toimepanija käitumise mõjutamisega. **Toimepanijatele suunatud programmide mõju sõltub nende personaliseeritusest. Kõigile ühetaoliste programmide mõju on väike ning ebaühtlane.** Rahvusvaheline tõendus toetab sekkumisi, mille sisu ja intensiivsus arvestavad toimepanija korduvvägivalla riski, tema vajadusi ja muutumisvalmidust.

Arenguseire Keskuse küsitluse põhjal toetab kaks kolmandikku Eesti elanikest seisukohta, et sobiva abi korral võib toimepanija oma käitumist muuta, ning veelgi enam (82%) pooldab, et korduva LSV korral oleks käitumise mõjutamise programmis osalemine toimepanijale kohustuslik. Samas teadis vaid 43% vastajatest, et Eestis on toimepanijatele suunatud abi olemas ning sellise abi saamist pidas lihtsaks vaid 17%.

Vägivallast loobumise teenuste maht on Eestis piiratud ning nende mõju vägivalla kordumisele ei hinnata. Sotsiaalkindlustusameti riiklikus vägivallast loobumise toetamise teenuses (VLT) töötab eri aastatel neli või viis töötajat ning aastane nõustamiskordade arv on vähenemas. Enamik toimepanijaid jõuab teenuseni tänu prokuratuuri (43%) või politsei (34%) suunamisele, isepöördujate osakaal on väga väike (13%). Enamasti mõõdetakse programmis osalemist ja küsitakse osalejate hinnanguid, aga ei hinnata osalenute käitumist pärast programmi lõppu ega ohvri tajutud turvalisust. Ka vägivalla kordumise riski hindamist kasutatakse ebaühtlaselt.

Digikeskkonnad mõjutavad nii ettekujutust LSV levikust kui ka vägivalla toimepanemise võimalusi. **Platvormide toimeloogika võib jätta mulje, et aktiivse vähemuse kahjulikud hoiakud on levinumad kui tegelikult.** Samal ajal kasutatakse suhtlusplatvorme ja ühendatud seadmeid üha uutel viisidel partneri jälgimiseks, ahistamiseks ja kontrollimiseks. Tehisintellekt avardab neid võimalusi, lihtsustades oluliselt sünteesitud intiimsisu loomist, teabe kogumist ja ahistamise automatiseerimist. Tehnoloogia toetab samas ka vägivalla äratundmist ja abiotsimist, kuid vähemalt esialgu ei asenda see spetsialisti antud ohuhinnangut.

Raportis visandatakse neli võimalikku stsenaariumit, mis näitavad, kuidas võib LSV-ga tegelemine Eestis järgmise 15 aasta jooksul muutuda.

Stsenaariume eristavad kaks kriitilist määramatust: kui kiiresti suudab abisüsteem kohaneda LSV muutuvate vormidega ning kas naiste kasvav hariduseelis paarisuhetes kandub üle suuremaks autonoomsuseks, majanduslikuks iseseisvuseks ja turvalisemaks võimaluseks suhtest lahkuda või süvendab hoopis paarisuhtes staatusega seotud pingeid ja kontrollivat käitumist.

Stsenaariumis „Varajane abi“ tuntakse vägivald varakult ära ning asutuste koostöö võimaldab kiiresti ja koordineeritult sekkuda. Ohvri majanduslik iseseisvus võimaldab vägivaldsest suhtest lahkuda, kuid partneri vägivalla eskaleerumise oht nõuab hoolikat riskide hindamist ning tekitab pingeid spetsialistide hinnangute ning ohvri enda soovide ja valmisoleku vahel.

Stsenaariumis „Märgatud, kuid seotud“ tunnevad spetsialistid vägivalla varakult ära ja vajalik abi on kättesaadav, kuid majanduslik sõltuvus ja partneri vastuseis ohvri iseseisvumisele piirab tema võimalusi oma olukorda muuta. Väike sissetulek, partneri kontroll ühiste säästude üle ja suutmatus katta eraldi eluasemega seotud kulusid sunnivad ohvrit vägivaldsesse suhtesse jääma ka siis, kui abisüsteem toimib hästi.

Stsenaariumis „Alati sammu võrra ees“ jõuab abivajadus spetsialistideni, kuid meessoost ohvri kogemust ei tunta kohe kontrolliva vägivallana ära ning uued digitaalse kontrolli viisid arenevad kaitsemeetmetest kiiremini. Partner kasutab oma haridus- ja sissetulekueelist ohvri alavääristamiseks ning digiagentide abil kogutud teavet tema kontrollimiseks. Suhtest lahkumist takistab ohvri hirm kaotada lapsega igapäevane kooselu. Abisüsteem küll õpib uutest juhtumitest, kuid digitaalsed kontrollivõtted on kaitsemeetmetest sammu võrra ees.

Stsenaariumis „Keegi ei näe tervikut“ jäävad vägivalla märgid eri asutuste ja digiteenuste vahel hajutatuks, samal ajal kui ohvri majanduslik sõltuvus ja partneri vastuseis ohvri iseseisvuspüüdlustele raskendavad suhtest lahkumist. Üksikud sündmused ei pruugi eraldi näida tõsised, mistõttu sõltub abi tulemus suuresti sellest, kas mõni spetsialist oskab kontrollimustri tervikuna ära tunda. Ka ajutise abi saamisel jääb ohvri pikaajaline turvalisus saavutamata abi ebajärjekindluse ja asutuste puuduliku koostöö tõttu.

Neli stsenaariumi näitavad, et vägivalla parem äratundmine ja kiiresti kättesaadav esmane abi ei taga iseenesest ohvrite suuremat pikaajalist turvalisust. Määravaks saavad nii abisüsteemi võime muutuvate vägivallavormidega kohaneda kui ka inimese majanduslik iseseisvus, otsustusvabadus ja partneri suhtumine tema autonoomiasse. Sekkumiste tulemust tuleb hinnata ohvri tegeliku turvalisuse ja tegutsemisvõime põhjal, mitte üksnes juhtumi registreerimise või üksikute teenuste saamise kaudu.

Stsenaariumiteüleselt ilmnevad kolm suuremat riski.

Varasem märkamine ja parem teadlikkus suurendavad abivajaduse nähtavust, ent abisüsteemi ülekoormus ning katkendlik abi võivad turvalisust vähendada. Rohkem pöördumisi ei tähenda paremat tulemust, kui inimene peab eri asutustes oma kogemust korduvalt selgitama, esimene reaktsioon on tõrjuv või ebapädev või jääb ohver pärast esimest kontakti edasise selge plaani ja abita.

Digitaalne kontroll suureneb kiiremini kui selle tuvastamise ja tõkestamise võimekus. Tehisintellekt on oluliselt kergendanud isiku vastu suunatud vägivalla kasutamist. Jagatud kontod, ühendatud seadmed ja tehisaru-agendid võimaldavad partnerit jälgida ilma ilmse õigusrikkumise või konto kaaperdamiseta ning üksikud digijäljed ei pruugi kontrollimustrit paljastada.

Staatusega seotud lõhe kasvamine paarisuhetes võib suurendada LSV riski, kui soorolliootused ei muutu sama kiiresti. Naiste kõrgem haridus ja sissetulek võivad suurendada nende iseseisvust, kuid traditsiooniliste soorolliootuste püsimisel ka pingeid paarisuhtes. Kui partner tajub oma senise positsiooni nõrgenemist, võib ta püüda seda tasakaalustada suurema kontrolli ja vägivallaga.

Stsenaariumiteüleselt saab välja tuua kaks peamist võimalust.

Vägivalda saab märgata ja abini jõuda enne esimest politseikontakti. Tervishoiu-, sotsiaal- ja haridusvaldkonna spetsialistide LSV alased paremad teadmised võimaldavad vägivalda varem märgata ka siis, kui inimene ise seda vägivallana ei määratle. Spetsialistide oskus esmaselt reageerida ja inimene sobiva abini suunata aitab sekkuda enne vägivalla süvenemist. Varajast abiotsimist toetavad ka veebikeskkonnad ja tehisintellekt, mis aitavad kogemust mõtestada ja järgmisi samme kavandada. Riik saab toetada nende turvalist kasutamist ning oskust eristada usaldusväärset teavet ja professionaalse abi vajadust. Eri asutuste info ühendamine võimaldab lisaks tuvastada seni varjatud vägivalda.

Ühiskonna toetus võimaldab täiendada toimepanijatele suunatud abi ja vähendada korduvvägivalda. 88% elanikest peab toimepanija abiotsimist vastutustundlikuks sammuks. Samal ajal on Eestis vägivallast loobumist toetavaid teenuseid vähe, omal algatusel jõuab nendeni vaid 13% toimepanijatest ning teenuste mõju LSV kordumisele sisuliselt ei hinnata. Ühiskonna toetus võimaldab laiendada sekkumisi ning soodustada varasemat abiotsimist. Teenuste tulemuslikkust ja rahastamisvajadust tuleb hinnata tegeliku vägivalla kordumise, kannatanute turvalisuse ja kasvava abivajaduse põhjal, mitte üksnes väheneva kuriteostatistika järgi.

Lähisuhtevägivald Eestis

Registreeritud lähisuhtevägivalla juhtumid on vaid jäämäe tipp

Lähisuhtevägivalda (LSV) käsitletakse siinses raportis laiemas tähenduses. LSV all peetakse silmas igasugust vaimset, füüsilist, seksuaalset ja majanduslikku vägivalda praeguste või endiste lähisuhtepartnerite ja pereliikmete vahel, sõltumata sellest, kas elatakse koos[1]. LSV-na käsitletakse ka kontrollivat käitumist, mida võidakse rakendada vahetult või digivahendite abil, näiteks partnerit jälgides, ähvardades või ahistades [2,3]. Termineid „lähisuhtevägivald" ja „perevägivald" kasutatakse uuringus samatähenduslikult. Rahvusvahelises kirjanduses kasutataval terminil „*intimate partner violence*" on selle uuringu mõistega võrreldes mõnevõrra kitsam tähendus, kuna see hõlmab üksnes praeguste ja endiste paarisuhtepartnerite vahelist vägivalda[2].

LSV levikut ei saa samastada ametlikult registreeritud juhtumite arvuga. Politsei- ja Piirivalveameti (PPA), Sotsiaalkindlustusameti (SKA) ja tugikeskuste andmed käsitlevad ainult juhtumeid, mis on jõudnud nende asutuse vaatevälja. Suur osa vägivallast jääb ametiasutustele teadmata. Tegelikku levimust hinnatakse eeskätt rahvastikuküsitlustega, kuid ka neis ei pruugita oma kogemust vägivallana ära tunda või ei soovita seda avaldada[3].

Muutused ametlikes näitajates võivad kajastada muudatusi nii vägivalla levikus, teatamises, abi otsimises, registreerimispraktikas kui ka asutuste tegevuses. Suurem teadlikkus ning LSV parem äratundmine ja aktiivsem abiotsimine võivad suurendada registreeritud juhtumite või pöördumiste arvu ka siis, kui vägivalla tegelik levik ei suurene. Samamoodi ei tähenda ametlike juhtumite arvu vähenemine iseenesest, et LSV on vähenenud.

LSV levik ja vormid erinevad soo ja vanuse järgi[2,3]. Nii vaadeldakse uuringutulemusi võimaluse korral soo, osapoolte suhte ja vägivallavormi järgi. Raporti keskmes on LSV toimepanijad, toimepanijatele suunatud sekkumismeetmed ning vägivalla esinemise ja kordumisega seotud tegurid.

1 Sotsiaalkindlustusamet. Lähisuhtevägivald. [LINK]

2 World Health Organization (2026). Violence against women. [LINK]

3 OECD (2025). *Gender Equality in a Changing World*. OECD Publishing.

EL-i direktiivi ülevõtmine nõuab Eestis kübervägivalla kuriteokoosseisu täiendamist ja menetlusvõimekuse suurendamist.

LSV ei ole Eestis eraldi kuriteokoosseis ning kriminaalvastutus sõltub konkreetse teo tunnustest. Praegu kasutatakse olenevalt juhtumist muu hulgas kehalist väärkohtlemist, ähvardamist ja ahistavat jälitamist kuriteokoosseisu osana, samuti seksuaalkuritegude ning eraelu ja isikuandmete kaitse rikkumisega seotud sätteid. Lähisuhtes toime pandud kehaline väärkohtlemine on raskemini karistatav. Vaimne, majanduslik ja digitaalne vägivald on karistatav siis, kui tegu vastab mõne olemasoleva kuriteokoosseisu tunnustele. Seetõttu võib pikema aja jooksul kujunevat kontrollivat käitumist olla kriminaalõiguslikult keeruline tervikuna käsitleda, kui selle üksikud avaldumisvormid eraldi koosseisu tunnustele ei vasta.

Hiljemalt 14. juuniks 2027 peab Eesti võtma üle Euroopa Liidu naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamise direktiivi. Civitta 2025. aasta analüüsi järgi vajavad direktiivi ülevõtmisel kõige selgemalt täiendamist kübervägivalda käsitlevad seadused. Direktiiviga nõutakse intiimse või manipuleeritud materjali nõusolekuta avaldamise või kättesaadavaks tegemise, küberjälitamise ja -ahistamise ning küberruumis vägivallale või vaenule õhutamise kriminaliseerimist. Täpsustada tuleb ka perevägivalla ja lähisuhte käsitlust, et kaitse hõlmaks üheselt ka endisi partnereid sõltumata kooselamisest. Lisaks tuleb parandada ebaseadusliku veebisisu kiire eemaldamise või sellele juurdepääsu piiramise võimalusi, ohvri kaitsevajaduse varajast hindamist ning asutustevahelist andmevahetust, et riskihindamiseks ja abi korraldamiseks vajalik teave jõuaks õigel ajal asjaomaste spetsialistideni.

2026. aasta sügiseks on osa vajalikest muudatustest jõudnud seadusloomesse. Riigikogu menetluses oleva eelnõuga täpsustatakse muu hulgas seksuaalse sisuga materjali nõusolekuta levitamise ja sellega ähvardamise karistatavust, sealhulgas manipuleeritud või tehisintellekti abil loodud materjali korral. Muudatused ei ole veel jõustunud.

Uute kuriteokoosseisude kõrval tuleb arendada ka nende tegude tõendamise võimekust. Digitaalse vägivalla tõendamist raskendab siiski see, et digijälgi ei pruugi olla võimalik turvaliselt säilitada ning sisu võidakse enne abi otsimist kustutada. Civitta analüüsis tuuakse välja, et uute kübervägivalla koosseisude rakendamine võib vähemalt esialgu takerduda selliste juhtumite uurimise vähese kogemuse taha. Seetõttu tuleb tugevdada menetlejate pädevust eelkõige elektrooniliste tõendite kogumisel, säilitamisel ja analüüsimisel. Ka vaimse ja majandusliku vägivalla tuvastamist ja tõendamist peetakse praegu keeruliseks ning ajamahukaks.[4]

4 Tekstikasti sisu: Civitta Eesti AS (2025). Naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamise direktiivi Eesti õigusesse ülevõtmise analüüs. Justiits- ja Digiministeerium.

Lähisuhtevägivallal ei ole ühte ja ainust põhjust, vägivallarisk kujuneb paljude riskitegurite koosmõjus

Lähisuhtevägivallal ei ole ühte põhjust ega kindlat riskiprofiili.[5] Psühholoogia, arenguteaduse, kriminoloogia, sotsioloogia ja rahvatervise valdkonna uuringutes on tuvastatud hulga tegureid, mis seostuvad eri liiki LSV tõenäosusega, ent tegemist on riskitegurite, mitte põhjuslike seostega. Ühegi riskiteguri olemasolu ei tähenda, et inimene muutub kohe vägivaldseks, vägivalda võib esineda ka riskitegurite puudumise korral. LSV riski kujundavad inimese, paarisuhte, kogukonna ning ühiskonna tasandi tegurid ja nende koosmõju[6]. Tugevamate riskinäitajate hulka kuuluvad varasem LSV ja vägivaldne käitumine[7].

Üksikisiku tasandil seostub LSV riskiga eeskätt varasem vägivallakogemus – nii vägivalla all kannatamine kui ka selle toimepanemine. Riski suurendavad ka antisotsiaalne ja agressiivne käitumine, eneseregulatsiooni raskused ning probleemne alkoholi ja narkootiliste ainete tarvitamine. Lapsepõlves kogetud vägivald ja muud halvad kogemused suurendavad tõenäosust hiljem LSV-d kogeda või seda ise kasutada[8], kuid see seos ei ole paratamatu[9].

Euroopa 18–29-aastaste naiste seas seostus enne 15. eluaastat kogetud füüsiline või seksuaalne väärkohtlemine ligi kolm korda suurema tõenäosusega kogeda hiljem füüsilist või seksuaalset lähisuhtevägivalda[10]. Ka emotsioonide reguleerimise raskused[11] ja alkoholi ning narkootiliste ainete tarvitamine seostuvad LSV toimepanemisega, ent ka neid ei saa käsitada vägivalla iseseisva põhjusena[12].

Paarisuhte tasandil seostuvad LSV-ga sage ja eskaleeruv konflikt, vaenulik suhtlus ning püsivad suhteprobleemid[13], samuti leibkonna majanduslikud raskused ja naise väiksem otsustusõigus pere raha üle[14]. Samas on Euroopa uuringutes suurema kontrolliva, psühholoogilise ning füüsilise LSV riski leitud ka olukorras, kus naise haridus või sissetulek ületab partneri oma[15]. LSV-ga seostuvad tugevalt ka partneri vägivaldne käitumine väljaspool paarisuhet ning sage purjutamine[16].

LSV võib paarisuhtes kujuneda erinevalt. Mõnes suhtes ilmneb vägivald eeskätt konfliktide eskaleerumisel, teises kasutatakse seda partneri pidevaks kontrollimi-

5 Alfandari, R., Taylor, B. J., & Scott, R. (2026). Risk factors for violence in adult heterosexual noncasual relationships: An overview of reviews. *Trauma, Violence, & Abuse*, 27(1), 22–40.

6 World Health Organization (2026). Violence against women. [LINK]

7 Fitzgerald, R., & Graham, T. (2016). Assessing the risk of domestic violence recidivism. *Crime and Justice Bulletin*, 189, 1–12.

8 Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse*, 3(2), 231.

9 Zhu, J., Exner-Cortens, D., Dobson, K., Wells, L., Noel, M., & Madigan, S. (2024). Adverse childhood experiences and intimate partner violence: A meta-analysis. *Development and psychopathology*, 36(2), 929–943.

10 Sanz-Barbero, B., López Pereira, P., Barrio, G., & Vives-Cases, C. (2018). Intimate partner violence against young women: prevalence and associated factors in Europe. *Journal of epidemiology and community health*, 72(7), 611–616.

11 Maloney, M. A., Eckhardt, C. I., & Oesterle, D. W. (2023). Emotion regulation and intimate partner violence perpetration: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 100, 102238.

12 Alfandari, R., Taylor, B. J., & Scott, R. (2026). Risk factors for violence in adult heterosexual noncasual relationships: An overview of reviews. *Trauma, Violence, & Abuse*, 27(1), 22–40.

13 Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse*, 3(2), 231.

14 Reichel, D. (2017). Determinants of intimate partner violence in Europe: The role of socioeconomic status, inequality, and partner behavior. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(12), 1853–1873.

15 van Vugt, L., & Pop, I. A. (2022). Status mismatch and self-reported intimate partner violence in the European Union: does the country's context matter?. *European Societies*, 24(3), 283–309.

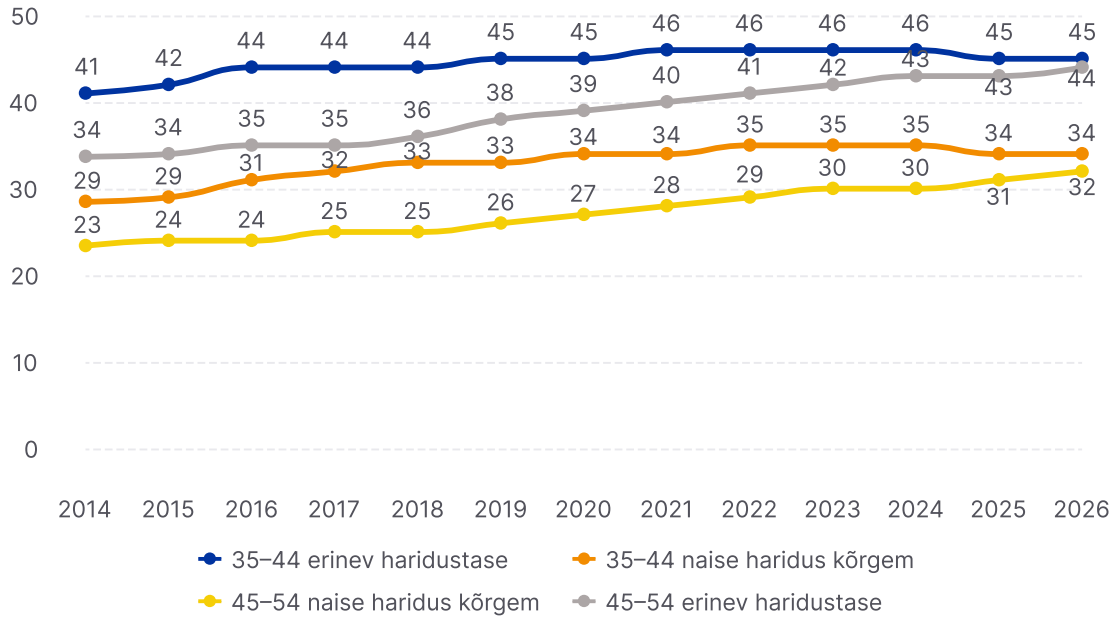
16 Reichel, D. (2017). Determinants of intimate partner violence in Europe: The role of socioeconomic status, inequality, and partner behavior. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(12), 1853–1873.

seks. Sundiva kontrolli puhul piirab toimepanija partneri tegevusvabadust näiteks ähvardamise, alandamise, jälgimise, majandusliku piiramise või sotsiaalse isoleerimise kaudu[17]. Uuringud ei toeta siiski käsitlust, et toimepanijad jagunevad selgelt eristatavateks ja püsivateks tüüpideks, sest konfliktide eskaleerumine, armukadedus ja kontrolliv käitumine võivad samas suhtes põimuda[18].

Eestis kasvab elukaaslaste vaheline hariduslõhe 35–54-aastaste seas.

Kogu vanuserühmas kasvas erineva haridustasemega paaride osakaal 37%-lt 2014. aastal 45%-le 2026. aastal ning kasv jätkub igal aastal. **Hariduslõhe** suurenemist veab selgelt naiste kõrgem haridustase võrreldes partneriga. See kattub ka üldise soolise hariduslõhe suurenemisega viimase 20 aasta jooksul.

Paaride **sissetulekulõhe** ei ole üldiselt muutunud, kuid on näha, et paaride puhul, kus naisel on kõrgem haridus, on aja jooksul sagenenud ka naise suurem sissetulek. Aastatel 2017–2025 kasvas sellistes paarides naise suurema töise tulu osakaal 38%-lt 44%-le ja suurema kogutulu osakaal 46%-lt 52%-le.

Joonis 2. Partnerite hariduslõhe Eestis aastatel 2014–2026
Allikas: autorite koostatud Statistikaameti andmete alusel

Need suundumused võivad tähendada, et lähisuhted muutuvad Eestis kiiremini kui traditsioonilised soorolliootused, mis omakorda võib teatud juhtudel suurendada kontrollivat käitumist, konfliktide kujunemist ja LSV riski. Teisalt võib naiste kõrgem haridus ja suurem sissetulek vähendada majanduslikku sõltuvust partnerist ning suurendada võimalusi vägivaldsest suhtest lahkumiseks.

17 Dichter, M. E., Thomas, K. A., Crits-Christoph, P., Ogden, S. N., & Rhodes, K. V. (2018). Coercive control in intimate partner violence: Relationship with women's experience of violence, use of violence, and danger. *Psychology of Violence*, 8(5), 596.

18 Alexander, E. F., & Johnson, M. D. (2023). On categorizing intimate partner violence: A systematic review of exploratory clustering and classification studies. *Journal of Family Psychology*, 37(5), 743.

Kogukonna tasandil seostub LSV risk elukeskkonna ebasoodsate sotsiaal-majanduslike mustrite ning institutsioonide ja abisüsteemi nõrkusega. Valencias tehtud kaheksa aasta pikkuse uuringu andmetes püsis LSV risk suurem piirkondades, kus olid madalam keskmine sissetulek ja haridustase ning suurem elanike liikuvus ja kuritegevus[19]. Kuue Euroopa linna võrdluses seostusid LSV eri vormidega ka suurem töötus ja sissetulekute ebavõrdsus[20]. LSV püsimist võivad soodustada ka ametiasutuste tingimused, kus vägivalda ei märgata või sellele reageerivad süsteemid on nõrgad, vähendades võimalusi LSV varaseks tuvastamiseks ja sekkumiseks[21]. Kogukonna tasandi riskitegurite kohta on siiski oluliselt vähem pikaajaliselt kogutud tõendusmaterjali kui üksikisiku ja paarisuhte tasandi riskitegurite kohta[22].

Ühiskonna tasandil seostub LSV suurema riskiga sooline ebavõrdsus ning normid, mis toetavad meeste suuremat staatust ja kontrolli[23]. Euroopa riikides on traditsioonilised soorollid seostunud LSV suurema tõenäosusega[24] ning suurem sooline võrdsus on seostunud väiksema sundiva kontrolli ja süstemaatilise LSV väiksema tõenäosusega[25].

Lähisuhtevägivallast on Eestis saamas pere siseasjast avalik probleem, kuid valmisolek abi otsida on endiselt piiratud

Lähisuhtevägivalda käsitletakse Eesti ühiskonnas üha enam pere siseasja asemel avaliku probleemina. Käitumise, mida nimetatakse füüsiliseks või vaimseks vägivallaks, seksuaalseks sunniks või kontrollivaks käitumiseks, sisu on sama, kuid muutunud on see, milliseid tegusid käsitatakse vägivallana ning milliseid kasvatamise, karistamise, paarisuhte konflikti või perekonna siseasjana[26]. Eestis on viimase paarikümne aasta jooksul tugevnenud käsitlus LSV-st kui avalikust probleemist[27]. Vägivallana tuntakse ära rohkem käitumisviise ning kõrvalist sekkumist peetakse varasemast õigustatumaks[28]. See muutus ei tähenda, et kõiki vägivallategusid tuntaks või taunitaks ühtemoodi. Vägivalla normaliseerumine võib väljenduda teo tõsiduse vähendamises, selle õigustamises või ohvrite süüdistamises. 2024. aasta metauuring näitas, et tugevamate seksistlike hoiakute, ohvrite rohkem süüdistamise, toimepanija õigustamise ja traditsiooniliste soorollide toetamise tõttu ühiskonnas hinnati naistevastast LSV-d vähem tõsiselt[29].

19 Gracia, E., Marco, M., López-Quílez, A., & Lila, M. (2021). Chronic high risk of intimate partner violence against women in disadvantaged neighborhoods: An eight-year space-time analysis. *Preventive Medicine*, 148, 106550.

20 Dias, N. G., Fraga, S., Soares, J., Hatzidimitriadou, E., Ioannidi-Kapolou, E., Lindert, J., Sundin, Ö. Toth, O., Barros, H., & Ribeiro, A. I. (2020). Contextual determinants of intimate partner violence: a multi-level analysis in six European cities. *International journal of public health*, 65(9), 1669–1679.

21 Meyer, S. R., Hardt, S., Brambilla, R., Shukla, S., & Stöckl, H. (2024). Sociological theories to explain intimate partner violence: A systematic review and narrative synthesis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(3), 2316–2333.

22 Yakubovich, A. R., Stöckl, H., Murray, J., Melendez-Torres, G. J., Steinert, J. I., Glavin, C. E., & Humphreys, D. K. (2018). Risk and protective factors for intimate partner violence against women: Systematic review and meta-analyses of prospective–longitudinal studies. *American journal of public health*, 108(7), e1-e11.

23 World Health Organization. (2026). Violence against women. [LINK]

24 Zapata-Calvente, A. L., Megías, J. L., Moya, M., & Schoebi, D. (2019). Gender-related ideological and structural macrosocial factors associated with intimate partner violence against European women. *Psychology of Women Quarterly*, 43(3), 317–334.

25 Podaná, Z. (2021). Patterns of intimate partner violence against women in Europe: Prevalence and associated risk factors. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 75(8), 772–778.

26 Kikas, K. (2024). „Aga mis Vana rahvas sest räägib ei jõua keel rääkida Ega käsi kirja panna…": Mõis ja vägivald XIX sajandi lõpu rahvaluulekogujate tekstides. *Keel ja Kirjandus*, 67(8–9), 829–846.

27 Virro, K., & Vahtras, T. (2025). Lähisuhtevägivalla kajastamine Eesti meedias. *Vikerkaar*, 10–11, 133–143.

28 Sotsiaalkindlustusamet. (2024). Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas.

29 Badenes-Sastre, M., Spencer, C. M., Alonso-Ferres, M., Lorente, M., & Expósito, F. (2024). How severity of intimate partner violence is perceived and related to attitudinal variables? A systematic review and meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 76, 101925.

Ka Eesti pärimusmaterjalides võib näha vägivalla tõlgendamises ajalist muutust. Eesti Rahvaluule Arhiivi 2020. aasta kogumisaktsioonis põimusid lapsepõlvemälestustes karistamine, nahutamine ja peksmine ning vitsa ja rihma kirjeldati kasvatuse osana[30]. Kogutud materjalid ei näita selliste tavade levikut, kuid osutavad sellele, et füüsilist sundi võidi käsitleda tavapärase kasvatusviisina.

Valikuline on olnud ka see, milline vägivald jõuab ühisesse kultuurimällu. **Oma pere ja kogukonna vägivallast on olnud raskem rääkida ja seda talletada kui välise võimuga seotud vägivallast[31].** Andreas Kalkun viitab, et 20. sajandi alguse seto naiste autobiograafilised laulud on üks väheseid allikaid, kus on säilinud naiste vaatenurk näiteks vanemate korraldatud abielule või mehe vägivallale[32]. Varasemad folkloristid eelistasid uurida vanemat pärimust ja jätsid sellised kaasaegsemad improvisatsioonid sageli kõrvale[33]. Nii ei saa perevägivalla vähest nähtavust ajalooallikates võrdsustada selle vähese esinemisega.

Eesti kirjanduses oli perevägivald teema ka ajal, mil seda eraldi ühiskondliku probleemina eriti ei käsitletud. Tiina Kirss toob esile, et perevägivalda ja -probleeme kujutati eesti kirjanduses rohkelt, kuigi avalikus arutelus ja kirjandusteaduses pöörati neile vähe tähelepanu[34]. Näiteks oli Vilde „Mahtra sõjas" naistevastane seksuaalne ning peresisene vägivald osa laiemast võimuhierarhiast, kus mõisavõim ulatus perekonnasuhetesse ja ebavõrdne võim kordus pere sees[35]. Kirjandus talletab seega ka vägivalla normaliseerimise viise ja ebavõrdseid võimusuhteid, mida omas ajas ei pruugitud eraldi vägivallavormina nimetada või tajuda.

Avalik käsitlus on muutunud ka meedias. Kui 2000. aastate alguses kujutati LSV-d sageli partnerite omavahelise probleemina ja vastutus omistati mõlemale poolele, siis hiljem on LSV-d järjest selgemalt käsitletud ühiskondliku probleemina[36]. Aastatel 2019–2021 neljas üleriigilises ajalehes avaldatud 176 artikli analüüsis käsitleti LSV-d juba olulise sotsiaalse probleemina ning tähelepanu pöörati vägivalla äratundmisele, abivõimalustele ja lastele kui mõjutatud pooltele[37]. Soolise ebavõrdsuse ja laiemate võimusuhete rolli käsitleti aga harvem ning juhtumeid seletati pigem toimepanija ja ohvrite individuaalsete asjaoludega (vt pikemalt ptk „Lähisuhtevägivalla meediakajastuses domineerivad üksikjuhtumid ja vägivalla tagajärjed").

LSV selgem käsitlemine avaliku probleemina ei tähenda siiski, et inimesed oma vägivallakogemusest räägivad või abi otsivad. Rääkimist võivad piirata stigmad, traditsioonilised soorollid, perekonna maine hoidmine või laste ja suhte lõpetamise tagajärgedega seotud kaalutlused[38]. Eestis oli 2024. aasta uuringu andmetel viimase viie aasta jooksul paarisuhtevägivalda kogenud naistest 56% juhtunust kellelegi rääkinud, kuid ametiasutuste poole oli pöördunud vaid 2–6% (vt ka ptk „Usaldus institutsioonide vastu lähisuhtevägivalla olukordades"). Politseile mitteteatamise põhjustena nimetati juhtunu vähest tõsidust ja selle pidamist peresiseseks asjaks[39]. Vägivalla üldine taunimine, selle äratundmine ning valmisolek juhtunust rääkida ja abi otsida muutuvad seega eri kiirusega.

30 Väina, M. (2024). Vägivald eesti kultuuris: rahvaluulekogud ja kogumisaktsioon. *Keel ja Kirjandus*, 67(8–9), 861–869.

31 *Ibid.*

32 Kuna paljud naised ise kirjutada ei osanud, kuuleb autobiograafilistest lauludest Kalkuni sõnul tolle aja seto naiste enda häält ja mõtteid, mida mujalt sageli kätte ei saa.

33 Kalkun, A. (2014). Seto naisi elolaulast. Teoses Kalkun, A., & Aabrams, V. (koost.), *Seto naisi elolaulu'*, 11–16. Seto Instituut; Eesti Kirjandusmuuseum.

34 Kirss, T. (2010). Family Trauma and Domestic Violence in Twentieth-Century Estonian Literature. Teoses *History of the Literary Cultures of East-Central Europe: Junctures and disjunctures in the 19th and 20th centuries. Volume IV: Types and stereotypes*, 140–153. John Benjamins Publishing Company.

35 Kirss, T. (2013). Mahtrad. Sugude, sotsiaalsete suhete ja koloniaalvägivalla kujutamine Eduard Vilde ajaloolise triloogia esimeses romaanis. *Keel ja Kirjandus*, 56(8–9), 607–622.

36 Virro, K., & Vahtras, T. (2025). Lähisuhtevägivalla kajastamine Eesti meedias. *Vikerkaar*, 10–11, 133–143.

37 Vahtras, T. (2026). Representations of Intimate Partner Violence Against Women in Estonian News Media. *Violence Against Women*, 10778012261458799.

38 Güler, A., Lee, R. C., Rojas Guyler, L., Lambert, J., & Smith, C. R. (2023). The influences of sociocultural norms on women's decision to disclose intimate partner violence: Integrative review. *Nursing Inquiry*, 30(4), e12589.

39 Statistikaamet. (2024). *41% Eesti naistest kogeb paarisuhtes vägivalda*.

Lähisuhtevägivallaga tegelemine eeldab valitsemissektorite koostööd

Lähisuhtevägivald (LSV) kuulub Eestis mitme valitsemissektori haldusalasse juba üle 15 aasta. 2010. aastatel käsitleti LSV-d eeskätt üldisemates vägivallaennetuse arengudokumentides[40], ent alates 2019. aastast ühendab LSV-ga seotud tegevusi **lähisuhtevägivalla ennetamise kokkulepe ja tegevuskava** (vt joonis 3). 2024.–2027. aasta tegevuskava[41] viivad ellu neli ministeeriumit ning tegevuskava juhtasutus vaheldub iga aasta.

- **Justiits- ja Digiministeeriumi** (JDM) pädevusvaldkond on peamiselt LSV-d puudutav kriminaalpoliitika ja õigusloome.
- **Siseministeeriumi** (SiM) haldusalasse kuuluvad hädaabikorraldus ning politsei reageerimine LSV juhtumitele. 2026. aastal on Siseministeerium tegevuskava juhtasutus.
- **Sotsiaalministeeriumi** (SoM) haldusalasse kuuluvad ohvriabi, sotsiaal- ja lastekaitsepoliitika.
- **Haridus- ja Teadusministeerium** (HTM) tegeleb ennetuse ja varajase märkamisega haridussüsteemis.

Lisaks ministeeriumidele osalevad LSV-ga seotud tegevustes ministeeriumide haldusalasse kuuluvad asutused, kohalikud omavalitsused ja teenuseosutajad.

LSV juhtum võib seega süsteemi jõuda mitmel moel. Kiiret sekkumist vajavas olukorras võtab **Häirekeskus** vastu hädaabiteate, selgitab välja abivajaduse, hindab olukorra ohtlikkust ja käivitab vajaliku reageerimise[42]. **Politsei- ja Piirivalveamet** (PPA, edaspidi „politsei“) sekkub sündmuskohal, eraldab vajaduse korral osapooled, selgitab välja ja dokumenteerib juhtunu asjaolud ning hindab vägivalla kordumise riski. Ohvri kaitseks võib politsei keelata vägivallatsejal kuni 72 tunniks ohvrile läheneda või tema läheduses viibida. Kui juhtunu viitab kuriteole, alustab politsei kriminaalmenetlust. Kohtueelset menetlust juhib **prokuratuur**, kes otsustab, kas menetlus lõpetada või saata juhtum süüdistusega kohtusse. **Kohus** lahendab kriminaalasja ning otsustab süü ja karistuse üle.

Abi saamiseks võib inimene pöörduda ka otse ohvriabisse, naiste tugikeskusesse, kohaliku omavalitsuse või tervishoiuasutuse poole. Nendest kohtadest abi saamine ei eelda politseile teatamist või kriminaalmenetluse alustamist. Riiklikku ohvriabi korraldab Sotsiaalkindlustusamet (SKA) koos lepingupartneritega. Ohvriabis pakutakse nõustamist, praktilist tuge ning eraldi ka naiste tugikeskuse teenust ja seksuaalvägivalla kriisiabi[43]. Suure riskiga täisealiste perevägivallajuhtumite korral kasutatakse MARAC-i[44] võrgustikupõhist juhtumikorraldust, milles teevad ohvri kaitseks koostööd muu hulgas ohvriabi, politsei, prokuratuur, kohalik omavalitsus, lastekaitse ja naiste tugikeskus. Ka MARAC-i toimimist juhib Sotsiaalkindlustusamet.

LSV juhtumite lahendamine jätkub sageli ka kohaliku tasandi abi- ja tugisüsteemis. **Kohalik omavalitsus** hindab inimese abivajadust ja korraldab vajalikud sotsiaalteenused. Kui LSV mõjutab last, hindab kohaliku omavalitsuse lastekaitse lapse abivajadust ning korraldab vajalikud sekkumised. LSV märkamisel ja inimese abi juurde suunamisel osalevad ka tervishoiu- ja haridusasutused.

Toimepanijale suunatud sekkumine võib toimuda nii kriminaalmenetluse raames kui ka sellest sõltumatult. 2026. aastal on suurim toimepanijatele mõeldud programm SKA-s, kus pakutakse täisealistele toimepanijatele vägivallast loobumise nõustamist. Väiksemas

40 Näiteks: Justiitsministeerium (2010). *Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010–2014; Justiitsministeerium (2015). Vägivalla ennetamise strateegia 2015–2020.*

41 Justiits- ja Digiministeerium (2023). Lähisuhtevägivalla ennetamise kokkulepe ja tegevuskava aastateks 2024–2027.

42 Häirekeskus (2026). Kuidas abi sinuni jõuab? [LINK]

43 Ohvriabiteenused on välja toodud ohvriabi seaduse §-des 15 ja 29–31.

44 Sotsiaalkindlustusamet (2026). *Hädaohus oleva täiskasvanud perevägivalla ohvri abistamine (MARAC-i mudel).* [LINK]

Tabel 1. Valitud lähisuhtevägivallaga seotud ohvriabi teenuste kasutatavus

Teenus/asutus	Näitaja	Aasta					
		2020	2021	2022	2023	2024	2025
Naiste tugikeskused	Abi saanud naised	2156	2079	1917	1951	1894	1908
	sh nendega seotud lapsed	1897	1637	1478	1489	1527	1947
Seksuaalvägivalla kriisiabikeskused	Pöördunud inimesed	127	163	201	209	241	268
	sh alaealised	65			88	106	65
MARAC	Juhtumite arv	149	116	93	77	78	98
	Suunaja					Ohvriabi 67% PPA 13%	Ohvriabi 55% PPA 30%
Vägivallast loobumise toetamise teenus	Nõustamiskorrad		2008	2000+	2549	1967	1116

Allikas: autorite koostatud SKA aastaraamatute ja ohvriabi statistika põhjal

mahus pakuvad sarnast teenust ka üksikud mittetulundusühingud ja vanglateenistus (vt ptk „Eestis on vägivallast loobumise teenuseid vähe ja nende mõju ei teata“).

LSV-ga seotud teenuste kasutus (vt tabel 1) viitab, et **Eesti süsteem muutub järjest paremaks ohvrite toetamisel ja seksuaalvägivalla märkamisel**, näiteks on seksuaalvägivalla kriisiabikeskuste kasutus alates 2020. aastast rohkem kui kahekordistunud. **Vähem on näha võimekuse kasvu vägivalla kordumise ennetamisel** – toimepanijatele suunatud sekkumiste maht on vähenenud ning suure riskiga juhtumite võrgustikupõhine käsitlemine ei ole viimase viie aasta jooksul laienenud.

RAHVUSVAHELINE JA EL-i RAAMISTIK

- Istanbuli konventsioon
- EL-i direktiiv 2024/1385 naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamise kohta*
- CEDAW konventsioon
- Kuriteoohvrite õiguste direktiiv (2012/29/EL)

↓

RIIGI STRATEEGILISED SUUNAD

Laiem strateegiline raamistik

- Eesti 2035
- Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030

LSV tegevuskava alusena nimetatud arengukavad

- Siseturvalisuse arengukava 2020–2030
- Heaolu arengukava 2023–2030
- Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030
- Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035
- Noortevaldkonna arengukava 2021–2035

↓

LÄHISUHTEVÄGIVALLA-SPETSIIFILINE KOORDINEERIMINE

- LSV ennetamise kokkulepe ja tegevuskava 2024–2027

Elluviijad: JDM, SoM, SiM, HTM ja nende haldusala asutused

Juhtimine: vaheldumisi JDM, SiM ja SoM

↓

PEAMISED OSAPOOLED

- Häirekeskus, PPA, SKA, KOV-id ja lastekaitse
- Prokuratuur, kohtud, vanglateenistus ja kriminaalhooldus
- Tervishoiu- ja haridusasutused
- Naiste tugikeskused ja teised teenuseosutajad/vabaühendused

PEAMISED LÄHISUHTEVÄGIVALLA JUHTUMEID REGULEERIVAD ÕIGUSAKTID**

Kuritegu, kriminaalmenetlus ja järelevalve

- Karistusseadustik
- Kriminaalmenetluse seadustik
- Kriminaalhooldusseadus
- Vangistusseadus

Vahetu kaitse

- Korrakaitseseadus

Ohvriabi ja sotsiaalabi

- Ohvriabi seadus
- Sotsiaalhoolekande seadus

Lapse ja peresuhete kaitse

- Lastekaitseseadus
- Perekonnaseadus
- Riikliku perelepitusteenuse seadus

Tsiviilõiguslik kaitse

- Võlaõigusseadus
- Tsiviilkohtumenetluse seadustik

* EL-i direktiiv tuleb üle võtta 2027. aasta juuniks.

** LSV üksikjuhtumi korral võib asjaoludest tulenevalt esineda kokkupuuteid paljude teiste seadustega, näiteks tervishoiu, hariduse, andmekaitse või täitemenetluse valdkonnas.

Joonis 3. Lähisuhtevägivalla valdkonna juhtimis- ja õigusraamistik Eestis

Allikas: autorite koostatud

Lähisuhtevägivalla levik ja trendid

Politseis registreeritud juhtumite arv väheneb, kuid abiotsimine mitte

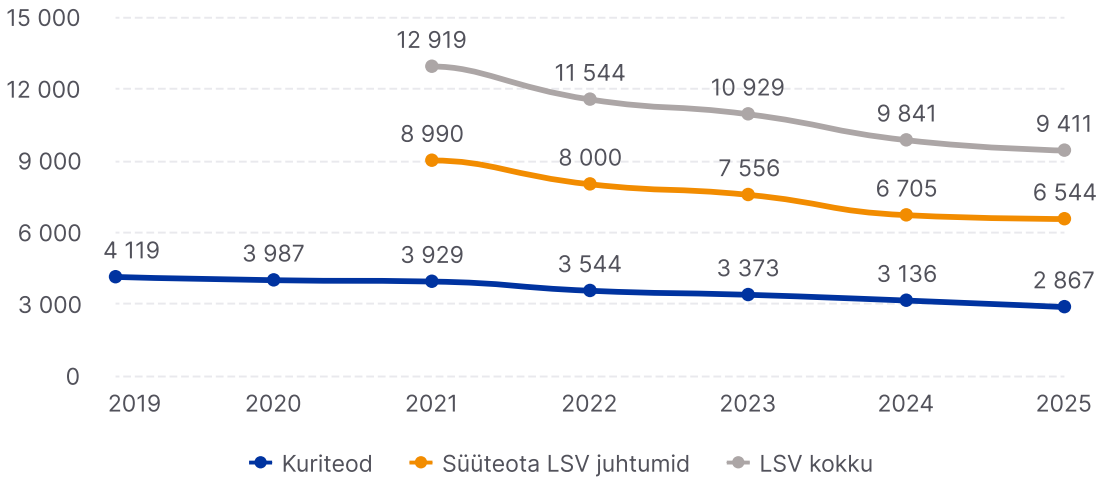
PPA-s registreeritud LSV kuritegude ja süüteota LSV juhtumite arv on alates 2019. aasta kõrghetkest olnud püsivas languses. Kui 2019 registreeriti üle 4100 LSV kuriteo, siis sealt edasi on kuritegude arv igal aastal langenud, jõudes 2025. aastal 2869-ni. Kokku registreeriti 2025. aastal 9409 LSV juhtumit ning ligi 7000 LSV ohvrit.

PPA andmetes jagunevad LSV juhtumina kinnitatud sündmused kuritegudeks ja süüteota juhtumiteks.

Süüteota juhtum ei tähenda, et vägivalda või ohtu ei olnud. See tähendab, et juhtum jäi politsei andmetes LSV-ks, kuid kriminaalmenetlust ei alustatud.

Põhjuseks võib olla, et ei tuvastatud konkreetset kuriteotunnust, nähtavat vigastust, karistatavat ähvardust või muid menetluse alustamiseks vajalikke asjaolusid.

Süüteota LSV võib olla iseloomulik vaimse või majandusliku vägivalla juhtumitele, kus kahju ei pruugi olla nähtav ega lihtsalt tõendatav.

Joonis 4. Kuriteoliste ja süüteota lähisuhtevägivalla juhtumite arv aastatel 2019–2025

Allikas: Riigiprokuratuur 2011–2020; PPA päringud 2021–2025 (mai 2026 ja september 2026, LSV juhtumid registreerimise aja järgi)

Mitmed uurimissuunas osalenud eksperdid viitavad, et **PPA-s registreeritud langus ei tähenda LSV tegelikku vähenemist, vaid võib peegeldada seda, et osa LSV-st jääb politseiandmetes varasemast enam varju.** Nende hinnangul on menetluspraktika muutunud kitsamalt süüteokoosseisudest lähtuvaks ning see soosib eeskätt üksnes füüsilise LSV registreerimist. Eksperdid tõid välja, et endiste lähisuhtepartnerite põhjustatud vägivald ei pruugi politseis liigituda LSV-na ning kontrolliv, psühholoogiline või muul viisil raskemini tõendatav vägivald ei jõua PPA statistikasse.

Sarnaselt registreeritud LSV juhtumitele langeb ka üldine registreeritud vägivallakuritegude arv, kuid LSV juhtumid on vähenenud oluliselt aeglasemalt. Nii on viimase 15 aasta jooksul LSV osakaal vägivallakuritegude seas tõusnud 26%-lt 48%-le. Kõikidest kuritegudest moodustavad LSV kuriteod 11%.

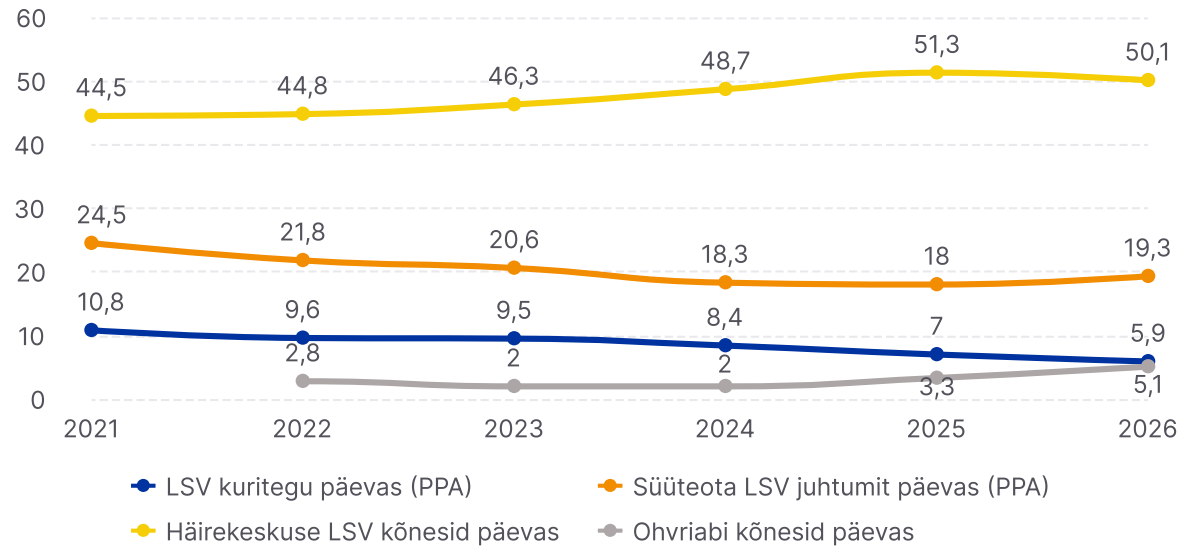
Vastupidiselt PPA-s registreeritud LSV juhtumite arvule on Häirekeskuses registreeritud LSV-teemaliste kõnede arv aja jooksul suurenenud. Aastatel 2021–2025 suurenes Häirekeskusesse tehtud LSV-teemaliste kõnede arv 15%, kokku tehti Häirekeskusele 2025. aastal üle 18 700 LSV-teemalise kõne (keskmiselt 51 kõnet päevas). 2026. aasta esimesel üheksal kuul on kõnede arv stabiliseerunud (–1,7% võrreldes 2025. aasta arvandmetega).

Sarnaselt Häirekeskusele on suurenenud ka ohvriabi kriisitelefoni koormus. Eriti hoogne kasv on toimunud 2026. aastal, kui aasta esimese üheksa kuuga on ohvriabis tehtud nelja varasema aasta keskmisega võrreldes üle kahe korra rohkem nõustamisi.

Registreeritud LSV kuritegudest moodustab ülekaaluka osa (82%) kehaline väärkohtlemine (vt joonis 6) ning kahe kolmandiku korral juhtudest on vägivald suunatud praeguse või endise partneri vastu. **Kõigist registreeritud juhtumitest (nii kuriteod kui süüteota juhtumid) on aga levinuim vägivallaliik vaimne vägivald (55%).** Viimastel aastatel on suurenemas nende juhtumite osakaal, kus kasutatakse nii vaimset kui ka füüsilist vägivalda. Seksuaalkuritegusid registreeriti 2025. aastal 732, millest 170 olid vägistamised.

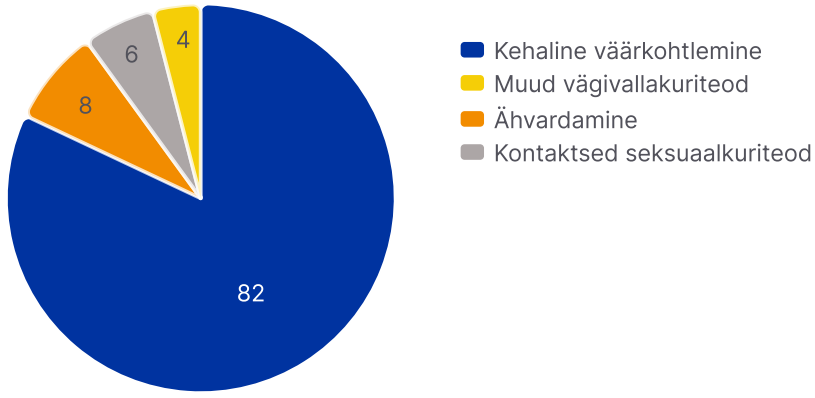
LSV tõttu hukkus 2025. aastal kuus inimest, ent kokku oli LSV-ga seotud tapmisi ja mõrvakatseid kaheksa. See on viimase viie aasta kõrgeim näitaja, ent pikaajalisem suundumus näitab siiski selliste juhtumite arvu langust. Lapsohvri või -pealtnägijaga juhtumeid oli 38% ja see osakaal on üle aastate suurenenud.

Elaniku kohta on LSV kuritegusid enim Ida- ja Lääne-Virumaal, Valgamaal ja Läänemaal. Samades maakondades on LSV kuritegude suurim osakaal juba aastaid ning eriti Virumaal ei ole erinevalt mitmest teisest maakonnast (nt Jõgeva- või Võrumaa) näha ka selget juhtumite arvu vähenemist.

Joonis 5. Lähisuhtevägivalla-teemalised teated eri asutustes aastatel 2021–2025

Allikas: PPA, ohvriabi ja Häirekeskuse päringud

Joonis 6. Eri liiki vägivallakuritegude osakaal lähisuhtevägivalla kuritegudes (%)

Allikas: Justiits- ja Digiministeerium, Kuritegevus Eestis 2025

Toimepanijate profiil on vähe muutunud

LSV toimepanijate profiil on sel kümnendil vähe muutunud. Kõikide registreeritud LSV juhtumite korral on eri aastatel toimepanijad olnud ligikaudu 77% meessoost ja kuni 84% LSV kuritegudest on sooritanud mehed. Suurim vanuserühm toimepanijaid on 35–44-aastased, kes moodustavad kolmandiku (34%) kõigist juhtumitest. Suuruselt teine vanuserühm on 45–54-aastased (22%). Viie aasta jooksul on nende kahe vanuserühma osakaal suurenenud kokku 6,6 protsendipunkti, vähenenud on 25–34-aastaste toimepanijate osakaal.

Toimepanijate maakondlik jaotus järgib üldjoontes rahvastiku paiknemist, kuid Ida-Virumaa ja Harjumaa on PPA andmetes oma rahvastiku osakaaluga võrreldes mõnevõrra enam ning Tartu- ja Pärnumaa vähem esindatud.

Kõige sagedamini oli LSV kuriteo toimepanija kannatanu elukaaslane (37–39%) või abikaasa (22–23%), endiste abikaasade või elukaaslaste osakaal oli 13–14%. Pereliikmetest oli kõige sagedamini toimepanijaks poeg (11%). Ema (6%), isa (5%) või tütre (3%) osakaalud olid väiksemad ning muude seoste (nt sugulane) osakaal marginaalne. Täiskasvanud ohvrite puhul oli toimepanija 25% juhtudest pereliige või sugulane, lapsohvrite puhul oli see nii 33% juhtudest.

PPA-s on statistika LSV kuritegude kohta olemas alates 2021. aastast, süüteota LSV juhtumite andmeid säilitatakse kolm aastat.

Iga LSV juhtumi kohta ei ole toimepanija infot sisestatud – see teave puudub eri aastatel ligikaudu 15% juhtudest.

Korduvtoimepanijate osakaal püsib 22% juures, ent nendega seotud juhtumid moodustavad 37–38% kõigist registreeritud LSV juhtumitest[45]. Prokuratuuri andmed viitavad, et 18% toimepanijatest oli juhtumites osaline vähemalt kahel erineval kalendriaastal. Suurimad korduvtoimepanijad on olnud seotud kuni 31 LSV juhtumiga ning näiteks 20 juhtumiga toimepanija pani need toime ühe aasta jooksul.

45 Kuna 15% juhtudest puudub info toimepanija kohta, on korduvtoimepanijate tegelik osakaal kõikidest juhtumitest ilmselt mõnevõrra suurem.

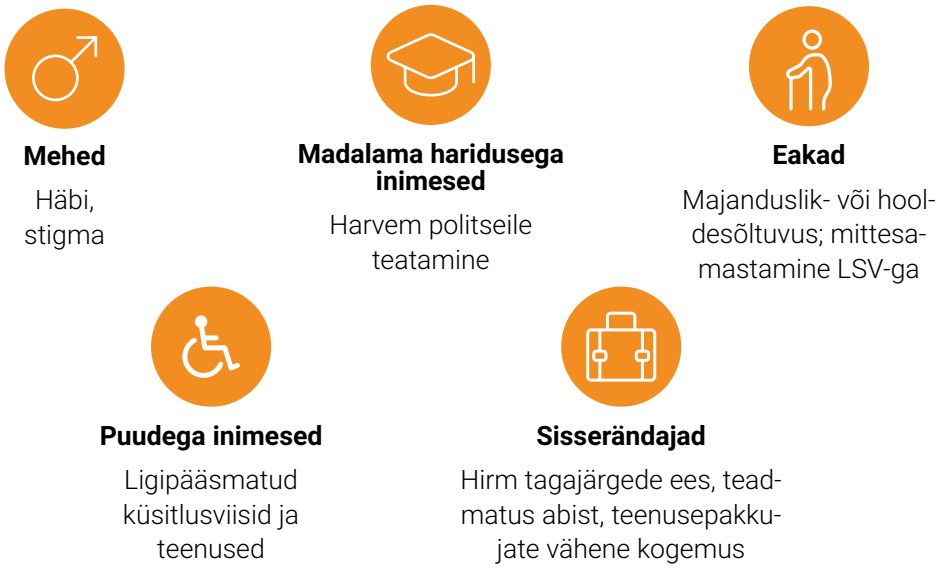
Lähisuhtevägivalla statistikas on mitmed pimenurgad

Politsei, ohvriabi, tervishoiu- ja teiste teenuste andmed kajastavad ainult juhtumeid, mis asutusteni jõuavad. **Nii jäävad statistikast välja inimesed, kes abi ei otsi või kelle kogemust vägivallana ei registreerita[46].** Ka rahvastikuküsitlused sõltuvad sellest, kes valimisse kuulub ja kas inimene on valmis vägivallast rääkima[47]. Näiteks oli Eesti suhteuuringu järgi viimase viie aasta jooksul paarisuhtevägivalda kogenud naistest 56% sellest kellelegi rääkinud, kuid politseid, sotsiaaltöötajat, naiste varjupaika või muud ametiasutust oli teavitanud vaid 2–6%[48].

Teenuse- ja pöördumisstatistikas on tõenäoliselt alaesindatud meeste kogemus. Abi otsimist võivad takistada häbi ja mehelikkusega seotud stigma, kartus, et kogemust ei võeta tõsiselt, ning negatiivsed kokkupuuted politsei või tugiteenustega[49]. Ka ELi soolise vägivalla uuringus oli meeste kaasamine riikidele vabatahtlik ning võrreldavad põhinäitajad keskenduvad naistele[50].

Tõenäoliselt on Eestis tegeliku levikuga võrreldes teenuste statistikas ja pöördumiste seas alahinnatud madala haridustasemega ohvrid. 2022. aasta levimusuuringu andmetel on põhihariduse inimestest elu jooksul kogenud LSV-d 48% (*vs*. kõrgharidusega inimestest 38%). Värskem rahvusvaheline metauuring viitab madalamale haridustasemele kui ühele põhilisele politseisse teatamise tõkkele[51].

Vanemaealised ja osa puudega inimestest võivad jääda kõrvale juba uuringute valimi tõttu. Nii ELi soolise vägivalla uuring kui ka Eesti suhteuuring kataval vaid eraeluruumides elavaid kuni 74-aastaseid inimesi, jättes välja üle 74-aastased ja eriasutustes,

Joonis 7. Lähishutevägivalla statistikas alaesindatud rühmad
Allikas: autorite koostatud

46 World Health Organization (2022). *Improving the collection and use of administrative data on violence against women: global technical guidance.* World Health Organization.

47 Eurostat (2026). *Gender based violence against women (GBV): Reference metadata in Single Integrated Metadata Structure (SIMS).* European Commission.

48 Statistikaamet (2024). *41% Eesti naistest kogeb paarisuhtes vägivalda.*

49 McLeod, D. A., Ozturk, B., Butler-King, R. L., & Peek, H. (2024). Male survivors of domestic violence, challenges in cultural response, and impact on identity and help-seeking behaviors: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2), 1397–1410.

50 Eurostat (2026). *Gender based violence against women (GBV): Reference metadata in Single Integrated Metadata Structure (SIMS).* European Commission.

51 Vicente-Garcia, R., La Parra-Casado, D., & Vives-Cases, C. (2026). Personal and structural barriers reporting intimate partner violence to the police: A systematic review of women's experiences and societal influences. *Trauma, Violence, & Abuse*, 15248380251409827.

näiteks hooldekodudes elavad inimesed. Samas on tervisepiirangutega naised kogenud LSV-d rohkem kui naised üldiselt[52]. Puudega inimeste alaesindatust uuringutes võivad suurendada ka ligipääsmatud küsitlusviisid ja teenused[53].

Rahvusvahelistes uuringutes tuuakse välja, et **politsei andmetes on vähem nähtavad sisserändajatest ja etnilistesse vähemustesse kuuluvate naiste kogemused.** Abi otsimist piiravad nii sisserändestaatusega seotud ebakindlus, teenusepakkujate vähene kultuurialane kogemus kui ka hirm perekondlike või kogukondlike tagajärgede ees.

Balti Uuringute Instituudi uuringu[54] põhjal on Eestis elavate rändetaustaga naiste probleem eelkõige vähene teadmine olemasolevast abist (vaid 9% teadis hästi, kust LSV korral abi saada) ja mitte niivõrd umbusaldus asutuste vastu või teenuste puudumine. Nii otsiti tuge sageli esmalt tuttavatelt Eestis või päritoluriigis ning ametliku abini jõuti tihti juhusliku ahela kaudu. Määravaks sai keegi, kes probleemi märkas ja aitas süsteemis orienteeruda ning koos jõuti järgmise sammuni. 65% küsitletud inimestest ning suur osa intervjueeritutest tõid esile vajaduse saatja või kultuurivahendaja järele, kes aitaks süsteemis abi saada.

Riigi institutsioonidest oli selgelt keskseim politsei, keda teadis abikanalina 85% ja usaldas 57% vastanutest. Politsei sekkumine oli mitmel korral nii positiivne pöördepunkt (politsei pakkus kaitset ja avas tee edasisele abile), ent ka abiotsimise pidurdumise koht, kui pisendati vägivalda, keskenduti nähtavate vigastuste puudumisele või kui sekkumisele ei järgnenud vajalikku juhendamist või tuge. **Nii võib politsei esimese reaktsiooni mõju olla otsustavalt suur, kuna paljud rändetaustaga naised ei tea teisi abivõimalusi.**

Ka Eestis elavad rändetaustaga naised tõid välja, et abiotsimist võivad pidurdada hirm elamisloa või laste kaotamise ees, raha- ja transpordipuudus ning keelebarjäär. Ka oma keeles info puudumine on takistus ning vene keel ei ole kõigile sobiv asendus.

Eakate puhul ei takista abiotsimist üks tegur, vaid eri tegurid võimendavad üksteist.

Vananevates ühiskondades suureneb nende inimeste hulk, kellele suunatud LSV võib jääda klassikalise ohvriabi fookusest välja. Eakate inimeste LSV kogemuse metaanalüüsi autorid toovad esile vaikuse ökosüsteemi kui nähtuse, kus abiotsimist ja LSV mitteavalikustamist ei takista üks põhjus, vaid mitu üksteist tugevdavat asjaolu. Näiteks võib eakas ohver sõltuda partnerist majanduslikult, transpordi või hoolduse tõttu, pidada abieluprobleemidest rääkimist põlvkondlikult sobimatuks ning samal ajal mitte samastada enda olukorda LSV-ga.

Lähisuhtevägivalla tagajärjed on ühiskonnale kordades kulukamad kui abisüsteemi tugevdamine

Lähisuhtevägivalla ühiskondlik kogukulu ulatub Eestis hinnanguliselt 272 miljoni euroni aastas, seejuures on PPA-s registreeritud juhtumite aastane arvutuslik kulu 93,7 miljonit eurot[55]. See kogukulu hinnang on tõenäoliselt konservatiivne, kuna Eesti registrid ei võimalda LSV juhtumeid järjepidevalt soo, vanuse, kuriteoliigi ja vigastuse raskusastme järgi eristada ja ühendada ning mitme kululiigi kohta puuduvad LSV-põhised andmed täielikult.

Suurim hinnatav kulu tekib LSV põhjustatud elukvaliteedi vähenemisest. Registreeritud tapmiste, kehavigastuste, kehaliste rünnete ja seksuaalkuritegude põhjal hinnati füüsilise ja vaimse tervisekao rahaliseks väärtuseks 33,9 miljonit eurot aastas.

52 Statistikaamet (2023). *Seni suurim ja terviklikum suhteuuring paljastab: Eesti inimene kogeb enim vägivalda just paarisuhtes.*

53 World Health Organization (2022). *Improving the collection and use of administrative data on violence against women: global technical guidance*. World Health Organization.

54 Balti Uuringute Instituut (2026). Eestis elavate sisserändajatest naiste vajaduste kaardistamine ja naiste võimestamine ning sisserändajatest naistega töötavatele organisatsioonidele tugimaterjali loomine. Käimasoleva projekti veebileht.

55 Kuna erinevate ohvriuuringute põhjal jääb hinnanguliselt umbes 80% LSV-st politseis fikseerimata, lisati kogukulu hindamisel varjatud vägivald neile kulukomponentidele, mille suurus sõltub ohvrite või juhtumite arvust.

Tabel 2. Lähisuhtevägivalla ühiskondlik kulu

Kulukategooria	Registreeritud juhtumite kulu, mln €	Osakaal registreeritud kogukulust	Hinnanguline kogukulu, mln €	Osakaal hinnangulisest kogukulust
Majanduskahju	15,4	16,4%	38,4	14,1%
Tervishoid	13,6	14,5%	58,6	21,5%
Õigussüsteem	10,9	11,6%	10,9	4,0%
Sotsiaalsüsteem	10,5	11,3%	11,7	4,3%
Isiklikud ja elukorralduslikud tagajärjed	5,7	6,1%	27,7	10,2%
Eriteenuste kulud	3,6	3,8%	3,6	1,3%
Füüsiline ja vaimne kahju	33,9	36,1%	121,8	44,7%
Kokku	**93,7**		**272,6**	

Allikas: Civitta AS (2026). Lähisuhtevägivalla koormus ja majanduslik kulu Eestis.[56]

Märkus: varjatud LSV-d ei lisatud kategooriatele, mille kohta puudus usaldusväärne alus selle jaotuse hindamiseks või mille kulu tekib ainult ametliku pöördumise korral.

Sellest moodustasid tapmistega seotud tervisekadu 10,9 miljonit, kerged kehavigastused 10,5 miljonit, vägistamised 6,1 miljonit ja muud kehalised ründed 5,1 miljonit eurot. Hinnanguline tegelik kulu ühiskonnale ulatub aga 122 miljoni euroni[57].

Suuruselt järgmine hinnatav LSV-st tingitud kulu tekib tervishoius. Varjatud vägivalda arvesse võttes ulatusid LSV-ga seotud tervishoiukulud 2025. aastal 58,6 miljoni euroni aastas, millest ligi 48,9 miljonit moodustasid ravikulud, 5,4 miljonit töövõimetuspäevade hüvitised, 3,3 miljonit ravimi- ja ligikaudu miljon eurot kiirabikulud. See hinnang on konservatiivne, sest suur osa LSV-ga seotud tervisekahjust ei pruugi jõuda tervishoiusüsteemi ega olla terviseandmetes vägivallaga seostatav. 2025. aastal moodustasid registreeritud LSV-st tingitud tervishoiukulud kokku 13,6 miljonit eurot.

Tööturul ja majanduses kaotab Eesti ühiskond registreeritud vägivalla põhjal LSV tõttu hinnanguliselt umbes 62 900 tööpäeva aastas. Kogukulu arvestuses tähendab see 15,4 miljoni euro suurust majandusliku väärtuse kadu, varjatud vägivalda arvestades on kogukulu 38,4 miljonit eurot.

Tabel 3. Asutuste lähisuhtevägivallaga seotud kulu 2025. aastal

Asutus	Kulu kokku, mln €
Tervisekassa	13,6
Sotsiaalkindlustusamet	11,8
Vanglateenistus	4,1
Politsei- ja Piirivalveamet	2,9
Prokuratuur	2,0
Kohtud	2,0
Kohalikud omavalitsused	1,8
Töötukassa	0,3
Häirekeskus	0,02
Eri asutuste uuringu- ja ennetuskulud	0,2

Allikas: Civitta, 2026

56 Viks-Binsol, P., Lõoke, K., Pullisaar, K., Lüütsepp, K., Arrak-Koppel, K., Aro, K., & Biin, H. (2026). Lähisuhtevägivalla koormus ja majanduslik kulu Eestis. Uuring. Tallinn: Civitta AS.

57 Tapmiste puhul eeldatakse, et registreeritud kulu võrdub tegeliku kuluga. Muude LSV-ga seotud kulude puhul (eri liiki kehavigastused, vägistamine, seksuaalne rünne) eeldatakse, et varjatud juhtumite osakaal on teiste kululiikidega sarnane (80% juhtumitest on varjatud).

Natures avaldatud uuring: majandusliku LSV jäljed on pangakontol näha aastaid enne abiotsimist.

Kui seni on majanduslikku LSV-d mõõdetud valdavalt küsitluste ja ohvrite kirjelduste kaudu, siis Nature uuring näitab esimest korda laiaulatuslikult, et LSV kogujälg võib olla tavapärastes haldusandmetes nähtav ammu enne avalikustamist. Suurbritannia 5428 naise pangaandmetes ilmnesid majandusliku LSV korral muu hulgas säästude vähenemine, võlgnevuste kasv ja krediidinäitaja halvenemine, rohkem esines ka pangakaardi kadumist ja PINi vahetamist. Vähenesid kulud hambaravile, optikale ja spordile.

Politseis, prokuratuuris, kohtutes, kohalikes omavalitsustes, Häirekeskuses ja Lastemajas tehtav LSV-ga seotud töömaht on kokku ligikaudu 413 000 töötundi aastas, mis vastab umbes 206 täiskohaga töötaja aastasele tööpanusele. Asutuste otsene kulu ulatub kokku 38,7 miljoni euroni. Suurimad kulukandjad on Tervisekassa 13,6 miljoni, Sotsiaalkindlustusamet 11,8 miljoni ja Vanglateenistus 4,1 miljoni euroga.

Ohvriabi, naiste tugikeskuste, Häirekeskuse ja analüüsi kaasatud ennetustegevuse kulud on kokku 3,6 miljonit eurot, millest 3,35 miljonit eurot kulub ohvriabile ja naiste tugikeskustele ning ligikaudu 0,2 miljonit eurot ennetusele.

Kulude jaotus näitab seega, et abi, ennetamine ja juhtumite menetlemine moodustavad LSV ühiskondlikust kulust vaid väikese osa, kordades rohkem kulub vägivalla tagajärgede tõttu tervisele, tööelule ja elukvaliteedile. **Abisüsteemi tugevdamine võimaldaks kasutada ressursse tagajärgede korvamise asemel varasema märkamise ja sekkumise jaoks, mille toetamise praegune rahaline maht on kogu LSV ühiskondliku kuluga võrreldes üliväike.**

Majanduslikust iseseisvusest saab järjest selgemalt LSV-järgse taastumise sekkumismeede.

Ontario suunas ligi 3,9 miljonit Kanada dollarit naiste kutseõppeprojektidesse, millest kaks suuremat on mõeldud LSV ohvritele. Lisaks kutseoskustele pakutakse mentorlust, rahalist tuge ja traumateadlikku abi, et taastada pärast vägivaldset suhet ohvri töövõime ning majanduslik iseseisvus.

Lähisuhtevägivallal on selged ajamustrid

Arenguseire Keskuse analüüs PPA, Häirekeskuse ja ohvriabi kõnede põhjal viitab, et LSV on ajaliselt reeglipärane. **Kõige suurem reeglipära ilmneb ööpäeva sees: kõnede arv kasvab õhtuti mitu korda ning saavutab tipu kell 21.00**, mil Häirekeskusele tehakse keskmiselt neli LSV-teemalist kõnet tunnis. Teine oluline tegur on nädalapäev: kui laupäeval tehakse keskmiselt 66 kõnet ööpäevas, siis esmaspäevast neljapäevani tehakse keskmiselt 39 kõnet ööpäevas. Kõige suurema LSV koormusega aeg on seega nädalavahetuse hilisõhtu ja öö (vt infograafik).

Kuusiseselt on Häirekeskuse kõnede sagedus tavapärasest suurem palgapäevade ajal. Aasta lõikes tehakse enim kõnesid suvel. Esile tõusevad ka kõik riigipühad (nt aastavahetusel on LSV-ga seotud teateid keskmisest päevast üle kolme korra rohkem, 157 *vs*. 50). Ohvriabi kõnede sagedus erineb oluliselt Häirekeskuse kõnede sagedusest – ohvriabisse pöördutakse enim esmaspäevast kolmapäevani tööajal. Riigipühadest suureneb ohvriabi koormus eelkõige jõulude ajal ning peale iseseisvus- ja taasiseseisvumispäeva, ent aastavahetusel koormuse tõusu ei ole. Kui Häirekeskuse koormus suureneb riigipühadega samal päeval, siis ohvriabisse pöördutakse eelkõige pühale järgneval päeval.

Häirekeskus märgib kõne ajal saadud esmase info põhjal juhtumi LSV-na. Politsei täpsustab asjaolud sündmuskohal ja võib muuta sündmuse liigitust. Nii võib Häirekeskuse andmetes LSV-na alanud kõne PPA andmetes LSV-na mitte kajastuda ehk tegelikkuses on kahe asutuse LSV juhtumite arvud olulised erinevad.

Nii Häirekeskuse LSV-kõnede kui ka PPA-s registreeritud juhtumite arv suureneb iga kuu 5. ja 8. kuupäeva ehk palgapäevade aegu. 5. kuupäeval lisandub 5–6 ning 8. kuupäeval 3–4 kõnet päevas ja kõnede suurem määr püsib paar päeva. PPA andmete alusel tuleneb kasv peamiselt süüteota LSV-juhtumitest, mitte kuriteona registreeritud juhtumitest.

LSV-kõnede arv suureneb ka pikemate kuumalainete ajal. Näiteks viis järjestikust vähemalt 27-kraadist päeva seostuvad ligi kaheksa täiendava kõnega päevas, millest enamik tehakse õhtu- ja öötundidel. Eesti andmetes ei ilmnenud seost LSV-teemalise meediakajastuse, spordiürituste, Ukraina sõja ega COVID-19 piirangute muutustega.

On seos LSV-kõnede arvuga

- Nädalavahetused, hilisõhtune aeg, suvekuud
- Tähtpäevad ja riigipühad
- Mitmepäevane kuumalaine
- Palga- või toetusepäevad (5. või 8. kuupäev ja järgnevad päevad)

Seost LSV-kõnede arvuga ei ole

- LSV-teemalised meediakajastused
- Spordiüritused (Eesti koondise mängud, jalgpalli EM/MM, olümpia)
- COVID ja Ukraina sõda
- Külma- või sajuperiood
- Elektrihind

Joonis 8. Statistilised seosed lähisuhtevägivalla-kõnede arvuga

Allikas: autorite koostatud[58]

58 Häirekeskuse, ohvriabi ja PPA kõnestatistika aastatest 2021–2026. Ilmateenistuse andmed (Tartu–Tõravere jaam). Ülevaade tähtpäevade ja riigipühade ning COVID-19, Ukraina sõja ja suuremate spordiürituste kuupäevadest. Meediamonitooringuga Station tehtud kuupäevaline ülevaade raadio- ja trükimeediast.

Häirekeskuse kõnede kuumkaart tundide ja nädalapäevade lõikes

Kellaaeg	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
Nädalapäev																									**Päev kokku**
Esmaspäev	2,5	1,8	1,3	0,8	0,6	0,5	0,4	0,5	0,8	0,7	0,9	1,0	1,2	1,5	1,7	1,6	2,0	2,5	2,7	3,1	3,2	3,5	3,2	2,7	**40,7**
Teisipäev	2,2	1,5	1,0	0,9	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,8	1,0	1,2	1,4	1,6	1,6	1,9	2,3	2,5	3,0	3,0	3,3	3,3	2,8	**38,2**
Kolmapäev	2,1	1,7	1,1	0,9	0,6	0,6	0,4	0,6	0,7	0,8	0,8	0,9	1,1	1,2	1,4	1,7	2,0	2,3	2,4	2,9	3,1	3,5	3,4	3,2	**39,4**
Neljapäev	2,2	1,9	1,2	0,7	0,6	0,4	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	1,0	1,3	1,3	1,5	1,6	1,8	2,3	2,6	2,7	3,0	3,2	3,5	3,1	**38,8**
Reede	2,4	1,8	1,3	1,0	0,6	0,5	0,4	0,6	0,7	0,8	0,9	1,1	1,2	1,5	1,7	1,6	2,1	2,6	3,0	3,3	3,5	4,0	4,4	4,4	**45,1**
Laupäev	3,7	3,3	3,0	2,2	1,9	1,2	1,2	0,9	1,1	1,2	1,5	1,8	2,1	2,4	2,4	2,8	3,1	3,2	3,7	4,1	4,6	4,6	5,3	5,3	**66,5**
Pühapäev	4,5	3,5	2,8	1,9	1,6	1,3	0,9	0,9	0,9	1,1	1,4	1,6	1,9	2,2	2,7	2,7	2,9	3,3	3,6	3,6	4,2	4,5	4,0	3,3	**61,1**
Kõik päevad	2,8	2,2	1,7	1,2	0,9	0,7	0,6	0,6	0,7	0,8	1,0	1,2	1,4	1,6	1,8	1,9	2,3	2,6	2,9	3,2	3,5	3,8	3,9	3,6	**47,1**

Häirekeskuse kõnede kuumkaart kalendriaasta lõikes

Kuu-päev	Jaan	Veebr	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
01	162	49	44	38	56	53	46	57	46	36	44	41
02	58	40	41	46	41	40	50	57	41	41	43	43
03	45	37	38	52	44	46	45	47	47	39	39	44
04	46	42	40	40	41	50	54	46	45	50	36	41
05	48	50	47	49	46	44	45	47	44	43	52	45
06	55	56	55	54	53	52	50	56	61	41	57	53
07	55	52	54	53	54	59	61	58	54	38	46	54
08	40	48	54	51	50	48	50	60	45	56	55	44
09	52	49	52	48	53	46	49	58	50	45	56	50
10	42	42	48	42	51	50	58	58	50	50	46	43
11	41	52	42	42	50	47	56	53	57	40	46	55
12	38	47	42	47	42	49	54	46	47	48	53	45
13	42	47	48	52	46	52	58	43	58	39	53	49
14	41	44	49	39	43	51	54	52	48	49	48	58
15	51	50	54	50	51	46	58	58	39	46	43	49
16	44	45	51	45	48	46	67	50	44	44	48	46
17	43	39	45	44	38	44	52	64	42	44	45	50
18	39	47	40	54	40	50	51	51	40	36	42	48
19	38	39	37	53	37	48	50	54	43	47	41	46
20	36	40	38	46	40	48	55	59	49	41	40	50
21	39	44	40	49	39	54	52	52	49	42	36	50
22	43	43	43	38	46	55	42	47	38	35	39	43
23	44	44	47	50	48	74	52	49	45	48	41	66
24	39	58	37	42	46	90	48	49	46	37	38	80
25	34	51	45	48	43	54	48	50	47	40	43	83
26	34	38	42	41	42	47	59	40	45	43	46	67
27	45	42	42	42	44	55	51	47	42	41	45	44
28	40	44	48	43	46	46	56	45	50	40	40	50
29	48	40	50	38	42	44	50	43	40	48	39	55
30	38		34	42	45	43	46	47	36	45	46	50
31	51		39		37		46	45		42		61

Eesti elanikud on lähisuhtevägivalla suhtes üha vähem sallivad, kuid ohvrit süüdistavad hoiakud püsivad

Eesti elanike LSV-ga seotud hoiakud on muutunud vägivalla suhtes vähem sallivaks, kuid mitte päris kõigis küsimustes. **Kõige selgemalt on avardunud arusaam sellest, millist käitumist üldse vägivallaks peetakse.** Otsese füüsilise ja seksuaalse vägivalla hukkamõist oli kõrge juba 2010. aastatel (ligikaudu 96%), **ent märgatavalt on paranenud majandusliku ja sotsiaalse kontrolli äratundmine.**

Tabel 4. Lähisuhtevägivallaga seotud hoiakute ja väärtuste muutumine Eestis

Valdkond	Peamine suundumus	Olulisemad näitajad
Otsene füüsiline ja seksuaalne LSV	Otsese ja nähtava LSV hukkamõist on aastaid olnud suur, kuid muutuseid on vähe.	• Seksuaalvägivalda peab tõsiseks 95–97%, partneri löömist 96–97%
Majanduslik ja kontrolliv LSV	Majanduslikku ja sotsiaalset kontrolli peetakse varasemast sagedamini LSV-ks.	• Partnerile võlgade tekitamine 50% -> 78% • Pangakaardi äravõtmine/ostude keelamine 62% -> 81% • Sõpradega suhtlemise keelamine 55% -> 78% • Tööl käimise keelamine 69 -> 82%
Vägivald kui eraasi	Perevägivalla käsitamine eraasjana ja ohvri süüdistamine on vähenenud. Ohvri vastutamist toetavad hoiakud on endiselt levinud.	• Perevägivalla pidamine pere siseasjaks 22% -> 10% • Ohvrit vähemalt osaliselt süüdistavate osakaal 54% -> 38% • Riietuse tõttu vägistamise põhjustamise väitega nõustumine 47% -> 38%
Seksuaalvägivalla ja kontrolliva LSV kontrollolukorrad	Seksuaalvägivalla õigustamine on vähenenud, kuid nõusoleku, digivägivalla ja ohvri vastutuse küsimustes on üksmeel oluliselt väiksem kui otsese vägivalla korral.	• Pealesunnitud suguühet raskeks vägivallaks pidamine 70% -> 85% • Vanglas vägistamist ärateenituks pidavate osakaal 17% -> 6% • Sõjas vägistamist andestatavamaks pidavate osakaal 8 -> 4% • Ühekordsed tulemused: • 34% nõustub, et alkoholi või uimastite mõju all seksuaalvägivalda kogenud naine on osaliselt vastutav • 65% nõustub, et intiimpildi saatnud naine on selle nõusolekuta levitamise eest vähemalt osaliselt vastutav
Laiemad soorollidega seotud hoiakud	Pikaajalisemalt liigutakse meeste eelisõiguse väiksema toetamise ja suurema võrdsuse suunas, kuid üksiknäitajate puhul on langus väike.	• Kodutööd on pigem naiste vastutusala 38 -> 17% • Meeste tööga seotud eelisõigusega nõustumine 35% -> 12% • Võrdõiguslik ühiskond on hea 82% (püsiv näitaja) • Võrdõiguslikkusest võidavad ka mehed 67 -> 62%

Allikas: autorite koostatud Euroopa Komisjoni uuringute[59,60,61], Euroopa sotsiaaluuringu[62], Eesti elanikkonna teadlikkuse uuringute[63,64,65] ja kodanikuhariduse uuringu[66] põhjal

59 European Commission (2012). *Eurobarometer 73.2*, veebruar–märts 2010 (ZA5232, versioon 3.0.0). GESIS Data Archive.

60 European Commission (2022). *Eurobarometer 87.4*, juuni 2017 (ZA6924, versioon 2.0.0). GESIS Data Archiv

61 European Commission (2024). *Gender stereotypes – Violence against women: Eurobarometer report. Flash Eurobarometer 544.* Publications Office of the European Union.

62 European Social Survey European Research Infrastructure (ESS ERIC) (2004–2024). *European Social Survey, rounds 2–11*. Sikt – Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research.

63 Hämmal, J., Kriger, T., Seema, K., Kalve, M., Lepik, M., Pomm, A., Ruuben, K., Felding, A., & Nõmmik, M. (2014). *Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas*. TNS Emor.

64 Hämmal, J., Meiorg, M., & Varblane, A. (2022). *Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2021. Lõpparuanne*. Kantar Emor.

65 Sotsiaalkindlustusamet (2024). Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas.

66 Ümarik, M., Tinn, M., Idnurm, T., Kaarlõp, H.-L., Dibou, T., Mäe, K., Henno, I., Lauri, T., & Põder, K. (2023). *Noorte hääl demokraatia kriisis: kodanikuhariduse väljakutsed. IEA 2022. aasta rahvusvahelise kodanikuhariduse uuringu (ICCS 2022) Eesti tulemused*. Tallinna Ülikool.

Näiteks pidas partnerile võlgade tekitamist vägivallaks 2014. aastal 50% ja 2024. aastal 78% küsitletutest, sõpradega suhtlemise keelamist vastavalt 55% ja 78% ning pangakaardi äravõtmist 62% ja 81%[67,68] küsitletutest. Pealesunnitud suguühet raskeks vägivallakuriteoks pidanute osakaal kasvas kümnendiga 70%-lt 85%-le.

Muutunud on ka arusaam vastutusest ja sekkumise vajadusest. Aastatel 2014–2024 vähenes nende osakaal, kes pidasid perevägivalla ohvrit vähemalt osaliselt juhtunus süüdlaseks, 54%-lt 38%-le ning perevägivalda pere siseasjaks pidanute osakaal 22%-lt 10%-le[69].

Mõne kontrolliva käitumise ja ohvri vastutuse puhul on hoiakud siiski märksa vähem ühesed. 2024. aastal pidasid partneri rahaasjade kontrollimist täiesti vastuvõetamatuks vaid pooled Eesti vastajatest ning 65% leidis, et intiimpildi saatnud naine vastutab vähemalt osaliselt selle eest, kui pilti hiljem ilma tema nõusolekuta levitatakse[70]. Läbivalt ilmnes, et üldiselt taunitakse vägivalda tugevalt, kuid konkreetseid olukordi hinnates valitsevad palju suuremad erimeelsused selles, mida peetakse lubamatuks ja kellele omistatakse vastutus.

LSV-ga seotud muutused langevad osaliselt kokku traditsiooniliste soorollide nõrgenemisega. Näiteks on rohkem kui kaks korda vähenenud nende osakaal, kes peavad kodutöid eelkõige naiste vastutuseks (38%-lt 17%-le) ning üle 80% peab pere majandusliku toimetuleku tagamist mõlema partneri ülesandeks[71].

Hoiakud lähisuhtevägivalla suhtes erinevad nii soo, vanuse kui ka isikliku kogemuse lõikes

Arenguseire Keskuse 2026. aasta elanikkonnaküsitlus näitab, et meeste ja naiste hinnangud LSV esinemisele paarisuhtes ning isegi samale kontrolliva käitumise olukorrale on märgatavalt erinevad. See erinevus ei sõltu olukorra erinevast raamistusest[72].

Uuringu kirjeldus

Küsitlusuuringu esimeses osas anti vastajatele ette olukord, kus mees jälgib üha enam naise käimisi ja suhtlust, soovib vaadata tema telefoni, kommenteerib riietust ning pahandab iseseisvalt tehtud plaanide pärast. Selle tulemusena hakkas naine oma plaane muutma ja valikuid partneri reaktsiooni järgi kohandama. Kõigile vastajatele kirjeldati sama olukorda, kuid sellele sissejuhatus valiti iga inimese jaoks juhuslikult kolme variandi seast: 1) neutraalne; 2) viide, et LSV-st räägitakse peaasjalikult kui meeste vägivallast naiste vastu; 3) viide, et LSV-st räägitakse üha rohkem kui kontrollivast käitumisest. Teisisõnu uuriti, kas sama olukorra erinev sissejuhatamine (nt rõhuasetus meeste vägivallale naiste vastu või ühe partneri kontrollile teise üle) paneb inimesed seda olukorda ka teisiti hindama.

Põhitulemused

Olukord tunti ära kontrolliva käitumisena 85% juhtudest, LSV-ks pidasid seda 64% vastajatest ning tavaliseks suhtetüliks 31%. Suurimad erinevused esinesid soo, vanuse ja isikliku LSV kogemuse olemasolu või puudumise lõikes, haridustase või laste olemasolu arvamusi ei mõjutanud. Olukorra erineva kirjeldamise mõju oli enamasti ebaoluline, kuigi sissejuhatus mõjutas mingil määral seda, millisena vastajad olukorra peamist probleemi tõlgendasid.

67 Hämmal, J., Kriger, T., Seema, K., Kalve, M., Lepik, M., Pomm, A., Ruuben, K., Felding, A., & Nõmmik, M. (2014). *Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas.* TNS Emor.

68 Sotsiaalkindlustusamet (2024). Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas.

69 *Ibid.*

70 European Commission (2024). Gender stereotypes – Violence against women: Eurobarometer report (Flash Eurobarometer 544). Publications Office of the European Union.

71 Hämmal, J., Meiorg, M., & Varblane, A. (2022). *Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2021. Lõpparuanne.* Kantar Emor.

72 Vastajatele (n = 2002) kirjeldati täpselt sama olukorda, kuid valiti juhuslikkuse alusel üks sissejuhatus kolmest: neutraalne, LSV kui meeste vägivald naiste vastu, LSV kui kontroll partneri üle.

Kontrolliva käitumise äratundmine, selle nimetamine LSV-ks ja toetus sekkumisele ei langenud alati kokku. **Kuigi 85% vastanutest pidas käitumist kontrollivaks, nõustus vaid 64%, et tegemist on LSV või väärkohtlemisega. Käitumist LSV-ks pidanutest omakorda 46% arvas, et vajalik on kõrvaline sekkumine, samas kui 36% leidis, et partnerid peaksid lahendama olukorra omavahel** (nii arvas 49% meestest ja 29% naistest).

Soolised erinevused

Sooline lõhe hoiakutes ei seisnenud ainult selles, kas kontrollivat käitumist märgati. Kirjeldatud olukorda pidas kontrollivaks 80% meestest ja 90% naistest ning lähisuhtevägivallaks või väärkohtlemiseks 50% meestest ja 76% naistest. Ka nende seas, kes juba nõustusid, et tegemist on kontrolliva käitumisega, nimetas olukorda lähisuhtevägivallaks 56% meestest ja 80% naistest. **Oluline erinevus soo lõikes seisneb seega selles, kas kontrollivas käitumises nähakse partneri väärkohtlemist – naised peavad kontrollivat käitumist vägivallaks või väärkohtlemiseks oluliselt sagedamini kui mehed.**

Erinevus ei tulenenud sellest, et mehed oleksid LSV olukorra kinnitamise suhtes ebakindlamad. LSV-ks nimetamise küsimuses vastas „ei oska öelda" 10% meestest ja 8% naistest, samas kui LSV olukorra väitega ei nõustunud 40% meestest ja 16% naistest. Erinev hinnang anti ka sellele, milles seisneb olukorra peamine probleem. Meeste sagedaseim vastus oli usalduse ja suhtlemise probleem (38%), vabaduse ja privaatsuse piiramist nimetas 32%; naistel olid vastavad osakaalud 25% ja 56%. See viitab pigem sama käitumise erinevale tõlgendamisele kui raskusele sellele hinnangut anda.

Sooline erinevus kandus edasi ka vastutuse ja sekkumise hindamisse. **Mehed käsitlesid olukorda sagedamini paarisuhtesisese probleemina, omistasid enam vastutust teisele partnerile ja eelistasid omavahelist lahendamist. Naised pooldasid sagedamini kõrvalist või professionaalset sekkumist.** Sama muster püsis ka nende seas, kes juba nõustusid, et kirjeldatud olukord on LSV või väärkohtlemine.

Vanuselised erinevused

Vanus eristas küsitluses vastajaid kõige selgemalt. **Nooremad vastajad tunnevad kontrollivat käitumist sagedamini LSV-na ära, omistavad vähem vastutust teisele partnerile ning toetavad enam kõrvalist sekkumist. Vanemad vastajad pooldavad sagedamini omavahelist lahendamist, jagatud vastutust ja olukorra eraasjaks pidamist.**

Noored tunnevad lähisuhtevägivalda enim ära ning pooldavad ka rangemaid karistusi.

18–34-aastased tundsid kirjeldatud kontrolliva käitumise vanematest sagedamini LSV-na ära ja pidasid sagedamini vajalikuks kõrvalist sekkumist. Lisaks nimetasid noored vanematest vastajatest sagedamini rangemat karistamist LSV vähendamise kõige olulisema meetmena. Rangeid karistusi pooldas

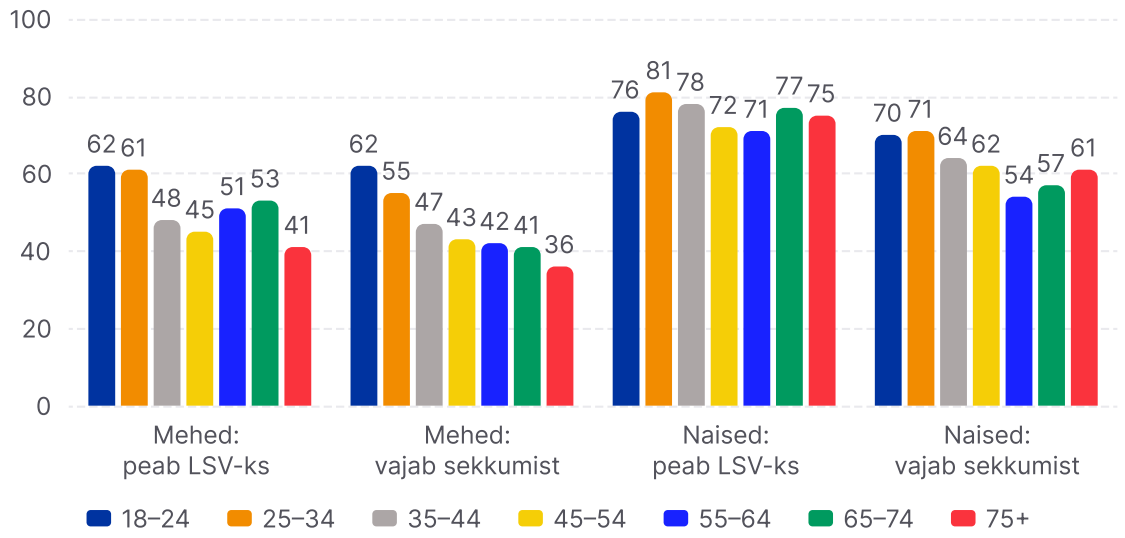
45% 18–34-aastastest;

36% 35–54-aastastest;

37% vähemalt 55-aastastest.

Lastele ja noortele suunatud ennetust pidas kõige olulisemaks vanuserühmade järgi vastavalt 20%, 30% ja 34% vastanutest. Vägivalla parema äratundmisega kaasneb suurem toetus karistavale sekkumisele.

Vanuselised seosed on eriti tugevad meeste seas (vt joonis 9), kus vanuselise erinevuse piir jooksis mitmes küsimuses eelkõige 33–34-eluaasta juurest. 30–34-aastastest pidas eespool kirjeldatud olukorda LSV-ks 64%, 35–39-aastastest 50% ja 40–44-aastastest 47%. Samal ajal suurenes vanuse kasvades olukorra tavaliseks suhtetüliks ja paari eraasjaks pidamine.

Joonis 9. Lähisuhtevägivalla äratundmine ja välise sekkumise toetamine soo ja vanuserühma järgi (%)
Allikas: Arenguseire Keskuse küsitlus, 2026

Lähisuhtevägivallaga kokkupuude

Ka isiklik LSV-ga kokkupuude suurendab võimalust, et käitumine tunti ära LSV-na (nt 76% LSV-d kogenutest *vs.* 57% mittekogenutest pidas olukorda LSV-ks) ning et tegemist ei ole ainult paari eraasjaga (33% *vs.* 43%). Need, kes on ise enda partneri suhtes vägivaldselt käitunud, toetasid seevastu sagedamini vastutuse jagamist partnerite vahel ja eelistasid olukorra omavahelist lahendamist. Selle rühma tulemust mõjutab meeste suurem osakaal.

Raamistuse mõju

Küsitlus näitas, et LSV olukorra tutvustamise viis mõjutas seda, milles vastajad nägid peamist probleemi. Kui olukorrale eelnes sissejuhatus, mis rõhutas meeste vägivalda naiste vastu või lähisuhtevägivalla kontrollivat iseloomu, vähenes ligikaudu seitsme protsendipunkti võrra nende vastajate osakaal, kes pidasid peamiseks probleemiks partneri vabaduse või privaatsuse piiramist. Seega ei suurendanud sellised sissejuhatused kontrolliva vägivalla äratundmist, vaid mõjusid pigem vastupidiselt. Meeste ja naiste vastuseid mõjutas eelnev kirjeldus/sissejuhatus sarnasel määral, kuid mõju erines vanuseti: mida vanemad olid vastajad, seda tugevam oli mõju (vt tabel 5).

Tabel 5. Erineva sissejuhatuse mõju sama lähisuhtevägivalla olukorra hindamisele

Vanus	Raamistus	Neutraalne	Meeste vägivald naiste vastu	Ühe partneri kontroll teise üle
18–34	Üks partner piirab teise vabadust ja privaatsust	61%	60%	58%
	Mõlemal partneril on olukorra tekkimises oma osa	2%	4%	3%
35–54	Üks partner piirab teise vabadust ja privaatsust	52%	45%	43%
	Mõlemal partneril on olukorra tekkimises oma osa	5%	3%	9%
55+	Üks partner piirab teise vabadust ja privaatsust	37%	26%	36%
	Mõlemal partneril on olukorra tekkimises oma osa	8%	16%	13%

Allikas: autorite koostatud

Tabel 6. Kontrolliva lähisuhtevägivallaga seotud hoiakud (nõustujate osakaal %-des)

		Sugu		Vanus			LSV-ga kokkupuude			
		M	N	18–34	35–54	55+	Ei ole	Pealt näinud	Ise kogenud	Ise nii käitunud
Hinnang etteantud olukorrale	LSV	50	76	73	61	61	57	68	76	59
	Peretüli	44	19	19	32	38	35	32	23	38
	Ka teine partner vastutab	65	40	39	51	60	53	50	47	66
	Paari eraasi	49	31	28	41	45	43	37	33	47
	Vajab kõrvalist sekkumist	45	63	66	54	48	51	58	63	47
Asjakohaseim lahendus	Omavaheline lahendamine	47	23	22	33	43	39	31	27	41
	Kontrollija peaks ise otsima abi	11	17	21	13	10	12	16	15	15
	Lähedaste sekkumine	9	13	17	11	8	11	14	10	10
	Ekspert-nõustamine	17	28	24	24	21	20	21	29	19
Mis selgitab kontrolli või LSV-d	Soov omada võimu	31	45	44	37	36	42	39	40	26
	Õigus ja üleolek	17	23	21	19	21	21	18	21	19
	Ühiskonna/ kodu taust	24	27	31	25	22	23	29	27	28
	Tunnete halb kontroll	45	50	56	51	40	44	50	51	56
	Provotseeriv käitumine	19	5	7	13	13	12	11	7	19
Üksik-küsimused	LSV-st rääkides süüdistatakse mehi liiga üldistavalt	74	45	49	59	64	55	65	58	68
	Suhtekonfliktis vastutavad mõlemad	76	66	58	71	78	73	70	65	80

Allikas: Arenguseire Keskuse küsitlus, 2026

Noorte meeste hoiakud on muutumas eri suunas

Noorte meeste soolisi hoiakuid seostatakse üha enam manosfääri ning veebikogukondade ja sisuloojatega, kelle seas levib naiste suhtes vaenulikkust. 105 uuringut koondanud ülevaates leiti, et manosfääri kogukondades kasutatakse seksuaalvägivalda õigustavaid ja naisi alavääristavaid hoiakuid grupiidentiteedi tugevdamiseks ja meeste kannatajarolli rõhutamiseks[73].

ICCS-i uuringu[74] Eesti andmete järgi muutusid aastatel 2016–2022 poiste hoiakud mitmes soolise võrdõiguslikkuse küsimuses vähem võrdsust pooldavaks. Enim sai tähelepanu selle uuringu tulemus, mille alusel kasvas Eestis mehi naistest parematekspoliitilisteks juhtideks pidavate poiste osakaal 37%-lt 49%-le ja meeste tööga seotud eelisõigust toetavate osakaal 24%-lt 32%-le. Muret tekitav on ka see, et 18–24-aastastest meestest pidas partneri rahaasjade kontrollimist vähemalt mõnes olukorras vastuvõetavaks 53% ja telefoni, tegevuste või suhtlusringkonna kontrollimist 38%. Samaealiste naiste seas olid need osakaalud Euroopa Liidus tehtud uuringu järgi 33% ja 19%[75].

Pikemad aegread ei toeta aga noorte meeste üldisemat tagasipööret väärtuste osas. Euroopa sotsiaaluuringu Eesti andmetes ei ole noorte meeste ja naiste väärtuste areng ligi 20 aasta jooksul enamikus väärtusvaldkondades süstemaatiliselt lahknenud. Noorte meeste seas on näiteks vähenenud traditsiooniliste soorollide toetamine, materiaalse staatuse tähtsustamine ning rohkem tähelepanu pööratakse vähemuste õigustele. Ka enamikus teises väärtusvaldkondades ei ole noorte meeste ja naiste väärtuste areng oluliselt lahknenud. Kõige selgem hiljutine erand on suhtumine sissetulekute võrdsusse: kui aastatel 2018/2019 olid 15–29-aastaste meeste ja naiste keskmine hinnang peaaegu samasugune, siis aastatel 2023/2024 oli meeste toetus sissetulekute erinevuste vähendamisele väiksem. Sama suur on püsinud sooline lõhe vaenuliku seksismi, soolise ebavõrdsuse eitamise ja võrdõiguslikkust edendava poliitika toetuse puhul[76]. Manosfääri ja LSV seos on usutav, kuid otsene tõendus on veel piiratud.

Manosfääri ja lähisuhtevägivalla seos on usutav, kuid otsene tõendus on veel piiratud.

Manosfääri seostatakse LSV-ga eeskätt misogüünia, õigustatuse tunde ja kontrolliva käitumise kaudu. Kvalitatiivsetes uuringutes on manosfääriga seotud meeste endised partnerid kirjeldanud kontrolli ja väärkohtlemist, mida mehed põhjendasid näiteks nn *red pill*'i ideedega. Ka vägivallatsejatega töötavad spetsialistid on kohanud antifeministlikke ja meeste ohvrirolli rõhutavaid käsitlusi, mis kattuvad manosfääri sisuga.

Otseseid kvantitatiivseid tõendeid manosfääri kasutamise ja LSV toimepanemise vahel on siiski vähe. Uuringutes on leitud seoseid *incel*-identiteedi või veebimisogüünia ning naistevastase vägivalla toetamise, ahistamise ja vägivallavalmidusega, kuid enamasti mõõdetakse hoiakuid, hüpoteetilist käitumisvalmidust või laiemaid vägivallavorme, mitte tegelikku partnerivägivalda. Seetõttu saab praegu rääkida võimalikust riskist ja kattuvatest hoiakutest, mitte kindlakstehtud põhjuslikust seosest manosfääri kasutamise ja LSV toimepanemise vahel

Allikad: Zapcic jt[77], Nicholas jt[78], Rousis[79] jt

73 PettyJohn, M. E., Nason, J., Cary, K. M., & Graves, C. (2026). Mobilization of Sexual Violence within the Manosphere: A Mixed Methods Systematic Review. *The Journal of Sex Research*, 1–29.

74 Ümarik, M., Tinn, M., Idnurm, T., Kaarlõp, H.-L., Dibou, T., Mäe, K., Henno, I., Lauri, T., & Põder, K. (2023). *Noorte hääl demokraatia kriisis: kodanikuhariduse väljakutsed. IEA 2022. aasta rahvusvahelise kodanikuhariduse uuringu (ICCS 2022) Eesti tulemused*. Tallinna Ülikool.

75 European Institute for Gender Equality (2025a). *Gender Equality Index 2024: Tackling violence against women, tackling gender inequalities.* Publications Office of the European Union.

76 European Social Survey European Research Infrastructure (ESS ERIC) (2004–2024). *European Social Survey, rounds 2–11*. Sikt – Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research.

77 Zapcic, I., Fabbri, M., & Karandikar, S. (2024). How can I love you if you don't let me do this? Evaluating the effects of the red pill seduction community experienced by intimate partners. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 33*(3), 273–290.

78 Nicholas, L., Clark, S., Agius, C., & Cook, K. (2026). Antifeminist, manosphere and right-wing extremist sentiment among men who use domestic and family violence: Masculinism, misinformation, and the justificatory logics of violence. *Norma, 21*(2), 96–115.

79 Rousis, G. J., Martel, F. A., Bosson, J. K., & Swann Jr, W. B. (2024). Behind the blackpill: Self-verification and identity fusion predict endorsement of violence against women among self-identified incels. *Personality and Social Psychology Bulletin, 50*(11), 1531–1545.

Euroopa Komisjoni analüüsi kohaselt on alates 2009. aastast kasvanud noorte meeste toetus kõrgetel juhtivatel ametikohtadel olevatele naistele, samas on majanduslike soorollide puhul muutus olnud naistega võrreldes aeglasem. Noored mehed aktsepteerivad vanematest meestest sagedamini ka mõningaid naistevastase veebi- ja muu vägivalla vorme[80]. Seega on põhjendatud käsitada manosfääri rohkem keskkonnana, kus võidakse kinnistada soolist vastandumist ja vägivalda normaliseerivaid hoiakuid, mitte noorte meeste hoiakute üldise seletusena. Sama toetavad Arenguseire Keskuse küsitlusuuringute ülevaate tulemused: ehkki mõnes küsimuses on noorte meeste ja naiste erinevused suurenenud, ei ole nooremate meeste hoiakud tervikuna muutumas ühes suunas.

Sotsiaalmeedia moonutab ettekujutust vägivalla levikust ja vastuvõetavusest

Sotsiaalmeedias nähtavad arvamused ja käitumine ei kajasta enamasti ühiskonna tegelikku pilti. Väike aktiivne kasutajarühm võib toota suure osa nähtavast sisust ning platvormide toimeloogika võimendab tugevaid reaktsioone tekitavat materjali. Nii võib mõni hoiak tunduda tegelikust levinum või sotsiaalselt vastuvõetavam, kui see tegelikult on[81]. Seda kinnitab ka uuring, kus USA vastajad arvasid, et keskmiselt 43% Redditi kasutajatest on postitanud väga mürgiseid kommentaare, kuigi platvormiandmete järgi oli selliseid kasutajaid umbes 3%. Nii väike rühm tekitas aga ligikaudu kolmandiku analüüsitud toksilisest sisust. Uuring ei käsitlenud otseselt LSV-d, kuid näitab, kuidas aktiivne vähemus võib jätta hoiakust või käitumisest palju levinuma mulje.

Veebis tajutud levimus võib omakorda mõjutada inimeste hoiakuid. **Mida tavalisemaks peavad inimesed vägivalda oma eakaaslaste seas, seda suuremaks hinnatakse ka teiste valmisolekut seda aktsepteerida.** Eksperimendi käigus muudetud ettekujutus LSV levimusest võib mõjutada nii hinnangut teiste suhtumisele kui ka inimese enda valmisolekut vägivalda aktsepteerida[82].

Kahes eksperimendis näidati osalejatele meediasisu, kus paarisuhtes reageeriti agressiivselt armukadedusele. Sellise sisuga kokku puutunud osalejad pidasid agressiivset reageerimist tavalisemaks. Mida levinumaks nad sellist käitumist pidasid, seda suuremat valmisolekut väljendasid nad ka ise füüsiliseks või verbaalseks agressiooniks[83].

Moonutatud pildi nähtavust võivad suurendada koordineeritud kontovõrgustikud. Näiteks on astroturfimine mõjutusvõte, millega püütakse jätta organiseeritud tegevusest mulje kui paljude inimeste spontaansest toetusest. Katseliselt on tõendatud, et see mõjutab hinnangut sellele, kui levinud on mingi arvamus avalikkuse seas[84]. Koordineeritud kontod võivad ka sõnumeid kiiremini levitada ja nende ulatust suurendada[85].

80 Berlingieri, F., Casabianca, E., Nurminen, M., Smallenbroek, O., & Zuluaga, P. (2025). Gender attitudes in the EU: Uneven progress and partial polarisation. European Commission.

81 Robertson, C. E., Del Rosario, K. S., & Van Bavel, J. J. (2024). Inside the funhouse mirror factory: How social media distorts perceptions of norms. *Current Opinion in Psychology*, 60, 101918.

82 Mulla, M. M., Witte, T. H., Richardson, K., Hart, W., Kassing, F. L., Coffey, C. A., Hackman, C. L., & Sherwood, I. M. (2019). The causal influence of perceived social norms on intimate partner violence perpetration: converging cross-sectional, longitudinal, and experimental support for a social disinhibition model. *Personality and social psychology bulletin, 45*(4), 652–668.

83 Frampton, J. R., Devereux, S., & Gilbert, M. (2026). Exploring Predictors of Intentions to Engage in Intimate Partner Violence as a Response to Jealousy. *Western Journal of Communication, 90*(2), 277–298.

84 Zerback, T., & Töpfl, F. (2022). Forged examples as disinformation: The biasing effects of political astroturfing comments on public opinion perceptions and how to prevent them. *Political Psychology, 43*(3), 399–418.

85 Cinelli, M., Cresci, S., Quattrociocchi, W., Tesconi, M., & Zola, P. (2022). Coordinated inauthentic behavior and information spreading on Twitter. *Decision Support Systems, 160*, 113819.

Koordineeritud sotsiaalmeediamanipulatsiooni olemasolu ja leviku kohta on rohkem tõendeid kui selle mõju kohta. Enamik uuringuid keskendub aga poliitikale ja näiteks Twitterile/X-ile ning LSV kohta tõendeid napib. Seega tuleb eristada veebis tajutud levimust LSV tegelikust levimusest ühiskonnas.

Tajutavat nähtavust ja LSV avaldumisviisi kujundavad ka sotsiaalmeediaplatvormide omadused, näiteks anonüümsus, suhtlus- ja jagamisfunktsioonid[86], sisu pikemaajaline säilimine ning modereerimistavad[87]. Need omadused määravad, milline sisu muutub nähtavaks, kui kiiresti see levib ning kui tõhusalt on võimalik kahjulikku sisu piirata.

Digivahendite ja -platvormide kasutamine soodustab vägivalla levikut ja raskendab selle tõkestamist

Digivahendid ja -platvormid on andnud vägivalla toimepanijatele uued tööriistad. Tavapäraseid platvormifunktsioone saab kasutada näiteks partneri asukoha jälgimiseks, korduvaks kontakteerumiseks, piltide levitamiseks või grupiviisiliseks ahistamiseks[88].

Platvormid erinevad selle poolest, kui anonüümselt saab tegutseda, kui kaua sisu säilib, kuidas toimivad grupid ja kui aktiivselt sisu modereeritakse[89]. Platvorm ei ole erapooletu kanal, vaid selle omadused mõjutavad seda, millisel kujul LSV avaldub, kui kaugele see levib ja kui lihtne on sellele reageerida.

Platvormi omadused mõjutavad eriti tugevalt piltidega seotud väärkohtlemist. Snapchati näitel on uuritud, kuidas algselt ühele inimesele saadetud seksuaalne pilt salvestatakse ekraanipildina ja levitatakse edasi. Nii saab ajutiseks mõeldud suhtlusest püsiv ja kontrollimatult leviv materjal[90]. Sama probleem ilmneb ka Eesti juhtumite puhul, kus Snapchatiga seostub piltide levitamine, kiusamine ja ahistamine.

Suletud ja anonüümsed grupid võimaldavad teistsugust väärkohtlemist. Taani uuringus eristati intiimpiltide jagamist tuttavate vahel ja organiseeritud anonüümsetes keskkondades, kus materjali kogumisest ja vahetamisest kujunes grupitegevus[91]. Eestis seo-

Probleemid erinevad platvormiti.

- **Snapchat** on tugevalt noorte platvorm ja seostub enim ühe inimese pildipõhise seksuaalse ahistamisega. Materjal jõuab kiiresti suure ringini.
- **Discordis** on probleemiks suletud grupid, kus jagatakse konkreetsete inimeste intiim- ja muud keelatud materjali. Kasutatakse libakontosid ja doksimist.
- **Facebookis** on LSV-ga seotud konfliktid ja hoiakud sagedamini avalikud. LSV-ga seotud aruteludes on rohkem näha traditsioonilisi ja jäigemaid arusaamu soorollidest ning vägivalla õigustamisest.
- **Redditis** sõltub arutelukeskkond tugevalt konkreetsest kogukonnast ja modereerimisest. On palju misogüünseid ning äärmuslikke kogukondi. Hääletussüsteem tekitab kõlakambreid, võivad kujuneda üsna ühetaolised seisukohad ja vastandumine.
- **TikToki** kasutajaskond on laienenud alaealistest ka kuni 35-aastasteni. Algoritmid võimaldavad sisul jõuda väga kiiresti kasutajateni, kes konto autorit ei jälgi, mis soodustab kahjuliku info kiiret levikut.

86 Dragiewicz, M., Burgess, J., Matamoros-Fernández, A., Salter, M., Suzor, N. P., Woodlock, D., & Harris, B. (2018). Technology facilitated coercive control: Domestic violence and the competing roles of digital media platforms. *Feminist Media Studies, 18*(4), 609–625.

87 EIGE (2024), *Tackling cyber violence against women and girls: The role of digital platforms,* Publications Office of the European Union.

88 Dragiewicz, M., Burgess, J., Matamoros-Fernández, A., Salter, M., Suzor, N. P., Woodlock, D., & Harris, B. (2018). Technology facilitated coercive control: Domestic violence and the competing roles of digital media platforms. *Feminist Media Studies, 18*(4), 609–625.

89 EIGE (2024). *Tackling cyber violence against women and girls: The role of digital platforms.* Publications Office of the European Union.

90 Mandau, M. B. H. (2021). "Snaps","screenshots", and self-blame: A qualitative study of image-based sexual abuse victimization among adolescent Danish girls. *Journal of Children and Media, 15*(3), 431–447.

91 Jørgensen, K. E., & Demant, J. (2021). Shame, shaming and economy: A theory of image-based sexual abuse within different online sharing environments. *First Monday, 26*(4).

tuvad sellised suletud keskkonnad eeskätt Discordiga, kus esineb intiimmaterjali jagamist, libakontosid ja doksimist. Sellises keskkonnas võib algselt ühe inimese toime pandud väärkohtlemine laieneda, sest materjali hakkavad levitama ja kommenteerima ka teised.

Jälitamiseks kasutatakse üha enam seadmeid ja teenuseid, mille algne eesmärk ei ole inimesi kontrollida. 2026. aasta katses sai Apple AirTagi, Tile'i ja Chipolo seadmeid kasutada inimese liikumise varjatud jälgimiseks ning tootjate kaitsemeetmed ei takistanud väärkasutust piisavalt[92]. Sama suundumus ilmneb ka Eestis, kus uuema vahendina on esile kerkinud drooniga jälgimine. Digijälitamine ei piirdu seega partneri telefoni või sotsiaalmeediakonto kontrollimisega, vaid selleks saab kasutada ka eraldi jälgimisseadmeid ja muid tavatehnoloogiaid[93].

Platvormist sõltub ka see, kui kiiresti saab kahjulikule sisule reageerida. EIGE analüüs näitas, et suurematel platvormidel on küll kasutuses teavitamis- ja modereerimismehhanismid, kuid nende toimivus ja sobivus naistevastase kübervägivalla juhtumitele reageerimisel on erinev[94]. Sama suundumus ilmneb Eestis, kus TikTokis ja Metas tehti ametlike eemaldamistaotluste vallas koostööd, kuid Telegramis oli sekkumine keerulisem.

Tehnoloogiavägivalda ei saa seletada probleemsete isikuomadustega.

44 uuringut koondavas ülevaates tuuakse välja, et tehnoloogia vahendatud vägivald seostub vaid väga nõrgalt selliste isikuomadustega nagu armukadedus, ebaturvaline kiindumus, emotsioonide reguleerimise probleemid jms. Tulemused toetavad arusaama, et digitaalne LSV ei ole eraldi vägivallavorm, mille ohvriks langevad või mida panevad toime kindlate isikuomadustega inimesed, vaid tegemist on LSV-ga, mille toimepanemiseks ja kontrolli laiendamiseks kasutatakse tehnoloogiat.

Tehisintellekt lihtsustab vägivalla kasutamist ja kättesaadavust, samas on tehisintellekti võimalused ohvriabis veel piiratud

Tehisintellekt laiendab platvormide ja muude digivahendite kaudu juba kasutatavaid vägivallavorme. Generatiivse tehisintellekti (TI) abil saab inimese fotode, hääle, tekstide ja muude digijälgede põhjal luua uut kahjustavat materjali ning automatiseerida osa jälitamisest ja manipuleerimisest. UN Women käsitleb TI-ga võimendatud vägivallavormidena muu hulgas seksuaalseid süvavõltsinguid, automatiseeritud ahistamist, väljapressimist ja andmepõhist jälitamist[95]. Kõige põhjalikumalt on uuritud sünteesitud intiimsisu loomist.

Fookus rikkumise asemel digiteenuse disainile.

Austraalias kavandatav seadus Digital Duty of Care viib fookuse kahjuliku sisu eemaldamiselt sellise sisu ennetamisele. Digiteenuste puhul peaks juba teenuse disainimisel hindama funktsioonide ja disaini võimalikku kahju ning riske vähendama. Kui seni sekkus riik siis, kui süvavõltsing või ahistav sisu oli juba loodud ja levitatud, siis uus seadus lähtub *safety-by-design* ehk lõimitud ohutuse põhimõttest ning küsitakse, kas digiteenuse disain tekitab väärkohtlemise riski. See puudutab sotsiaalmeediat, rakendusi, mänge, veebiteenuseid ja tehisaru-juturoboteid.

92 Hocking, V., Atkinson, S., Dang, H. V., & Clarke, N. (2026). Everyday tracking and extraordinary harm: item finder misuse in digital coercive control. *Information & Computer Security,* 1–20.

93 Tekstikasti viide: Sam, J. M., Raina, M., & Aneesh, A. (2026). Dispositional Vulnerabilities and Protective Factors of Technology-Facilitated Intimate Partner Violence: A Systematic Literature Review and Meta-Analysis. *Trauma, Violence, & Abuse,* 15248380261476081.

94 EIGE (2024). *Tackling cyber violence against women and girls: The role of digital platforms.* Publications Office of the European Union.

95 Women, U. N. (2025). UN Women Strategy: *Preventing and Eliminating technology-facilitated Violence Against Women and Girls.* UN Women.

Tehisintellekt kui vägivalla võimendi

Kõige selgemalt ongi TI mõju näha seksuaalsete süvavõltsingute puhul. Varasema kujutisepõhise seksuaalvägivalla puhul pidi toimepanijal enamasti olema ohvrist päriselus tehtud intiimne pilt, ent TI võimaldab selle valmistada tavalistest fotodest. Kümnes riigis tehtud enam kui 16 000 vastajaga uuringus teatas 2,2% inimestest, et neist oli ilma nõusolekuta loodud sünteesi abil intiimmaterjale, ning 1,8% tunnistas, et on ise sellist sisu loonud[96].

Süvavõltsingute tegemiseks vajalik tehniline lävend on muutunud tehisintellekti tõttu väga madalaks. 2025. aastal leiti kahelt avalikult veebiplatvormilt ligi 35 000 konkreetsete inimeste kujutamiseks kohandatud süvavõltsingu mudelit, mida oli alates 2022. aasta novembrist alla laaditud peaaegu 15 miljonit korda. 96% analüüsitud mudelitest oli sihitud naistele ning sihtmärkide hulgas oli ka väikese jälgijaskonnaga sotsiaalmeediakasutajaid. Konkreetsele inimesele kohandatud mudeli loomiseks võis piisata umbes 20 fotost, 15 minutist ja tavakasutaja arvutist[97].

Seos LSV-ga on dokumenteeritud ka ohvrite ja toimepanijate intervjuude vormis. Austraalia kvalitatiivses uuringus kasutati seksuaalseid süvavõltsinguid muu hulgas partnerite ja endiste partnerite vastu. Kättemaksuks loodud materjali levitati näiteks sõpradele, sõnumigruppides ja kohtinguäppides[98]. Kuigi uuringu väike valim ei võimaldanud hinnata nähtuse sagedust, leidis kinnitust, et tehisintellektiga loodud materjal on lahkumisjärgse ahistamise ja kättemaksu vorm.

Olulisem muutus ei pruugi siiski olla süvavõltsingute levik. Tehisintellekti mõju ei piirdu üksnes kahjustava materjali loomisega. Tehisintellekt saab aidata vägivallatsejal tegevust kavandada ja ellu viia. Vestlussüsteemidega tehtud katses õnnestus näiteks ChatGPT ning Gemini suunata toetama ahistamist, hirmutamist, jälitamist, monitoorimist ja psühholoogilist manipuleerimist. Süsteemid keeldusid sageli otseselt kahjulikest palvetest, ent piirangutest sai mööduda tegevuse osadeks jagamise, konteksti muutmise või assistendi seadistuste mõjutamisega[99]. Tehisaru-assistendi seadistusi sai muuta nii, et selle vastused toetasid vägivallatseja käsitlust olukorrast. **Seega saab tehisintellekt kergendada vägivallatseja tegutsemist: automatiseerida infootsingut, luua materjali ning manipuleerida.**

Tehisintellekti roll vägivalla tuvastamisel ja ohvriabis

Tehisintellekti (TI) kasutatakse lähisuhtevägivalla tuvastamiseks ja riskijuhtumite eristamiseks. Masinõppe ja loomuliku keele töötluse abil analüüsitakse näiteks kliinilisi tekste, sotsiaalmeediapostitusi ning politsei- ja terviseandmeid[100]. TI eelis on võime töödelda suurt hulka infot ning leida vägivallale viitavaid mustreid ja riskisignaale, mis võivad paikneda eri dokumentides või andmekogudes. Seda kasutatakse muu hulgas juhtumite tuvastamiseks, riskide liigitamiseks ja tõsisemate juhtumite valimise toetamiseks[101].

Ohvriabis kasutatakse TI-d eeskätt vestlusrobotites. Need annavad ohvrile infot, aitavad dokumenteerida juhtumeid, lihtsustavad vägivallast teatamist ning suu-

96 Umbach, R., Henry, N., Beard, G. F., & Berryessa, C. M. (mai 2024. Non-consensual synthetic intimate imagery: Prevalence, attitudes, and knowledge in 10 countries. Teoses *Proceedings of the 2024 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, 1–20.

97 Hawkins, W., Mittelstadt, B., & Russell, C. (juuni 2025). Deepfakes on Demand: The rise of accessible non-consensual deepfake image generators. Teoses *Proceedings of the 2025 ACM conference on fairness, accountability, and transparency*, 1602–1614.

98 Flynn, A., Powell, A., Eaton, A., & Scott, A. J. (2025). Sexualized deepfake abuse: Perpetrator and victim perspectives on the motivations and forms of non-consensually created and shared sexualized deepfake imagery. *Journal of Interpersonal Violence, 41*(21–22), 9042–9076. 08862605251368834.

99 Kim, H., Ristenpart, T., & Dell, N. (2026). AI-facilitated coercive control: An experimental study. *Proceedings of the 2026 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, Article No. 401, 1–16.

100 Li, Y., Emezue, C., Song, C., & Udmuangpia, T. (2026). The role of artificial intelligence for intimate partner violence prevention: a systematic review. *Journal of Clinical Nursing, 35*(10), 4081–4105.

101 Bailo, P., Nittari, G., Spasari, T., Gibelli, F., & Ricci, G. (2026). Artificial intelligence in intimate partner violence risk pathways: a PRISMA-ScR review of femicide prevention and medico-legal accountability. *Frontiers in Digital Health, 8*, 1877651.

navad nõustamise ja muude teenuste juurde[102]. Vestlusroboti eelis on madal kontaktivõtmise barjäär, kuna abi saab otsida anonüümselt ja siis, kui inimene ei ole valmis spetsialistiga rääkima. Ohvrite ja spetsialistide intervjuudes peeti oluliseks ka võimalust aidata inimesel vägivalda ära tunda ja leida sobiv abiteenus[103].

Tehisintellekti võimalustel on siiski kindel piir. Keeruline ohuhinnang, turvaplaani koostamine ja eri teenuste tegevuse koordineerimine vajavad jätkuvalt inimese otsustust. Ka ei näita senised teadusuuringud, et tehisintellekt suudaks usaldusväärselt ennustada konkreetse inimese LSV ohtu või et selle kasutamine oleks vähendanud surmaga lõppevat vägivalda.

102 Marcantonio, T. L., Vowels, L. M., LeRoux, S., Bravo, M., Thrash, A., Mueller, A., Niolet, A., Hall, M., Döring, N., & Nadarzynski, T. (2026). The Role of Artificial Intelligence in the Prevention of Intimate Partner Violence and Sexual Violence: A Scoping Review of the Literature. *The Journal of Sex Research*, 1–25.

103 Mielismäki, H., & Husso, M. (2025). Ethical implications of AI-driven chatbots in domestic violence support. *Social Inclusion, 13*.

Usaldus abisüsteemi ja institutsioonide vastu

Lähisuhtevägivald vähendab usaldust politsei, kohtute ja prokuratuuri vastu

Politseis registreeritud lähisuhtevägivalla juhtumite arv on alates 2019. aastast järjepidevalt vähenenud, ent uuringu käigus intervjueeritud eksperdid ei ole veendunud, et see tähendab ka tegelikku LSV leviku vähenemist. Seetõttu analüüsiti, milline on inimeste usaldus riigiasutuste vastu LSV olukorras[104].

Uuringu kirjeldus

Arenguseire Keskuse küsitluses osales 2007 täisealist Eesti elanikku. Vastajatel paluti kõigepealt hinnata üldist usaldust eri institutsioonide vastu ning seejärel esitati neile juhuslikkuse alusel üks viiest LSV olukorra kirjeldusest. Sellele järgnesid küsimused selle kohta, kui palju vastaja usaldab konkreetset asutust, et see aitab inimest LSV olukorras õiglaselt ja asjatundlikult.

Tabel 7. Usaldus institutsioonide vastu lähisuhtevägivalla olukordades

		Usalduse määr LSV vormide korral				
Asutus	Üldine usaldus	Psühholoogiline	Füüsiline	Majanduslik	Digitaalne	Seksuaalne
Naiste tugikeskused	90,5%	88,4%	94,4%	91,3%	90,1%	89,3%
Ohvriabi	87,2%	83,9%	90,4%	87,3%	86,5%	87,6%
Tervishoiuasutused	86,0%	70,5%	80,6%	77,2%	79,0%	71,4%
PPA	85,4%	55,6%	69,1%	61,5%	67,1%	62,2%
Kohus/prokuratuur	69,9%	43,2%	58,1%	49,4%	57,1%	52,0%

Allikas: Arenguseire Keskuse küsitlus, 2026

Lähisuhtevägivalla olukorras väheneb eelkõige usaldus õiguskaitseasutuste vastu

Tulemused viitavad, et **üldine usaldus institutsioonide vastu ei tähenda automaatselt selle ülekandumist LSV olukorda.** Kõige suurem erinevus üldise ja LSV olukorras hinnatud usalduse vahel ilmneb PPA ning kohtu ja prokuratuuri puhul. PPA-d usaldab üldiselt 85% vastajatest, kuid LSV olukorras on usaldus sõltuvalt vägivallavormist 56–69%. Kohtu ja prokuratuuri üldine usaldus on 70%, ent LSV olukorras vaid 43–58%. Tervishoiuasutuste vastu väheneb LSV olukorras samuti usaldus. Ohvriabi ja naiste tugikeskuste vastu püsib usaldus seevastu kõigi vaadeldud vägivallavormide korral suur.

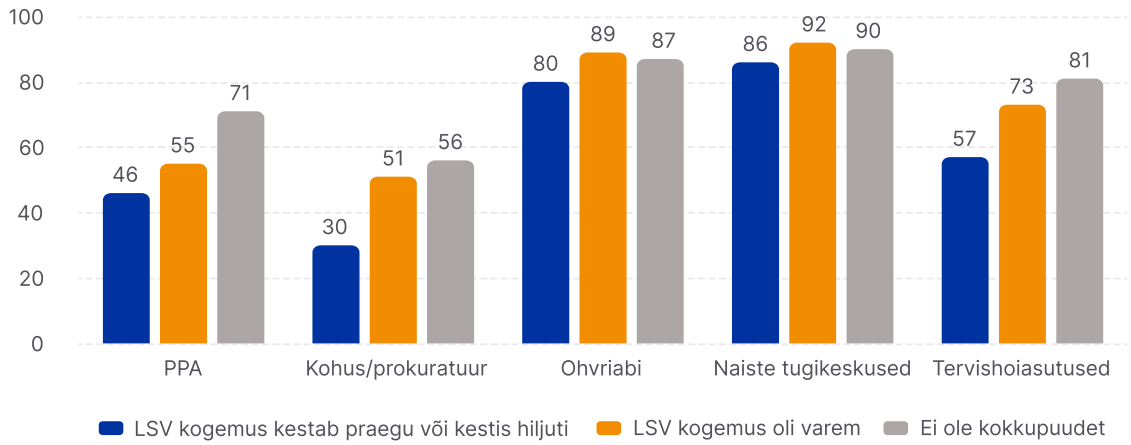
104 Arenguseire Keskus (2026). Lühiraport: Usaldus institutsioonide vastu lähisuhtevägivalla olukordades.

LSV vormide seas eristuvad eelkõige füüsiline ja psühholoogiline vägivald. Nii tervishoiu-, õiguskaitseasutuste kui ka PPA vastu on usaldus väikseim psühholoogilise LSV korral, kuid võrreldes üldise usalduse tasemega langeb usaldus enam kui kümme protsendipunkti ka majandusliku, seksuaalse ja digitaalse LSV korral. Usalduse langus on väikseim füüsilise vägivalla korral. See viitab, et **PPA-d, õiguskaitse- ja tervishoiuasutusi nähakse vähem suutlikena vägivallavormide korral, mis on vähem nähtavad ja keerulisemalt tõendatavad.**

Tugiteenuste usaldatavuse hinnanguid mõjutab vägivallavorm palju vähem. Ohvriabi ja naiste tugikeskuste usaldus püsib kõrge nii füüsilise kui ka psühholoogilise, majandusliku, digitaalse ja seksuaalse vägivalla korral.

Hiljutise lähisuhtevägivalla kogemusega inimeste usaldus institutsioonide vastu on väiksem

Mida vahetum või värskem on inimese enda või tema lähedase kokkupuude LSV-ga, seda vähem usaldab ta PPA-d, õigussüsteemi või tervishoiuasutusi (vt joonis 10). Kõige teravamalt tuleb see esile nende seas, kelle kokkupuude LSV-ga parasjagu kestab või kestis veel hiljuti: neist usaldab tervishoiuasutusi 57%, PPA-d 46% ning kohut ja prokuratuuri 30%. Seejuures langevad kõikide asutuste puhul naiste usaldushinnangud rohkem kui meeste omad. Neist, kellel LSV-kogemus puudub, usaldab tervishoiuasutusi 81%, PPA-d 71% ning kohut ja prokuratuuri 56% ehk usalduse määr on ligikaudu 25 protsendipunkti kõrgem. Usaldus ohvriabi ja naiste tugikeskuste vastu püsib kõrge sõltumata sellest, kas kogemus on kestev või hiljutine, leidnud aset varem või puudub.

Joonis 10. Usaldus institutsioonide vastu lähisuhtevägivalla olukorras sõltuvalt enda või lähedase lähisuhtevägivalla kogemusest (% vastajatest)

Allikas: Arenguseire Keskuse küsitlus, 2026

Praeguse või hiljutise LSV kogemusega inimesed suhtuvad ametliku abi otsimisse ettevaatlikumalt. Nad peavad pöördumist sagedamini riskantseks ja usuvad harvem, et nad üldse asutuse poole pöörduks. Ka LSV olukorra ohtlikuna tajumine suunab inimesi rohkem anonüümselt nõu otsima ning vähem lähedaste ja ametliku abi poole pöörduma.

Pöördumisvalmidust mõjutab ka see, kas asutust peetakse muret tõsiselt võtvaks, piisavalt kiireks ja võimeliseks vägivalla süvenemist ära hoidma (vt tabel 8). Nii on hinnangud PPA-le ja õiguskaitseasutustele märgatavalt madalamad eelkõige nende väidete puhul, mis puudutavad kannatanu vahetut kogemust asutusega. Kohut/prokuratuuri peab emotsionaalset tuge pakku-

vaks vaid 36% vastajatest ja 30% LSV kokkupuutega vastajatest, PPA puhul on vastavad näitajad 52% ja 45%. Tähelepanuväärne on see, et mõlema asutuse puhul nõustuvad ainult ligikaudu pooled LSV kokkupuutega vastajatest (51–52%), et asutused võtavad muret tõsiselt.

Asjaolu, et usaldus õiguskaitseasutuste vastu ja abi otsimise aktiivsus on kõige väiksem nende seas, kelle kogemus on kõige vahetum või värskem, viitab sellele, et süsteemiga kokkupuutumine võib usaldust vähendada. Kui LSV kogemusega inimesed peavad ametliku abi otsimist riskantseks ning usuvad harvem, et pöördumine aitab olukorda parandada, ei jõua oluline osa vägivallast politseini, tervishoiu- või kohtusüsteemini.

Tabel 8. Konkreetsed väited asutuste kohta ja väitega nõustajate osakaal

Asutus	Võtab muret tõsiselt	Tegutseb õiglaselt ja erapooletult	Käitub inimlikult ja empaatiliselt	Aitab vähendada eskaleerumise riski	Lahendab mõistliku aja jooksul	Pakub emotsionaalset tuge
Naiste tugikeskused	96/95	90/88	95/95	85/83	87/86	94/93
Ohvriabi	95/94	91/89	95/93	82/79	83/80	93/92
Tervishoiuasutused	73/71	80/80	77/74	48/42	60/56	62/55
PPA	58/51	66/60	72/68	60/52	38/31	52/45
Kohus/prokuratuur	56/52	63/59	55/50	48/44	30/25	36/30

Allikas: Arenguseire Keskuse küsitlus, 2026

Märkus: esimene number tähistab kõiki vastajaid (n = 2009), teine LSV kokkupuutega vastajaid (n = 827)

Abiotsimise mustrid

Abiotsimine algab enne ametlikku pöördumist

Abiotsimine algab juhtunu mõtestamisest[105]

LSV kogemine ei tähenda, et inimene toimuvat kohe vägivallaks peab. Eriti vaimse, majandusliku, seksuaalse ja kontrolliva vägivalla puhul võib ohver esmalt tajuda, et suhtes on midagi valesti, kuid ei oska seda täpsemalt sõnastada. Äratundmist võivad raskendada enesesüüdistamine, partneri manipuleeriv käitumine ning vägivaldsete ja rahulike perioodide vaheldumine.

Intervjueeritute kogemuste põhjal kujunes äratundmine sageli aja jooksul. Mõni mõistis toimunut vägivallana alles pärast suhte lõppu, teine jõudis selleni LSV-teemalise tööalase kokkupuute, meedia või vägivalla tunnuseid kirjeldava materjali kaudu. Abiotsimine esimene samm võis olla, et inimene jagas kogetut lähedase, kolleegi või sarnase kogemusega inimesega ja otsis kinnitust, et toimuv ei ole tavapärane ega turvaline. Toetav reaktsioon julgustas edasi tegutsema, kogemuse pisendamine või vastutuse suunamine abiotsijale võis aga suurendada enesesüüdistamist ja edasist abiotsimist pidurdada.

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE uuris Arenguseire Keskuse tellimusel LSV kogemusega inimeste abiotsimise teekonda. Uuriti kogemusi professionaalse abi ja teenustega, digikeskkondade ja tehisintellekti rolli, abiotsimise teekonna kriitilisi pöördepunkte ning seda, mis muudab abi toimivaks.

Uuringus intervjueeriti 42 LSV kogemusega inimest ja 11 spetsialisti. Lisaks analüüsiti teaduskirjandust ja tehti kolme Eesti digikeskkonna diskursusanalüüs.

Valim oli iseselekteeruv ja uuringusse värbamine toimus veebis. Seetõttu võivad uuringus olla alaesindatud eakamad, väheste digioskustega ja kõige ebaturvalisemas olukorras inimesed. Uuringus kirjeldatakse intervjueeritute teekondi, see ei näita teekondade levimust LSV kogemusega inimeste seas.

Professionaalse abini jõutakse eri teid pidi

Professionaalne abi ei alanud alati teadlikust LSV tõttu tehtud pöördumisest. Perearsti või vaimse tervise spetsialisti juurde võidi jõuda näiteks ärevuse, paanikahoogude või kehaliste vaevustega ning alles hiljem seostada neid vägivallakogemusega. Ägeda füüsilise vägivalla, ähvarduste või laste vastu suuna-

105 Peatükk ja selles sisalduv infograafika on kokkuvõte Tartu Ülikooli uuringust: Puniste, M., Taal, T., Urmann, H., & Leetmaa, L. (2026). Lähisuhtevägivalla kogemusega inimeste abiotsimise teekonna uuring. Tartu Ülikool, RAKE.

tud vägivalla korral võis esimene ametlik kontakt olla politsei, lastekaitse või erakorraline meditsiin.

Osa intervjueeritutest kasutas abiotsimisel ka digikanaleid. Veebist otsiti teenuste kontakte ja spetsialistide soovitusi, tehisintellekti abil korrastati infot, analüüsiti olukordi ja kavandati järgmisi samme. Näiteks lasti TI-l teha vägivallatseja sõnumist neutraalne kokkuvõte või aidata koostada vastust, et vähendada otsest kokkupuudet manipuleeriva suhtlusega. Saadud infot peeti siiski vajalikuks üle kontrollida.

Digikanalid ei olnud kõigi ohvrite teekonna osa. Mõni jõudis vajaliku abini lähedaste või ametlike teenuste kaudu ning teised eelistasid telefonikõnet või kohtumist spetsialistiga.

Pöördepunktid võivad abiotsimist kiirendada, muuta või katkestada

Abiotsimine kulges intervjueeritutel sageli katkestustega. Aktiivsemad perioodid vaheldusid pausidega ning mõni sündmus või kontakt võis muuta nii abiotsimise aktiivsust kui ka selle edasist suunda.

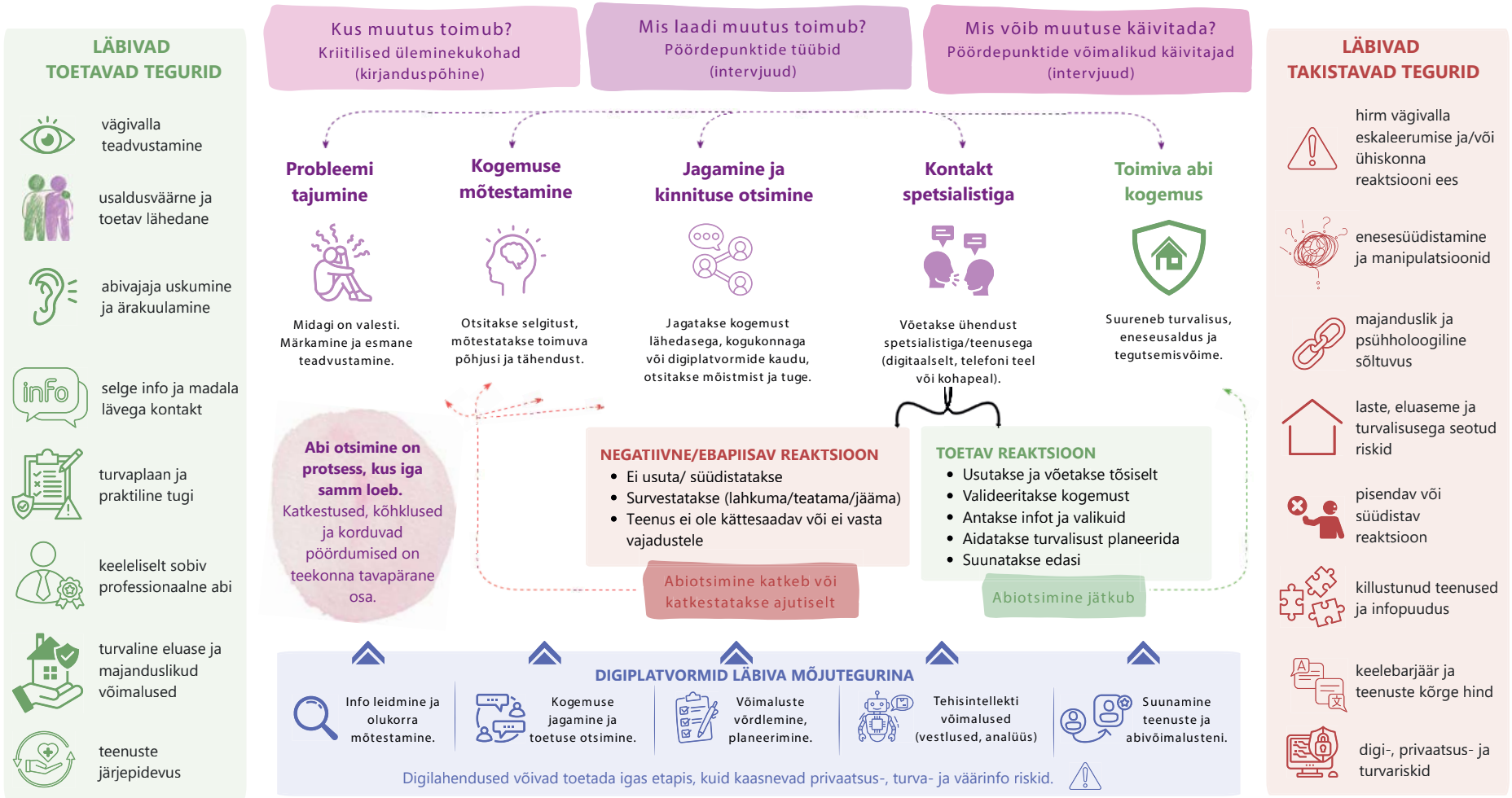
Tartu Ülikooli uuringus nimetatakse selliseid muutusi pöördepunktideks. Analüüsis vaadeldi, millal teekonnal muutus toimus, mis abiotsimises muutus ning mis selle käivitas. Muutuse sisu järgi eristati nelja tüüpi pöördepunkte.

1. **Äratundmise pöördepunktis** hakkas inimene oma kogemust teisiti mõistma ja võis selle esimest korda vägivallana ära tunda. Selle võis käivitada uus teadmine, teise inimese reaktsioon või vägivalla süvenemine. Äratundmisele ei järgnenud tingimata kohe professionaalse abi otsimist või suhtest lahkumist.
2. **Aktiveerivas pöördepunktis** asus inimene senisest aktiivsemalt abi otsima. Sageli käivitas selle ohu suurenemine, näiteks vägivalla eskaleerumine või lapse sattumine ohtu. Mõnel juhul jõuti ametliku abini alles väga raskes olukorras.
3. **Kvalitatiivse muutuse pöördepunktis** muutus abi sisu või viis. Näiteks jõuti vägivallateadliku spetsialisti, praktilise toe või toimiva tugivõrgustikuni, mis võimaldas olukorda paremini mõista ja astuda seni takerdunud samme.
4. **Katkestavas pöördepunktis** abiotsimine peatus või katkes. Põhjuseks võis olla kogemuse pisendamine, süüdistamine, sobimatu teenus, menetluse lõppemine või pikaajaline kurnatus. Mõni inimene loobus konkreetsest teenusest, kuid otsis abi mujalt, mõni tegi teadliku pausi, et säilitada oma toimetulekuvõime.

Need neli tüüpi ei tähista järjestikuseid etappe. Sama inimene võis kogeda mitut pöördepunkti eri järjekorras ning sarnane sündmus võis ühel juhul abiotsimist aktiveerida, teisel juhul selle katkestada. **Ka ei tähenda abiotsimise paus, et inimene ei soovi abi või et abivajadus on kadunud.** Järgmisi samme võivad edasi lükata jätkuv oht, majanduslik sõltuvus, lastega seotud kaalutlused, kurnatus või inimese hetkevõimalused.

Lähisuhtevägivalla kogemusega inimeste abiotsimise teekond

Pikaajaline, mittelineaarne ja mitmeastmeline protsess, kuhu võib siseneda mis tahes etapis, liikuda erinevates suundades ja kasutada mitut teekonda paralleelselt.

Allikas: Puniste jt, 2026

Abi toimivus sõltub kontakti kvaliteedist ja järjepidevusest

Professionaalse abi kogemus sõltus rohkem konkreetse spetsialisti reaktsioonist kui sellest, millisesse asutusse inimene jõudis. Sama teenuse kohta kirjeldati nii väga toetavaid kui ka abiotsimist pidurdavaid kogemusi. Oluline oli, kas spetsialist tundis LSV eri vorme, võttis inimese ohutunnet tõsiselt ja aitas tal järgmise sammuni jõuda.

Esimene kontakt võib abiotsimist toetada või katkestada

Lähisuhtevägivald ei pruugi olla põhjus, miks inimene teenuse poole pöördub. Tervishoiu- või vaimse tervise spetsialisti juurde võib jõuda näiteks ärevuse või muude terviseprobleemidega ning alles hiljem selguda seos LSV kogemusega. Nii toovad uurijad välja vajaduse, et ka LSV-le mitte spetsialiseerunud spetsialist oskaks võimalikku vägivalda märgata, võtaks inimese kogemust tõsiselt ja suunaks ta vajaduse korral sobivat abi saama.

Toetava kontakti korral intervjueeritavat usuti, tema kirjeldatud ohtu ei pisendatud ning talle anti konkreetset nõu, kuidas edasi tegutseda. Negatiivse kogemuse korral kordusid vastupidised jooned, nagu vägivalla pisendamine, vastutuse suunamine abiotsijale, keskendumine üksnes füüsilisele vägivallale või üldised soovitused, millest ei selgunud edasine tegevuskäik. Näiteks kirjeldati naiste tugikeskuste puhul nii konkreetset abi järgmiste sammude kavandamisel kui ka juhtumeid, kus vaimset vägivalda või tõsist ohuolukorda ei peetud piisavaks abivajaduseks. **Abi kvaliteet sõltus seega suurel määral töötaja professionaalsusest ja suhtumisest, mitte ainult sellest, et inimene oli jõudnud õige teenuse juurde.** Kuna halb kogemus võib vähendada usaldust edasise abi vastu, võis vägivalla pisendamine, abiotsija süüdistamine või tema kogemuses kahtlemine viia abiotsimise katkemiseni.

Toimiv abi parandab inimese olukorda

Intervjueeritavad ei võrdsustanud abi saamist vägivalla lõppemise või kõigi probleemide lahendamisega. Abi oli nende jaoks toimiv siis, kui pärast pöördumist oli olukord selgem, turvatunne suurem, võimalused edasi tegutseda paremini mõistetavad ja vähenenud enesesüüdistamine. Emotsionaalse toe kõrval oli tähtis praktiline väljund, näiteks abi juhtunu dokumenteerimisel, lapse kaitsmisel, sobiva spetsialisti leidmisel või järgmiste sammude kavandamisel. Kasulik oli ka selgitus, miks mingit tegevust soovitatakse. Üldine soovitus „teha plaan“ võis kriisiolukorras jääda kasutuks, kui inimene ei saanud aru, millest alustada.

Abi peab jätkuma ka pärast esimest kontakti

Abi saamise jätkumiseks pärast abisüsteemi poole pöördumist on vaja, et inimene saaks eri teenuste vahel liikuda nii, et järgmine samm on arusaadav ja turvaline. Kui üks spetsialist ei saa juhtumiga ise tegeleda, on oluline aidata inimene järgmise sobiva abikontaktini, mitte jätta edasine teekond abi leidmisel täielikult tema enda kanda.

Ka olemasolev teenus ei pruugi olla kõigile kättesaadav. Uuringus tõusid esile meeste raskused toe leidmisel LSV korral ning venekeelsete inimeste suurem sõltuvus teiste soovitustest ja spetsialistide aktiivsest suunamisest. Meeste puhul ei osuta uuring tingimata vajadusele luua eraldi uus teenus. Pigem tuleks LSV-d kogenud meeste jaoks luua selgelt leitav pöördumiskoht, kus tema kogemust võetakse tõsiselt ja osatakse pakkuda vägivallateadlikku abi. Venekeelse abi puhul ei piisa omakorda ainult info olemasolust, kui selle leidmine eeldab abisüsteemi ja LSV mõistete varasemat tundmist.

Abiotsimist alustatakse üha sagedamini digikeskkonnas

Digikeskkond võib üha enam mõjutada abiotsimist juba enne seda, kui inimene pöördub lähedase või spetsialisti poole. Veebis kujuneb arusaam sellest, kas kirjeldatud käitumine on LSV, kellel lasub vastutus ja mida peaks abi otsiv inimene edasi tegema. Tartu Ülikooli uuringus võrreldi selleks vanemlusele keskenduvat suletud Facebooki gruppi, avatud ja modereeritud Facebooki gruppi „Nartsissisti lõksus" ning avalikku foorumit Arutle.ee. Keskkonnad erinesid eesmärgi, anonüümsuse ja modereerimise poolest.

Uuringus kasutatud diskursusanalüüs vaatles, kuidas LSV-st räägitakse eri digikeskkondades ja millised arusaamad korduvad. Diskursus tähendab korduvat tõlgendusviisi ehk näiteks seda, mida peetakse vägivallaks, kellele omistatakse vastutus ja kuidas peaks abiotsija käituma. Järgnev tabel võtab kokku peamised uuringus leitud diskursused.

Tabel 9. Peamised lähisuhtevägivallaga seotud diskursused analüüsitud digikeskkondades

Diskursus	Põhisõnum	Seos abiotsimisega
Vägivalla (ümber)-määratlemine	Inimese ebakindel kirjeldus võidakse kommentaarides ümber sõnastada selgeks LSV määratluseks. Sageli kasutati selleks ka psühholoogilisi mõisteid	Kogemusele nime andmine võib aidata vägivalla ära tunda. Samas võib kindel silt varjutada inimese enda kahtlusi ja olukorra nüansse
Vastutuse jagamine	Aruteludes erineb see, kas vägivalla eest peetakse vastutavaks toimepanijat või hakatakse juhtunut seletama ka ohvri käitumise ja valikutega	Ohvri süüdistamine või vägivalla käsitlemine võrdsete osapoolte konfliktina võib suurendada enesesüüdistamist, vähendada eneseusaldust ja katkestada abiotsimise
Normatiivne abiotsija	Kujuneb ootus, et vägivalla ära tundnud inimene seab piirid, otsib abi ja liigub suhtest väljumise poole. Korduvalt sama probleemiga pöördujalt oodatakse ka nähtavat ja piisavalt kiiret edasiminekut	Kui inimene kõhkleb, jääb suhtesse või pöördub sama probleemiga korduvalt tagasi, võib kogukonna toetus väheneda just pika ja mittelineaarse abiotsimise käigus
Kogemuslik teadmine ja autoriteet	Teiste inimeste kogemusi kasutatakse postitaja kogemuse kinnitamiseks, vaidlustamiseks või seletamiseks	Kogemuslood võivad anda inimesele kiiresti kinnituse, et ta ei ole oma olukorras üksi. Samas võib kogukonna enda terminoloogia muutuda nii tugevaks, et sellesse halvasti sobituvat kogemust on raskem tunnustada või tõlgendada
Professionaalne abi ja institutsioonid	Veebikogukonnad ei soovita ainult abi otsida, vaid kujundavad ka arusaama sellest, milline spetsialist on sobiv ja kas näiteks politsei, lastekaitse või kohtu kaasamine on põhjendatud	Kogukonna arutelu võib suunata inimese konkreetse teenuse juurde, aga ka panna mõne spetsialisti või asutuse sobivuses kahtlema
Diskursiivsed vaikused	Aruteludes domineeris olukord, kus ohver on naine ja toimepanija mees. Vähe käsitleti meeste abiotsimist, toimepanijate enda abiotsimist ning laiemaid ühiskondlikke tegureid	Tavapildist erinevad postitused said sagedamini täpsustavaid küsimusi või kahtlusi juhtumi tõsiduse suhtes

Allikas: Puniste jt, 2026

Veebikogukond võib aidata kogemusele nime anda, kuid võib ka kiirustada sildistama

Üks läbivamaid protsesse oli kogemuse ümbermääratlemine. Inimene võis kirjeldada partneri käitumist ebakindlalt ja kahelda, kas probleem on üldse piisavalt tõsine. Kommentaarides asendati selline kirjeldus sageli selgema hinnanguga, et tegemist on kontrolli või vägivallaga. Pikemates aruteludes kujunes tõlgendus järk-järgult, mitu sarnast kommentaari vähendasid teiste võimalike seletuste võimalust ning üks tõlgendus muutus domineerivaks. See võib toetada LSV äratundmist eriti olukorras, kus inimene on oma kogemust kaua pisendanud või enda reaktsioonides kahelnud. Samas võib korduv kinnitamine anda tõlgendusele suurema kindluse, kui olemasolev info tegelikult võimaldab. Tartu Ülikooli uuringus ilmnes see eriti nartsissistlikele ja manipuleerivatele suhetele keskenduvas grupis, kus psühholoogilised mõisted, nagu *gaslighting* (reaalsustajuga manipuleerimine) või

traumaside, andsid kogukonna tõlgendustele tugeva seletusraami. Professionaalse kõlaga sõnavara võis muuta seletuse veenvamaks ka siis, kui konkreetse postituse põhjal ei saanud selle põhjendatust hinnata.

Abiotsijalt oodatakse otsusekindlat käitumist

Kõige kõnekam seos intervjuude ja digikeskkondade analüüsi vahel puudutab ootusi abiotsijale. Kõigis kolmes keskkonnas kujunes ettekujutus, et inimene peaks pärast vägivalla äratundmist seadma piirid, otsima abi, tegema teadlikult tööd traumast taastumisega ja sageli suhtest lahkuma. Eriti selgelt ilmnes see korduva abiotsimise puhul.

Esimest korda probleemist kirjutav inimene sai üldiselt tuge ja kinnitust, **aga kui sama inimene kirjeldas pikema aja jooksul sarnaseid olukordi, ilma et tema käitumises oleks kogukonna silmis toimunud piisavat muutust, muutusid reaktsioonid sagedamini kärsituks.** Küsimused nagu „miks sa ikka veel seal oled?" kandsid eeldust, et õige abiotsimine peab liikuma teatud kiirusega edasi. Intervjuud aga näitavad, et abiotsimine on sageli katkendlik ning inimese järgmised sammud ei pruugi vastata sellele, mida talle soovitatakse. Abiotsimine võib katkeda ja hiljem uuesti alata ning inimene võib ka pärast vägivalla äratundmist suhtesse jääda või mõne soovitatud sammu edasi lükata. Digikogukonna toetus võib seega väheneda just siis, kui abiotsimine kujuneb pikaks ja korduvaks.

Modereerimine suurendab suhtluse turvalisust, kuid piirab arutelu

Modereeritud gruppides esines vähem ründavat, kogemust pisendavat ja süüdistavat suhtlust. Avalikus ja anonüümsemas foorumis olid eri seisukohad nähtavamad, ent sellega koos suurenes ka tõrjuvate reaktsioonide osakaal. Modereerimine mõjutab ühtlasi seda, millised seletused saavad kogukonnas kinnistuda. Grupireeglid, administraatorite tegevus ja kogukonna eesmärk piiravad arutelu juba enne konkreetse postituse avaldamist. Ühtsema tõlgendusraamiga saab inimene kiiremini kinnitust ja tuge, kuid alternatiivsed seletused jäävad kergemini kõrvale. Vähem modereeritud keskkonnas on tõlgendusi rohkem, ent abiotsija peab arvestama suurema vaidlustamise ja süüdistamise riskiga.

Kõik lähisuhtevägivalla kogemused ei ole digiaruteludes võrdselt nähtavad

Aruteludes domineeris kujutlus paarisuhtest, kus ohver on naine ja toimepanija mees. Meeste abiotsimine ja toimepanijate enda abiotsimine jäid marginaalseks. Vähe käsitleti ka majanduslikku ebavõrdsust, eluasemeprobleeme, kultuurinorme ja teisi laiemaid tingimusi, mis võivad vägivalla või abiotsimise võimalusi mõjutada.

Praktilised soovitused

1. **Vähendada abiotsimise katkemist.** Inimestega töötavad spetsialistid peavad oskama võimalikku LSV-d märgata, võtma inimese kogemust tõsiselt ja aitama tal sobiv abi leida. LSV-ga süvendatult tegelevatel spetsialistidel on vaja teadmisi sundiva kontrolli ning vaimse, majandusliku, digitaalse ja seksuaalvägivalla kohta. Naiste tugikeskuste puhul tuleks tugevdada kvaliteedijuhiste rakendamise seiret, et abi kvaliteet ei sõltuks teenuseosutajast või piirkonnast.
2. **Parandada abi kättesaadavust.** LSV-d kogenud meestele tuleks pakkuda selgelt leitavat vägivallateadlikku ja LSV-spetsiifilist tuge; see ei eelda tingimata uue eraldi teenuse loomist. Venekeelne LSV-teave tuleks koondada lihtsalt mõistetaval kujul ning veebiteavet tuleks täiendada trükimaterjalide ja aktiivse teavitusega. Ohvriabi ja naiste tugikeskuste veebikanalitesse tuleks lisada juhised TI turvaliseks kasutamiseks, sealhulgas info kontrollimise, privaatsuse ja olukordade kohta, kus on vaja professionaalset või kiiret abi.
3. **Parandada ennetustööd nii esmase kui ka korduva vägivalla korral.** Tervete ja võrdsete suhete, isiklike piiride, emotsioonidega toimetuleku, vägivallavaba suhtlemise ja konfliktide lahendamise oskused tuleks järjepidevalt lõimida üldharidusse eakohase tervikuna, mitte käsitleda neid üksikute loengute või kampaaniate vormis. Vägivalda kasutanud inimestele suunatud teenuseid tuleks laiendada ja mitmekesistada vastavalt inimese riskitasemele, abivajadusele ja muutumisvalmidusele ning tagada nende teenuste kättesaadavus eri piirkondades.

Toimepanijatega tegelemine

Rangem karistamine ei vähenda lähisuhtevägivalla kordumist

Teadusuuringud ei toeta eeldust, et rangem karistus vähendab LSV kordumist. 2021. aastal tehtud 57 uuringut hõlmanud metaanalüüsis seostus kriminaalmenetluse alustamine vähese heidutava mõjuga, kuid süüdimõistmise mõju korduvvägivallale ei leitud[106]. Ka varasemas 31 uuringut hõlmanud ülevaates leiti, et kriminaalkaristusel ei olnud enamasti korduvvägivallale statistiliselt olulist mõju[107].

Ka karistuse pikkuse puhul on mõju sarnane. Kuni 12-kuulise vangistuse saanud LSV toimepanijate korduvvägivald ei erinenud tingimisi karistuse saanutest ning aasta hiljem oli selle määr mõlemas rühmas ligikaudu 20%[108]. Vangistus on mõnes analüüsis seostunud isegi suurema korduvvägivallaga, kuid seda ei saa tõlgendada vangistuse mõjuna, sest vanglakaristuse saavad sagedamini juba algselt suurema riskiga toimepanijad[109]. Pikemate karistuste puhul on tõenduspõhisus väike, kuna metauuringuid ei ole tehtud ning üksikuuringud on vastupidiste tulemustega. Näiteks leiti LSV-ga mitteseotud kuritegevuse puhul USA-s väga pikkadel karistustel olevat kuritegevust vähendav mõju[110], kuid Rootsi analoogses uuringus mõju korduvkuritegevusele ei tuvastatud[111]. LSV-d käsitlevate uuringute järgi on pikkade vanglakaristuste mõju vähene või olematu.

Arenguseire Keskuse tehtud küsitlus näitab seevastu, et **Eesti elanike hinnangul on kõige olulisem lähisuhtevägivalla vähendamise meede toimepanijate rangem karistamine** (toetab 39%, vt järgnev tekstikast), kusjuures toetus sellele meetmele on suurem nooremate vastajate seas. Seega võib avalik arvamus toetada meetmeid, mis ei ole tegelikult tõhusad.

106 Garner, J. H., Maxwell, C. D., & Lee, J. (2021). The specific deterrent effects of criminal sanctions for intimate partner violence: A meta-analysis. *Journal of Criminal Law & Criminology, 111*, 227.

107 Maxwell, C. D., & Garner, J. H. (2012). The Crime Control Effects of Criminal Sanctions for Intimate Partner Violence. *Partner Abuse, 3*(4), 469.

108 Trevena, J., & Poynton, S. (2016). Does a prison sentence affect future domestic violence reoffending? *Crime and Justice Bulletin, 190.*

109 Garner, J. H., Maxwell, C. D., & Lee, J. (2021). The specific deterrent effects of criminal sanctions for intimate partner violence: A meta-analysis. *Journal of Criminal Law & Criminology, 111*, 227.

110 Cotter, R. (2022). Length of incarceration and recidivism. *Federal Sentencing Reporter, 35*(1), 40–42.

111 Al Weswasi, E., Sivertsson, F., Bäckman, O., & Nilsson, A. (2023). Does sentence length affect the risk for criminal recidivism? A quasi-experimental study of three policy reforms in Sweden. *Journal of Experimental Criminology, 19*(4), 971–999.

Eesti elanikud peavad lähisuhtevägivalla vähendamisel olulisimaks rangemaid karistusi.

Toetus sellele on suurim noorte seas.

	Vanuserühm			
Mis on lähisuhtevägivalla vähendamisel kõige olulisem lähenemine?	18–34	35–54	55+	Kõik vastajad
Vägivalla toimepanijate rangem karistamine	45%	36%	37%	39%
Ohvrite parem kaitse ja tugiteenused	25%	21%	15%	19%
Vägivaldselt või kontrollivalt käituvatele inimestele abi pakkumine	8%	8%	7%	8%
Laste ja noorte ennetus ning hoiakute kujundamine	20%	30%	34%	29%
Ei oska öelda	2%	4%	7%	5%

Allikas: Arenguseire Keskuse küsitlus, 2026

Laiemate kuritegevust käsitlevate teadusuuringute kohaselt on õigusrikkumiste ennetamisel karistuse raskusest olulisem enne rikkumist tajutud tõenäosus, et tegu avastatakse, ja sellele järgnev reaktsioon. Nii ei pruugi juba raske karistuse veelgi karmimaks muutmine käitumist mõjutada, kui toimepanija ei pea avastamist tõenäoliseks[112].

Sanktsioonide mõju sõltub ka toimepanija riskitasemest ja taustast. Varasem kuritegevus, antisotsiaalne käitumine ja kõrgem riskitase ennustavad korduvvägivalda paremini kui konkreetse sanktsiooni liik ning sama meede võib eri riskirühmades anda erineva tulemuse[113]. Lähenemiskeeld on metauuringute alusel vähendanud mõnes rühmas korduvvägivalla riski, kuid tulemused erinevad riskitasemeti ja suure osa uuringute kallutatuse risk on suur[114].

Toimepanijatele suunatud sekkumisprogrammid peavad arvestama inimese vägivallariski, vajadusi ja muutumisvalmidust

Karistamise kõrval on üha rohkem vaja tegeleda toimepanija vägivaldse käitumise muutmisega. Selle juures on keskne see, kas toimepanija ise tunnistab oma käitumise mõju ja võtab selle eest vastutuse. Vägivalla tunnistamisest üksi ei piisa, sest toimepanija võib tegu samal ajal 1) eitada, 2) pisendada, 3) õigustada ja/või 4) lükata süü partnerile, alkoholile, stressile või muudele asjaoludele. Need neli seletusviisi korduvad eri uuringutes läbivalt[115].

Toimepanijad jõuavad sekkumisfaasi erisuguse valmisolekuga oma käitumist muuta. Mõni soovib päriselt vägivalda lõpetada, teine osaleb sekkumismeetmes eeskätt välise surve tõttu või karistuse vältimiseks. Muutust raskendavad vägivalda õigustavad arusaamad, raskused emotsioonide reguleerimisel ja jäigad soorollihoiakud[116]. Kuigi suurem valmisolek oma käitumist muuta seostub parema edenemisega

112 Durlauf, S. N., & Nagin, D. S. (2011). Imprisonment and crime: Can both be reduced?. *Criminology & Public Policy, 10*(1), 13–54.

113 Williams, K. R., & Stansfield, R. (2017). Disentangling the risk assessment and intimate partner violence relation: Estimating mediating and moderating effects. *Law and Human Behavior, 41*(4), 344.

114 Cordier, R., Chung, D., Wilkes-Gillan, S., & Speyer, R. (2021). The effectiveness of protection orders in reducing recidivism in domestic violence: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse, 22*(4), 804–828.

115 Smyth, M. R., Teicher, S., & Wilde, D. J. (2024). How does denial, minimization, justifying, and blaming operate in intimate partner abuse committed by men: A systematic review of the literature. *Trauma, Violence, & Abuse, 25*(3), 1853–1870.

116 McGinn, T., McColgan, M., & Taylor, B. (2020). Male IPV perpetrator's perspectives on intervention and change: A systematic synthesis of qualitative studies. *Trauma, Violence, & Abuse, 21*(1), 97–112.

programmides, ei võimalda see üksi prognoosida hilisemat käitumist ega vägivalla kordumist[117].

Muutumisvalmidust saab siiski sekkumise ajal toetada. Näiteks lisati toimepanijatele mõeldud programmi algusse motiveeriv vestlus, mille käigus suunati toimepanijat kirjeldama vägivallajuhtumit, oma kõhklusi ja võimalusi vägivaldse käitumise muutmiseks. Vestlus parandas programmis osalemist, kuid samas ei vähendanud see kuue kuu jooksul uusi vahistamisi[118]. Järjepidevama individuaalse motivatsiooniplaani puhul on leitud ka paremaid käitumis- ja riskinäitajaid[119]. Süstemaatilise ülevaate järgi on motivatsiooni suurendavatel meetmetel kõige järjekindlam mõju siiski programmis osalemisele ja püsimisele, mõju vägivalla kordumisele on ebaühtlasem[120].

Sama reeglipära ilmneb toimepanijatele mõeldud programmide puhul laiemalt. **Kõigi samasuguse sisuga programmide mõju vägivalla kordumisele on üldiselt väike ja ebaühtlane.** Metaanalüüs ei ole näidanud, et ükski programmimudel vähendaks järjekindlalt korduvvägivalda kõigi toimepanijate puhul[121,122]. Eri käsitlused keskenduvad muutuse eri mehhanismidele: ajalooliselt enim kasutatud Duluthi mudel keskendub võimu- ja kontrollisuhete mustritele, kognitiiv-käitumuslikud programmid mõtte- ja käitumismustritele ning uuemad ravimeetodid emotsioonide juhtimisele. Ühegi lähenemisviisi kohta ei ole aga tõendust, et see toimiks hästi kõigi toimepanijate puhul.

Kõige järjekindlamalt toetavad uuringud sekkumiste kohandamist toimepanija riskile, vajadustele ja valmisolekule. Seda kirjeldab **risk-vajadus-reageerivuse** ehk RNR-põhimõte, kus suurema korduvvägivalla riskiga inimene vajab intensiivsemat sekkumist, programm peab tegelema tema vägivallariski suurendavate probleemidega ning sekkumisviis peab arvestama tema võime ja valmisolekuga sekkumises osaleda. RNR-põhimõtteid paremini järginud sekkumiste korral olid 31 uuringu metaanalüüsis tulemused teistest sekkumistest tulemuslikumad. RNR-põhimõtet järginud sekkumiste mõju oli statistiliselt oluline kuni kahe aasta pikkusel jälgimisel, kuigi pikema jälgimise korral enam mitte ehk ka selliste sekkumiste mõju kipub aja jooksul vähenema[123].

Programme, mis tegelevad sõltuvus-, trauma- ja emotsioonide reguleerimise probleemidega, on LSV korduvuse seisukohast vähe uuritud ja seega nende mõju LSV korduvusele ei ole järjekindlalt tõendatud[124,125]. Neid probleeme tuleb aga käsitleda osana laiemast sekkumisest eeskätt nende toimepanijate puhul, kelle jaoks need on olulised.

Ka uuemate lähenemisviiside, näiteks aktsepteeri-

117 Scott, K. L., & Wolfe, D. A. (2003). Readiness to change as a predictor of outcome in batterer treatment. *Journal of consulting and clinical psychology, 71*(5), 879.

118 Crane, C. A., & Eckhardt, C. I. (2013). Evaluation of a single-session brief motivational enhancement intervention for partner abusive men. *Journal of counseling psychology, 60*(2), 180.

119 Lila, M., Gracia, E., & Catalá-Miñana, A. (2018). Individualized motivational plans in batterer intervention programs: A randomized clinical trial. *Journal of consulting and clinical psychology, 86*(4), 309.

120 Pinto e Silva, T., Cunha, O., & Caridade, S. (2023). Motivational interview techniques and the effectiveness of intervention programs with perpetrators of intimate partner violence: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse, 24*(4), 2691–2710.

121 Wilson, D. B., Feder, L., & Olaghere, A. (2021). Court-mandated interventions for individuals convicted of domestic violence: An updated Campbell systematic review. *Campbell Systematic Reviews, 17*(1), e1151.

122 Punzo, G., & Velotti, P. (2026). Interventions for perpetrators of intimate partner violence: An umbrella review of systematic reviews. *Aggressive Behavior, 52*(1), e70056.

123 Travers, Á., McDonagh, T., Cunningham, T., Armour, C., & Hansen, M. (2021). The effectiveness of interventions to prevent recidivism in perpetrators of intimate partner violence: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 84*, 101974.

124 Karakurt, G., Koç, E., Çetinsaya, E. E., Ayluçtarhan, Z., & Bolen, S. (2019). Meta-analysis and systematic review for the treatment of perpetrators of intimate partner violence. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews, 105*, 220–230.

125 Maloney, M. A., Eckhardt, C. I., & Oesterle, D. W. (2023). Emotion regulation and intimate partner violence perpetration: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 100*, 102238.

mis- ja pühendumisteraapial (ACT) põhinevate programmide puhul on leitud mõningate tulemusnäitajate puhul paremaid tulemusi kui traditsiooniliste programmide korral[126,127] (nt kirjeldasid ohvrid vähenenud agressiivsust, ahistamist ja kontrolli), kuid senised tõendid ei võimalda siiski pidada ACT-d üldiselt paremaks lahenduseks.

Austraalias jääb toimepanija kogu süsteemile nähtavaks.

Lääne-Austraalia avaldas 26. augustil 2026 toimepanijatega tehtava töö uuendatud standardid.

Eri valitsusasutustele ja spetsialistidele on seatud ootused toimepanija äratundmiseks, riski hindamiseks, info jagamiseks ning korduvriski juhtimiseks. Süsteemi vastutus ei lõpe, kui inimene suunatakse mõnda toimepanijatele mõeldud programmi, vaid eesmärk on hoida toimepanija süsteemile nähtavana ka siis, kui ta liigub eri asutuste ja teenuste vahel.

Eesti elanikud toetavad toimepanijale abi pakkumist

Arenguseire Keskuse küsitlus näitab, et Eesti elanike toetus LSV toimepanijale abi pakkumisel on suur. 88% vastajatest nõustus, et oma käitumise muutmiseks abi otsimine näitab vastutust, mitte nõrkust, ning 66% uskus, et sobiva abi korral võib inimene oma käitumist muuta. Ainult 14% leidis, et sellise abi pakkumine võib jätta mulje vägivalla õigustamisest. Korduva LSV korral pooldas kohustuslikku käitumise muutmise programmi 82% vastajatest.

Toetus abile on palju suurem kui teadlikkus selle olemasolust ja hinnang selle kättesaadavusele. Abi olemasolust teadis enda sõnul 43% vastajatest. Kolmveerand vastajatest arvasid, et sellisest abist räägitakse liiga vähe, sobiva abi leidmist pidas lihtsaks vaid 17%. Peaaegu pooled ei osanud abi kättesaadavust üldse hinnata.

Kolmveerand vastajatest leidis, et Eestis peaks olema rohkem teenuseid vägivaldse või kontrolliva käitumise muutmiseks ning et riik peaks rahastama nii ohvrite tugiteenuseid kui ka toimepanijatele mõeldud programme. Ka abi olemasolust teadnute seas pidas selle leidmist lihtsaks vaid 37%.

Elanikud eelistasid sekkumist pigem varakult. 43% leidis, et abi peaks olema võimalik juba siis, kui inimene ise tunneb, et võib muutuda partneri suhtes kontrollivaks või vägivaldseks, ning 25% siis, kui seda märkavad partner, lähedased või spetsialistid, kuid politsei pole veel sekkunud. Kokku eelistas 67% võimalust sekkuda enne esimest tõsisemat LSV juhtumit või ametlikku pöördumist. Noorte seas oli sellise varase sekkumise toetus 81% ja üle 55-aastaste seas 55%.

Isiklik LSV kogemus ei suurendanud teadlikkust olemasolevast abist, kuid sellega kokku puutunud inimesed hindasid praegust olukorda kriitilisemalt. LSV-d ise kogenutest ütles abi olemasolust teadvat 42% (*vs*. 41% ilma kokkupuuteta), kuid neist 81% leidis, et sellisest abist räägitakse liiga vähe, ja 83%, et teenuseid peaks olema rohkem (*vs*. 70%). Samuti toetasid LSV-d kogenud inimesed sagedamini sekkumist juba enne esimest tõsisemat juhtumit (73% *vs*. 61%).

126 Zarling, A., & Russell, D. (2022). A randomized clinical trial of acceptance and commitment therapy and the Duluth Model classes for men court-mandated to a domestic violence program. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 90*(4), 326–338.

127 Babcock, J. C., Gallagher, M. W., Richardson, A., Godfrey, D. A., Reeves, V. E., & D'Souza, J. (2024). Which battering interventions work? An updated meta-analytic review of intimate partner violence treatment outcome research. *Clinical Psychology Review, 111,* 102437.

Tabel 10. Eesti elanike hinnangud vägivallast loobumise abile (%)

Väide	Toetus	Märkus
Abi otsimine oma vägivaldse käitumise muutmiseks näitab vastutust, mitte nõrkust	88%	Suurem toetus naiste ja noorte seas; eakad ja mehed rohkem „pigem"-eelistusega
Vägivaldselt või kontrollivalt käituv inimene võib sobiva abi korral oma käitumist muuta	66%	Suurem toetus noorte seas; täielikult väitega nõustuvaid vastajaid väga vähe
Tean, et Eestis on võimalik sellist abi saada	43%	Sarnased osakaalud eri rühmades
Sobivat abi on Eestis lihtne leida	17%	Sarnased osakaalud eri rühmades
Sellisest abist räägitakse Eestis liiga vähe	75%	Suurem toetus naiste ja noorte seas
Eestis peaks olema rohkem selliseid teenuseid	75%	Sarnane toetus
Abi otsimine oma vägivaldse käitumise muutmiseks on Eestis häbimärgistatud	29%	Sarnased osakaalud, samas koguni 62% vene emakeelega vastajatest ei osanud/soovinud vastata
Vägivaldselt käituvale inimesele abi pakkumine võib jätta mulje, et tema käitumist õigustatakse	14%	Sarnane toetus
Korduva LSV korral peaks käitumise muutmise programm olema kohustuslik	82%	Naiste ja noorte toetus palju suurem
Riik peaks rahastama nii ohvrite tugiteenuseid kui ka toimepanijatele mõeldud programme	75%	Naiste ja noorte toetus mõnevõrra suurem

Allikas: autorite koostatud

Eestis on vägivallast loobumise teenuseid vähe ja nende mõju ei teata

Eestis on üks riiklik vägivallast loobumise toetamise teenus ning mitu väiksema mahuga programmi. Nende sihtrühmad ja tööviisid on erinevad, kuid neid ühendab üks probleem: nende mõju on vähe või üldse mitte hinnatud. Ühegi Eestis kasutatava vägivallast loobumise teenuse või programmi kohta ei ole tõendust, kui palju see vähendab korduvvägivalda.

Enamasti mõõdetakse programmis osalemist ja mõnel juhul küsitakse osalejate hinnanguid programmi kasulikkuse ning enda hoiakute ja käitumise võimaliku muutuse kohta, aga ei hinnata vägivalla toimepanija käitumist ja vägivalla kordumist pärast programmi lõppu ega ohvri tajutud turvalisust. Samuti ei hinnata programmides tihtipeale (või tehakse seda ebajärjekindlalt), kui suur on inimese puhul vägivalla kordumise risk ja millised tegurid seda mõjutavad.

Sotsiaalkindlustusameti pakutav vägivallast loobumise toetamise teenus

Vägivallast loobumise toetamise teenus (VLT) on täisealistele perevägivalla toimepanijatele suunatud nõustamisteenus. Töö algab motivatsiooni, vajaduste ja vägivallariski hindamisega ning jätkub individuaalse nõustamisega. Selline ülesehitus on kooskõlas rahvusvahelise tõendusega, mille järgi on tulemuslikumad sekkumised, mille intensiivsus ja sisu arvestavad toimepanija riski ja konkreetseid probleeme[128].

Teenuseni jõutakse valdavalt õigussüsteemi kaudu. 2026. aasta jaanuarist augustini suunati teenust saama 43% toimepanijatest prokuratuuri ja 34% politsei kaudu, samal ajal pöördus ise abi otsima vaid 13% ehk isepöördujate osakaal oli väike. Ka 2025. aastal moodustasid isepöördujad vaid 13%. See tähendab, et inimeste motivatsioon programmis osaleda ei pruugi olla suur, mis võib vähendada programmi oodatavat mõju.

2026. aasta esimese kaheksa kuuga lisandus 236 uut juhtumit ja toimus 530 nõustamiskorda ehk keskmiselt 2,3 nõustamist kliendi kohta. Teenust osutas neli nõustajat ning tavapärane ooteaeg oli kaks kuni kolm nädalat.

128 Travers, Á., McDonagh, T., Cunningham, T., Armour, C., & Hansen, M. (2021). The effectiveness of interventions to prevent recidivism in perpetrators of intimate partner violence: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 84,* 101974.

Tabel 11. Vägivallast loobumise toetamise teenus 2026. aastal (jaanuar–juuli)

Mõõdik	Näitaja	Märkus
Uusi juhtumeid	236	Juhtumite ja nõustamiskordade arv on väikeses languses. Nõustamiskordade arv inimese kohta püsib stabiilne
Nõustamiskorrad	530	
Nõustamiskorrad kliendi kohta	2,3	
Meeste osakaal	79%	2026. aastal meeste osakaalu mõningane langus, ent viie aasta jooksul püsinud sama tase
Levinuim vanuserühm	26–35-aastased: 23% 35–45-aastased: 41%	Võrdlev info puudub
Teenusele jõudmine või suunaja	Prokuratuur: 43% PPA: 34% Isepöördujad: 13% Ohvriabi/SKA: 5% KOV, kohus, muu: 6%	Prokuratuuri osakaal langeb, samavõrra suureneb PPA suunamiste osakaal. Isepöördujate osakaal on üle aastate sama suur
Ooteaeg nõustamisele	2–3 nädalat	Võrdlev info puudub
Nõustajate arv	4	Varasemalt 4–5
Otsekulude baaseelarve	350 000 eurot	Mitmeaastane langus

Allikas: autorite koostatud

Vägivallast loobumise toetamise teenuse mõju kindlakstegemist raskendab riskihindamise ja järelhindamise korraldus. Teenuses ei kasutata 2026. aasta seisuga järjekindlalt ühtset teadus- ja tõenduspõhist riskihindamisvahendit, SARA- ja ODARA-tüüpi vahendeid kasutatakse ebaühtlaselt ning hinnanguliselt 70% teabest saadakse vestlusest toimepanijaga, muudest allikatest saadav info on piiratud[129]. Samuti ei jälgita süsteemselt, mis saab inimestest pärast teenuse lõppemist, ning peamine tulemusnäitaja on teenuses osalenute arv. Seetõttu saab olemasolevate andmete põhjal hinnata teenuse kasutamist, kuid mitte seda, kelle puhul ja kui palju vägivald pärast sekkumist väheneb.

Tabel 12. Muud Eestis kasutatavad vägivallast loobumise programmid

Programm	Sihtrühm ja sisu	Tõendus või peamine piirang
MTÜ Vaiter, „Hoolivad isad“	Isad, kes on kasutanud või võivad kasutada vägivalda lapse või lapse ema suhtes. Struktureeritud grupiprogramm, riskihindamine ja teise vanema kaasamine	Programmis on Eestis osalenud üle 300 inimese, kuid 2026. aastal on suunamisi vähe. Rahvusvahelised tulemused on paljulubavad, kuid Eesti mõju-uuring puudub
MTÜ Vaiter, „Naised vägivallata“	Naised, kes kasutavad või kardavad kasutada vägivalda lähisuhetes või peres. Individuaalne nõustamine ja grupitöö	Eesti mõju kohta tõenduspõhiseid uuringud puuduvad
Eesti Diakoonia, „Sisemine Kindlus“ ja „Löömatu Teekond“	Lähisuhtes või peres vägivalda kasutanud mehed. Individuaalne nõustamine ja grupitöö, keskmes vastutuse võtmine, eneseregulatsioon ja vägivallatud käitumisviisid[130]	Osalejate tagasiside on valdavalt positiivne, kuid puuduvad võrdlusrühm ja sõltumatud andmed korduvvägivalla kohta[131]
Vanglateenistus, „Pere- ja paarisuhte vägivalla vähendamine“	LSV eest süüdi mõistetud kinnipeetavad. Programm käsitleb vägivaldset käitumist, vastutust ja turvalisemaid käitumisviise[132]	Programmi ulatus on väike: 2023.–2024. aasta 13-kuulisel perioodil lõpetas selle 34 inimest. Eesti andmed mõju kohta korduvvägivallale puuduvad[133,134]

Allikas: autorite koostatud

129 Aro, K., Kirs, K., Viks-Binsol, P., & Schultz, A. (2026). *Perevägivalla toimepanijatele suunatud riskihindamisvahendite võrdlev analüüs – Eesti ja Euroopa praktika.* Civitta Eesti AS.

130 HAAP Consulting. (2024). *Lapseootel ja väikelaste vanematele suunatud ennetustegevuste võrdlev analüüs.* Tervise Arengu Instituut.

131 Sotsiaalkindlustusamet (2020). *Ülevaade vägivallast loobumise toetamise teenustest Eestis.*

132 Kriminaalpoliitika.ee (2014). Meetmed perevägivallatsejatele. Lisamaterjalid VVA koostamise töörühma aruteludeks. [LINK]

133 Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE (2013). *Perevägivalla kuriteos süüdimõistetutele suunatud sekkumisprogrammid Eestis.*

134 Schultz, A., Aro, K., Viks-Binsol, P., Vaarik, R., Konov, V. (2025). Rakendusuuring „Kasutajauuring kinnipeetavate seas“. Civitta Eesti AS.

Teised Eesti vägivallast loobumise teenused on oluliselt väiksema mahuga ning programmid erinevad sihtrühma ja tööviisi poolest. Ka nende tegelikust mõjust teatakse vähe. Riskihindamine ja kasutatavad infoallikad ei ole ühtlustatud ning pärast sekkumise lõppu jälgitakse toimepanijate käitumist vähe või üldse mitte. Praegu saab seega üsna hästi kirjeldada, kes teenusele jõuab ja mida programmis tehakse, kuid mitte seda, kas see on tulemuslik. See muudab mõju mõõtmise omaette lahendamist vajavaks küsimuseks.

Kuidas hinnata toimepanijatele suunatud programmide mõju?

Toimepanijatele suunatud programmide tulemuslikkuse hindamisel tuleb eristada programmis osalemist, muutusi inimese arusaamas ja oskustes, muutusi tegelikus käitumises ning pikaajalist vägivallast loobumist. Programmi läbimine ei tähenda automaatselt, et vägivaldne käitumine on lõppenud või saavutatud muutus on püsiv. Samuti ei piisa üksnes toimepanija enda hinnangust, sest programmi mõju võib erineda sõltuvalt sellest, kas aluseks võetakse toimepanija ütlused, ohvri kogemus või ametlikud andmed.

Uuringud näitavad, et programmi käigus võivad paraneda vastutuse võtmine, suhtlemisoskus ja emotsioonide juhtimine, kuid need muutused ei pruugi kanduda üle igapäevaellu. Samuti võib toimepanija õppida rääkima vägivallast ja vastutusest viisil, mis jätab mulje muutumisest, kuigi tegelik käitumine ei ole muutunud.

Mõju hindamisel on oluline ohvri kogemus. Uuringutes eristatakse uute käitumisoskuste omandamist sügavamast muutusest selle abil, kuidas toimepanija mõistab vägivalda ja enda vastutust. Püsivama vägivallast loobumisega seostub eelkõige viimane. Ka nähtav käitumise paranemine ei pruugi tähendada kontrolli, hirmu või ähvardamise lõppemist. Ohvrite jaoks on keskne, kas muutus püsib ning kas nende ja laste turvalisus suureneb.

Pikaajalise vägivallast loobumise hindamine on keerulisem, sest puudub ühtne mõõdik. Uuringutes kasutatakse näiteks vähemalt aasta kestnud vägivallata perioodi või uute registreeritud õigusrikkumiste puudumist. Ametlik statistika kajastab siiski ainult õigussüsteemini jõudnud juhtumeid ega võimalda hinnata tegelikku paarisuhtes esinevat vägivalda ja kontrollivat käitumist.

Eesti elanike hinnangud toetavad vajadust keskenduda tegelikule käitumismuutusele. Küsitluses peeti riikliku programmi toimivuse kõige kaalukamaks märgiks muutust igapäevases käitumises (30%), millele järgnes vastutuse võtmine ja oma käitumise mõju tunnistamine (20%). Ohvri kogemusel põhinevat kontrolli, hirmu, ähvardamise või surve vähenemist pidas kõige olulisemaks 15% vastajatest. Seevastu programmi täielikku läbimist nimetas 7% ning uute politsei- või kohtujuhtumite vähenemist 4% vastajatest.

Lähisuhtevägivalla kajastamine meedias

Lähisuhtevägivalla meediakajastuses domineerivad üksikjuhtumid ja vägivalla tagajärjed

Meedia mõjutab seda, kas lähisuhtevägivalda mõistetakse üksikisikute ja paaride probleemina või laiema ühiskondliku nähtusena. Nii eristatakse meediauuringutes episoodilist ja temaatilist kajastust. Episoodiline kajastus keskendub konkreetsele juhtumile ja selle osalistele, temaatiline seob vägivalla laiema ühiskondliku konteksti ja institutsioonidega. Kajastuse laad mõjutab ka seda, kellele omistatakse vastutus ja milliseid lahendusi nähakse võimalikuna.

Rahvusvaheliselt domineerib trüki- ja veebimeedias LSV episoodiline ja üksikisikupõhine kajastus. 2025. aasta 17 uuringu ülevaates kordusid ühiskondliku konteksti vähesus, toimepanija vastutuse hajutamine, ohvri süüdistamine ja vägivalda õigustav või romantiseeriv keelekasutus[135]. Sarnastele järeldustele jõuti teises metaanalüüsis ka aasta varem, kui 45 riigi ja 213 uuringu põhjal ilmnes, et naiste soopõhiste tapmiste meediakajastuses esines sageli ohvri süüdistamist ning toimepanija käitumise õigustamist[136]. Rootsis tehtud uuringus leiti, et 76% LSV artiklitest olid isikupõhised[137]. Austraalias oli 78% artiklitest peamiselt juhtumipõhised[138]. Füüsiline ja surmaga lõppenud vägivald on tugevalt meedias üleesindatud, psühholoogiline ja majanduslik lähisuhtevägivald ning jälitamine on aga märksa vähem nähtavad.

Ka vägivalla põhjuseid seletatakse sageli vahetute asjaoludega, nagu armukadedus, suhte purunemine, alkohol või vaimse tervise probleemid. Võimusuhted, sooline ebavõrdsus ja ennetamise võimalused jäävad sagedamini tagaplaanile ning ohvrite ja vägivallaekspertide asemel saavad rohkem sõna politsei, kohtud ja poliitikud[139].

Muutused ei ole riigiti olnud ühesugused. Kanadas järeldati 2013. aastal, et aja jooksul on sagedamini

135 Taccini, F., & Mannarini, S. (2025). News media representation of intimate partner violence: A systematic review. *Sexuality Research and Social Policy, 22(1), 252–267.*

136 Aldrete, M., Taşkale, N., Ramirez, E. R., & Gil Vera, V. D. (2024). Media Representations if Femicide. A Systematic Review of Literature in English and Spanish. *Annals of the International Communication Association, 48(3), 219–236.*

137 Karlsson, N., Lila, M., Gracia, E., & Wemrell, M. (2021). Representation of intimate partner violence against women in Swedish news media: A discourse analysis. *Violence Against Women, 27(10), 1499–1524.*

138 Karageorgos, E., Boyle, A., Pender, P., & Cook, J. (2024). Perpetration, victimhood, and blame: Australian newspaper representations of domestic violence, 2000–2020. *Violence Against Women, 30(9), 2148–2173.*

139 Sutherland, G., McCormack, A., Pirkis, J., Easteal, P., Holland, K., & Vaughan, C. (2015). Landscapes: Media representations of violence against women and their children: State of knowledge paper.

hakatud mainima varasemat vägivalda ja vägivallatseja käitumist vähem õigustama, kuid juhtumikeskssus ja ohvri süüdistamine on pikemalt püsinud[140]. Hispaanias toimus suurem nihe 2000. aastate algul, kui LSV-d hakati feministliku liikumise ja poliitiliste reformide mõjul käsitlema üksikute kirekuritegude asemel ühiskondliku probleemina, mida seostati soolise ebavõrdsuse ja võimusuhetega[141]. Üldiselt on nihe üksikjuhtumitele reageerimiselt vägivalla põhjuste ja ennetamise käsitlemisele olnud lääneriikide meedias siiski piiratud.

Eesti seni kõige põhjalikumas uuringus analüüsiti 176 artiklit, mis ilmusid aastatel 2019–2021 Postimehes, Eesti Päevalehes, Eesti Ekspressis ja Maalehes. LSV-d käsitleti neis olulise avaliku probleemina, mille puhul peavad sekkuma erinevad institutsioonid. Kajastus keskendus siiski peamiselt vägivalla tagajärgedele, õigussüsteemi rolli seostati toimepanijaga ning sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid ohvrite abistamisega. Laiemaid ühiskondlikke põhjuseid käsitleti harvem. Seoseid soolise ebavõrdsuse, diskrimineerimise ja traditsiooniliste soorollidega mainiti vähe, artiklites kasutati enamasti sooneutraalseid mõisteid ning ligi lugudest kahe kolmandiku puhul ei nimetatud toimepanija sugu. Ka hariduse ja võrdõiguslikkuse valdkonna esindajad olid allikatena peaaegu nähtamatud[142].

Teistest meediaväljaannetest tugevam on olnud LSV käsitlus valdavalt ühiskondliku probleemina Eesti Rahvusringhäälingus (ERR), erinedes rahvusvahelisest ja varasemates Eesti uuringutes kirjeldatud juhtumikesksemast kajastusest (vt alljärgnev tekstikast).

Kes kirjutab lähisuhtevägivallast?

Naisajakirjanikud kirjutavad LSV artikleid sagedamini kui mehed ja eriti selge on erinevus veebis. Kui LSV-ga mitteseotud artiklitest on naiste kirjutatud 45%, siis LSV-d või seotud märksõna pealkirjas sisaldavatest artiklitest 65%. Trükimeedias on erinevus väiksem.

Tabel 13. Lähisuhtevägivalda käsitlevate artiklite autorite sooline jaotus

Lähisuhtevägivalla teema esinemine artiklis	Naiste osakaal veebimeedias %-des	Naiste osakaal trükimeedias %-des
Kontrollgrupp (artikkel ei käsitle lähisuhtevägivalda)	45	33
Lähisuhtevägivald või seotud märksõna artiklis	48	47
Lähisuhtevägivald või seotud märksõna pealkirjas	65	48

Allikas: autorite koostatud Eesti meediaartiklite põhjal

140 Fairbairn, J., & Dawson, M. (2013). Canadian news coverage of intimate partner homicide: *Analyzing changes over time. Feminist Criminology, 8*(3), 147–176.

141 Comas-d'Argemir, D. (2015). News of partner femicides: The shift from private issue to public problem. *European Journal of Communication, 30(2), 121–136.*

142 Vahtras, T. (2026). Representations of Intimate Partner Violence Against Women in Estonian News Media. *Violence Against Women, 10778012261458799.*

Lähisuhtevägivalla kajastamine ERR-is aastatel 2016–2026

Arenguseire Keskuse analüüs hõlmab ERR-i LSV kajastusi 2016. aasta jaanuarist 2026. aasta augustini kõigis ERR-i meediakanalites. Aastas jäi valimisse 33–90 lugu ning mahus ei ilmnenud selget pikaajalist muutust.

- ERR käsitleb LSV-d valdavalt ühiskondliku probleemina, mitte vaid üksikjuhtumite kaudu. Temaatilised lood moodustavad 78%, üksikjuhtumitele keskenduvad 16% ja segatüüpi lood 6% kajastusest. See erineb rahvusvahelisest ja varasemates Eesti uuringutes kirjeldatud juhtumikesksest kajastusest. Temaatiline käsitlus vähenes aastail 2018–2020, ent suurenes siis taas.
- Kajastuses domineerivad süsteemi-, ühiskonna- ja poliitikaküsimused. Kõige sagedamini käsitletakse LSV-d süsteemi, poliitika ja õiguse (23%), levimuse ja uuringute (17%) ning hoiakute ja normide (16%) vaatenurgast. 2021. aastal tõusis esile LSV käsitlemine kultuuris, 2025. aastal aga õiguses ja poliitikas, sh viibimiskeeld, Istanbuli konventsioon ja nõusolekuseadus.
- Vägivallavorm jääb enamasti täpsustamata. 65% lugude seas kasutatakse üldmõisteid, nagu lähisuhtevägivald või perevägivald. Enim kajastatakse füüsilist (33%) ja psühholoogilist vägivalda (26%), harvem sundivat kontrolli (11%), seksuaalset vägivalda (6%), majanduslikku ja digitaalset vägivalda ning jälitamist. Kõige detailsemalt eristati vägivallavorme 2021. aastal, kuid uurimisperioodi lõpus jäid need taas valdavalt täpsustamata.
- Toimepanija vastutus on vähem nähtav kui institutsioonide tegutsemisroll. Toimepanija vastutust rõhutatakse lugudest 19% puhul. Ohvri süüdistamist esineb lugudes 6% puhul, kuid enamasti seatakse see kahtluse alla. Üheski loos ei toetata arusaama, et LSV on pere siseasi. Lahendustena tõstetakse esile teadlikkust ja kõrvalseisjate sekkumist (40%), ohvriabi (37%), kriminaalõiguslikku reageerimist (24%) ning õigus- ja poliitikareforme (21%). Toimepanija karistamist või kontrollimist käsitletakse sagedamini (13%) kui käitumise muutmisele suunatud abi (7%). Tegutsemist oodatakse eelkõige politseilt ja õigussüsteemilt ning ühiskonnalt laiemalt (mõlemad 40%), aga ka tugiteenustelt (36%) ja poliitikakujundajatelt (35%).
- Kajastuses domineerivad ametkondade ja ekspertide hääled. Poliitikud ja avaliku sektori esindajad võtavad lugudes sõna 28%, politsei 24%, eksperdid ja teadlased 20% ning ohvriabi ja sotsiaalteenuste esindajad 17% juhtudel. Ohvrite endi hääl esineb vaid 9% ja toimepanijate oma 7% lugude puhul. Allikate valik muutub koos kajastuse teemadega: 2021. aastal tõusid esile kultuurivaldkonna esindajad, 2024. aastal eksperdid ja 2025. aastal poliitikud.
- Vägivalla põhjused ja sooline mõõde jäävad sageli avamata. Kahes kolmandikus (75%) lugudes ei esitata vägivallale selget seletust. Põhjustena nimetatakse enim soolisi norme ja ebavõrdsust (9%), alkoholi ja muid aineid (8%), võimu ja kontrolli (6%) ning lapsepõlves õpitud käitumist (6%). Ohvri ja toimepanija soolist jaotust ei täpsustata 61% juhtudel. Meessoost toimepanijat ja naissoost ohvrit kirjeldatakse lugudes 24% puhul, kuid soolist ebavõrdsust LSV laiema taustana käsitletakse vaid 10% lugude puhul.
- Ennetus on nähtav, kuid reageerimisele keskendumine on sagedasem. Toimunud või ähvardavale vägivallale reageerimist käsitletakse lugudes 65% ja ennetust 56% tõenäosusega; mõlemat korraga käsitletakse üle kolmandiku (32%) lugude seas. Üksikjuhtumitele keskenduvad lood on valdavalt reageerivad, temaatilised lood keskenduvad aga sagedamini ennetusele. Ühiskonna ja institutsioonide ennetustegevust käsitletakse üle 54% lugude seas, toimepanija käitumise muutmist või talle suunatud abi aga vaid 8% juhtudel. Selget pikaajalist muutust ennetuse suunas ei ilmne.

Stsenaariumid aastani 2040

Trendidest kriitiliste määramatusteni

Trendide analüüs lähtub siinse raporti tulemustest, rahvusvahelistest teadusuuringutest ning LSV-ga seotud uuematest poliitikamuudatustest rahvusvahelisel tasandil. Analüüsi eesmärk on välja tuua arengusuunad, mis kujundavad enim LSV käsitlust Eestis aastani 2040. Põhisuundumuste väljaselgitamisel hinnati iga trendi tõendusbaasi, mõju võimalikku ulatust ja tugevust, seoseid teiste trendidega ning seda, kui ennustatav või määramatu on trendi edasine areng. Arvesse võeti ka trendi mõju LSV käsitluse arengule Eestis.

Nende põhimõtete alusel süstematiseeriti ja koondati esialgsed enam kui 20 trendi kaheksaks põhitrendiks.

1. **LSV digitaliseerub.** Kontroll, jälgimine ja ahistamine jõuavad üha enam digikeskkondadesse ning ühendatud seadmetesse. Sotsiaalmeedia võib aidata vägivalda normaliseerida, moonutades ettekujutust vägivalla levikmust ja vastuvõetavusest. Teisalt kasvab tehnoloogia ja sotsiaalmeedia roll ka LSV ennetamisel.
2. **LSV-d mõistetakse ja tuntakse üha enam ära pikaajalise ning mitmenäolise kontrollimustrina**, kus üksikute vägivallaepisoodide kõrval on tähelepanu all ka ohvri tegutsemisvabaduse süstemaatiline piiramine. Üha enam märgatakse psühholoogilist, majanduslikku ja digitaalset LSV-d, kuid appi jõutakse sageli endiselt alles siis, kui vägivald süveneb või oht muutub füüsiliseks.
3. **Abi otsitakse üha enam mitteametlikest kanalitest.** Abiotsimise protsess muutub pikaajalisemaks ja mittelineaarsemaks. Lähedastel ning veebikeskkondadel ja -kogukondadel on üha suurem roll LSV äratundmisel ning edasise abi otsimisel. Inimene võib liikuda erinevate abivormide vahel, abiotsimise katkestada ning hiljem selle juurde tagasi pöörduda.
4. **Abi tulemus sõltub üha enam usaldusest abi osutava isiku vastu**, samuti abi järjepidevusest ja abivajaja sujuvast liikumisest eri teenuste ja institutsioonide vahel. Ainult üksiku teenuse või tugiasutuse olemasolust ei piisa.
5. **LSV kogemus muutub seni vähem märgatud elanikkonnarühmade seas nähtavamaks.** Suureneb vajadus paindlikuma abi järele, kuna ühetaoline teenusemudel ei sobi kõigile.
6. **LSV puudutab üha rohkem eri valdkondi ja selle ulatuse mõõtmine muutub üha keerukamaks.** LSV tagajärjed ja sekkumisvajadus ulatuvad ter-

vishoidu, sotsiaalkaitsesse, õigussüsteemi, eluaseme- ja finantsteenustesse ning tööturule.

7. **Üha rohkem on paare, kus naise haridustase on mehe omast kõrgem, ning sellistes paarides on sagenenud ka naise suurem sissetulek.** Samas ei ole paaride üldine meeste kasuks olev sissetulekulõhe veel oluliselt muutunud. Seetõttu on ebakindel, mil määral kandub naiste kasvav haridus- ja sissetulekueelis üle suuremaks majanduslikuks iseseisvuseks ning paremateks võimalusteks vägivaldsest suhtest lahkuda.

8. **Töö vägivalla toimepanijatega muutub riskipõhisemaks ja inimese vajadustele rohkem kohandatuks.** Ühetaoliste programmide kõrval pööratakse rohkem tähelepanu korduvusriskile, toimepanija vajadustele ja käitumise pikaajalisele muutusele.

Kõik põhitrendid ei ole ühtviisi määramatud. Mõne puhul on arengusuund suhteliselt selge, teiste puhul sõltub edasine kulg oluliselt muudest mõjuteguritest. Stsenaariumite koostamisel on keskse tähtsusega määramatud ja suure mõjuga trendid ehk need, mille areng võib kulgeda eri suunas ning mille muutumine mõjutab omakorda mitut teist trendi.

Stsenaariumite koostamisel kasutatakse **süsteemse tulevikuseire lähenemisviisi** (*systemic foresight*[143]). Selle lähtealus on, et LSV arengut kujundavad trendid ei eksisteeri üksteisest sõltumatult, vaid ühe trendi muutus võib teisi võimendada või pidurdada[144].

Näiteks võib LSV parem äratundmine suurendada varast abiotsimist ja võimet varem sekkuda, ent kui teenuste suutlikkus ei parane, võib seesama suurem nõudlus viia süsteemi ülekoormuseni, halvendada abi kvaliteeti ja vähendada usaldust. Seetõttu on lisaks põhitrendidele uuritud ja kirjeldatud nende omavahelisi seoseid, võimalikke mõjuahelaid ja vastastikuseid võimendus.

Selle lähenemisviisi põhjal sõnastati kaks kriitilist määramatust.

1. **Kas süsteem suudab uute vägivallavormidega kohaneda sama kiiresti kui need muutuvad?**
   a. Asutused, teenused ja õigusruum suudavad uusi vägivallavorme kiiresti märgata, omavahel infot siduda ning sekkumisi kohandada.
   b. Vägivallavormid ja kasutatavad tehnoloogiad arenevad kiiremini kui süsteem suudab neid ära tunda. Süsteem reageerib pärast kahju tekkimist, info jääb killustatuks ning abi katkeb sageli.

2. **Kas naiste kasvav hariduseelis paarisuhtes suurendab nende autonoomiat, majanduslikku iseseisvust ja turvalisust või suurendab muutuv võimutasakaal hoopis kontrollivat käitumist ja lähisuhtevägivalla riski?**
   a. Naiste kõrgem haridus kandub üle majanduslikuks iseseisvuseks ja võimaluseks vägivaldsest suhtest lahkuda. Paarisuhted kohanevad muutuvate rollidega. Naiste suurem autonoomia parandab võimalusi vägivalda ennetada ja suhtest turvaliselt lahkuda.
   b. Naiste kasvav hariduseelis ja võimalik majanduslik iseseisvus muudavad senist võimutasakaalu kiiremini, kui paarisuhete hoiakud ja soorollid kohanevad. Kontrolliva käitumisega partnerid võivad tajuda naiste suuremat autonoomiat ohuna oma positsioonile ning reageerivad suurema surve, kontrolli ning vägivallaga.

Neid kahte määramatust kasutati stsenaariumite telgedena. Need ei vasta üksikutele trendidele, vaid koondavad mitme omavahel seotud arengusuuna võimaliku kulu. Telgi kombineerides koostati neli stsenaariumi.

143 Saritas, O. (2013). Systemic foresight methodology. Teoses *Science, technology and innovation policy for the future: Potentials and limits of foresight studies, 83–117. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.* [LINK]

144 Saritas, O., & Nugroho, Y. (2012). Mapping issues and envisaging futures: An evolutionary scenario approach. *Technological Forecasting and Social Change, 79(3), 509–529.*

Joonis 11. Lähisuhtevägivalla tulevikustsenaariumid
Allikas: autorite koostatud

Enamik põhitrende jätkub kõigis neljas stsenaariumis, kuid nende mõju sõltub stsenaariumi iseloomust. Näiteks võib LSV digitaliseerumine hästi kohanevas süsteemis toetada varasemat märkamist ja abi, süsteemi vähese kohanemisvõime korral aga muuta osa vägivallast raskemini tuvastatavaks.

Varajane abi

38-aastane Triin läheb perearsti juurde, sest magab halvasti ning tema ärevus on viimastel kuudel süvenenud. Ta räägib pingetest tööl ja kodus, algul üsna üldiselt, nagu räägitakse asjadest, mida pole endale veel varem sõnastatud. Täpsustavate küsimuste peale ütleb Triin, et partner tahab pidevalt teada, kellega ta suhtleb, pahandab, kui ta kohe telefonile ei vasta, ning kontrollib nüüd üksi pere rahaasju, kuigi Triin teenib piisavalt, et ka iseseisvalt toime tulla. Triin ise peab seda keeruliseks perioodiks suhtes, kuna keerulisi aegu tuleb tema sõnul ette igas peres.

Arst tunneb kirjelduses ära võimaliku kontrolliva käitumise mustri ning küsib edasi Triinu turvalisuse ja selle kohta, kas partner pääseb ligi tema telefonile või terviseandmetele. Selgub, et partner teab tema telefoni pääsukoodi, jälgib asukohta ja kontrollib ligipääsu pere säästudele. Triin ei ole aga valmis otsustama, kas soovib suhtest lahkuda. Triinu nõusolekul avab arst talle terviseportaalis turvalise kontaktikanali, mille teavitused ei ilmu jagatud seadmetesse, ning ohvriabi spetsialist võtab temaga selle kaudu ühendust.

Spetsialist aitab tal läbi mõelda, kuidas oma sissetulekut ja dokumente partneri eest varjatult kasutada ning kuidas vajaduse korral lapsega eraldi elama asuda. Triinul on piisav jooksev sissetulek, mis laekub partneri juurdepääsuta kontole, mistõttu saab ta hakata lahkumist ette valmistama, arvestades samal ajal ohuga, et partner võib tema plaanidest teada saada. Perearst, ohvriabi ja politsei tegutsevad sama abiteekonna koordineeritud osadena, nii et märgatud riskist jõutakse kiiremini konkreetse abini ning Triin ei pea iga uue teenuseosutaja puhul alustama algusest.

Spetsialistide abiga hakkab Triin tasapisi oma tegutsemisruumi suurendama, ilma et ta muudaks kohe

midagi, mida partner kergesti märkaks. Partneri kontroll samal ajal tugevneb: ta nõuab üha sagedamini telefoni näha, pärib raha kasutamise kohta ja tahab täpsemalt teada, kus Triin viibib. Kuna abisüsteem seob eri kontaktides tekkiva info üheks tervikuks, annavad need uued märgid spetsialistidele täiendavat teavet kontrolli ulatuse ja süvenemise kohta. Sellest, mida varem võinuks pidada üksikuteks pahameelehoogudeks, hakkab nüüd moodustama selgem muster. Ohvriabi jaoks ei ole telefoni kontroll, rahalise vabaduse piiramine ja liikumise jälgimine enam eraldi probleemid, vaid osa samast vägivallamustrist.

Triinul on nüüd olemas nii spetsialistide tugi kui ka rahalised võimalused lapsega eraldi elama asumiseks. Otsust ei tee see siiski lihtsaks, kuna partner kontrollib endiselt pere ühiseid sääste ega lepi sellega, et Triin tahab oma elu üle ise otsustada. Triin kardab, et lahkumiskatse võib vägivalda süvendada. Samal ajal koondub eri asutustele Triinu olukorra kohta rohkem infot, mis võimaldab ohtu varem märgata, ent tähendab ka ulatuslikku isikuandmete kasutamist. Kui ohvriabi peab vajalikuks politsei sekkumist, kardab Triin, et partner võib sellest teada saades hakata teda ähvardama või veel rangemalt kontrollima. Spetsialistid peavad seetõttu arvestama nii riskihinnangu kui ka Triinu enda ohutajuga. Varasem ja paremini seotud abi pakub seega rohkem võimalusi, et sekkuda, kuid ka rohkem hetki, mil spetsialistide hinnang ohule ja Triinu enda soovid ei pruugi kokku langeda.

Märgatud, kuid seotud

Triinul on viimastel kuudel olnud uneprobleeme ja ärevust ning lõpuks läheb ta perearsti juurde. Vestlus liigub tasapisi koduse olukorrani. Triin räägib, et partner tahab üha rohkem teada, kellega ta suhtleb, pahandab, kui ta kohe telefonile ei vasta, ning on võtnud enda kätte pere rahaasjad põhjendusega, et tema sissetulekust tuleb niikuinii suurem osa pere ülalpidamiseks vajalikust rahast. Partner nõuab Triinult ka igapäevaste kulutuste põhjendamist. Triin ise ei nimeta seda vägivallaks. Ta räägib pigem pingelisest suhtest ja sellest, et viimasel ajal on kodus raske, kuigi tal on raske öelda, millal see päriselt raskeks muutus.

Arst tunneb kirjelduses ära võimaliku kontrolliva käitumise mustri. Terviseportaali riskitugi toob vestluse käigus esile ka küsimused partneri ligipääsu kohta telefonile, rahale ja terviseandmetele ning arst käsitleb neid sama kontrollimustri osana. Triinu nõusolekul suunab arst ta KOV-i sotsiaaltöötaja juurde, kes aitab kindlaks teha tema eluaseme-, raha- ja turvariske ning korraldab järgmised suunamised. Triin jõuab kiiresti ka ohvriabi spetsialistini, kellega arutatakse läbi tema võimalused lapsega turvaliselt eraldi elama asuda. Selgub aga, et Triinu sissetulekust ei piisaks üüri ja igapäevaste kulude katmiseks ning pere ühised säästud on partneri kontrolli all. Ajutise turvalise majutuse võimalus on olemas, kuid Triin ei tea, kuhu ta saaks lapsega pärast seda minna.

Järgnevate nädalate jooksul partneri kontroll tugevneb. Ta nõuab sagedamini telefoni näha, pärib raha kasutamise kohta ja tahab täpsemalt teada, kus Triin viibib. Partnerile ei meeldi, et Triin on hakanud rohkem ise otsustama, ning tuletab talle üha sagedamini meelde, kes pere ülal peab. Triin võtab sotsiaaltöötajaga uuesti ühendust ning tema olukord hinnatakse üle. Spetsialistidel on varasem info olemas ning kontrolliva vägivalla muster on selge. Triin saab nõustamist ja õigusabi ning temaga arutatakse ajutise turvalise majutuse võimalusi. Püsivalt eraldi elama asumine on aga keerulisem. Triin kardab, et ei suuda oma sissetulekust lapsele senist elukorraldust tagada. Seetõttu lükkab ta eraldi elama asumise otsust edasi, kuigi kodune kontroll samal ajal tugevneb. Varem oli Triin arvanud, et kõige raskem on abi küsida, aga nüüd, kui abi on olemas, selgub, et sellest ei piisa, et oma elu muuta. Ta jätkab spetsialistidega suhtlemist ja valmistab lahkumist ette, kuid peab seni elama koos inimesega, kelle kontrolli alt ta püüab pääseda.

LSV parem äratundmine ja asutuste koostöö võimal-

davad Triinu olukorda varakult märgata ning talle kiiresti abi pakkuda. Spetsialistid saavad aidata riske hinnata, turvalisust suurendada ja järgmisi samme ette valmistada, kuid ka hästi toimiv abisüsteem ei kõrvalda majanduslikku sõltuvust. Triinu olukord on süsteemile nähtav ja abi kättesaadav, ent tema võimalused vägivaldsest suhtest lahkuda jäävad piiratuks.

Alati sammu võrra ees

38-aastane Taavi pöördub perearsti poole uneprobleemide ja süveneva ärevuse tõttu. Vestluses jõutakse koduse olukorrani. Taavi räägib, et tema elukaaslane on muutunud järjest kriitilisemaks ning väiksemadki erimeelsused lõpevad sellega, et partner seab kahtluse alla tema otsustusvõime ja hakkamasaamise. Elukaaslasel on Taavist kõrgem haridus ja märksa suurem sissetulek ning aja jooksul on sellest kujunenud ka võimuhierarhia. Partner peab oma arvamust pere rahaasjade ja lapse kasvatamise küsimustes kaalukamaks ning tuletab Taavile sageli meelde, kes perele hea elujärje tagab. Ta kasutab ka Taavi väiksemaid eksimusi, näiteks unustatud kokkuleppeid või ootamatuid kulutusi, et tema vastutustundlikkust kahtluse alla seada. Üha sagedamini teab partner tema käikudest ja kulutustest üksikasju, millest Taavi pole ise rääkinud, ning kasutab neid järgmistes vaidlustes tema paika panemiseks. Partner teab ka tema kohtumistest, mille kohta ei tohiks ühistes kalendrites ega sõnumites teavet olla. Taavi on hakanud vaidlusi ja kohtumisi sõpradega vältima.

Perearstile jääb esialgu ebaselgeks, kuivõrd partneri käitumine Taavi igapäevaelu piirab. Taavil on endalgi raske selgitada, miks partneri etteheited teda sedavõrd mõjutavad. Arsti küsimused lähtuvad esialgu pigem suhteprobleemist kui võimalusest, et ka mees võib olla kontrolliva vägivalla ohver. Taavi jõuab siiski ohvriabi spetsialistini, kes aitab tal mõista, et pidev alavääristamine, jälgimine ja kogutud teabe kasutamine tema allutamiseks moodustavad kontrolliva vägivalla mustri.

Taavi hakkab spetsialisti toel uurima oma digitaalset privaatsust. Perel on ühine digiagent, mis kasutab kodu, auto, ostude ja teiste ühendatud teenuste andmeid, et korraldada pere igapäevaelu. Selgub, et partner on seadnud selle jälgima Taavi tavapärasest käitumisest kõrvalekaldeid ning koostama kokkuvõtteid tema liikumise, kulutuste ja päevakava kohta. Nii saab ta koguda teavet Taavi väiksemategi eksimuste ja vastuolude kohta, mida kasutab hiljem tema usaldusväärsuse õõnestamiseks. Ükski konto pole otseselt kaaperdatud ning teenusepakkuja ei käsitle toimuvat esialgu turvarikkumisena, sest partner kasutab andmeid, millele tal on ühiste kontode kaudu ligipääs. Taavile soovitatakse muuta ühiste kontode õigusi või lõpetada mõne teenuse kasutamine, kuid need muudatused oleksid partnerile nähtavad ning võiksid anda uue põhjuse süüdistusteks. Lisaks sõltub pere igapäevaelu, sealhulgas lapse kooli- ja huvitegevusega seotud sõitude korraldamine, nendest teenustest.

Taavi kaalub suhtest lahkumist, kuid kardab kaotada lapsega senise igapäevase kooselu. Partner on korduvalt mõista andnud, et lahkumineku korral jääks laps tema juurde, sest temal on suurem sissetulek, pere senine kodu ning paremad võimalused lapse eest hoolitseda. Taavi osaleb küll aktiivselt lapse kasvatamises, kuid suure osa kooli, tervishoiu ja huvitegevusega seotud asjaajamisest on korraldanud partner. Taavi kardab, et lahkumineku korral võiks see jätta temast vähem pühendunud vanema mulje, mida partner saaks võimendada digiagendi kogutud näidetega tema eksimustest.

Ohvriabi spetsialist küll selgitab, et Eestis ei eelistata lapse elukoha otsustamisel automaatselt ema ning arvesse võetakse mõlema vanema tegelikku hoolduspanust ja lapse huve. Samas ei saa keegi Taavile lubada, et laps jääks kindlasti tema juurde. Kui digiteenuste pakkujateni hakkab jõudma teisigi sarnaseid juhtumeid, hakatakse pere ühiste andmete koondamist käsitlema võimaliku kontrolliva vägivalla riskina ning välja töötama täiendavaid kaitsemeetmeid ja ohvriabi

juhendeid. Samal ajal jõuavad ohvriabi ja politseini juba uued juhtumid, kus digijälgimiseks kasutatakse teistsuguseid võtteid ja agente ning uusi andmeallikaid.

Keegi ei näe tervikut

Triin läheb perearsti juurde, sest on mitu kuud halvasti maganud ja ärevus süveneb. Kodusest olukorrast räägib ta vähehaaval. Partner tahab teada, kellega ta suhtleb, pahandab, kui Triin kohe telefonile ei vasta, ning kontrollib suuremat osa pere rahaasjadest, põhjendades seda sellega, et Triinu enda sissetulek on vaid väike panus pere ühiste kulude katmisse. Arst küsib koduse turvalisuse kohta, kuid vastuvõtu põhifookusesse jäävad unehäired ja ärevus. Triin saab soovituse pöörduda vaimse tervise toe poole ning info ohvriabi kohta.

Märke koguneb samal ajal juurde. Panga turvasüsteem märkab, et Triinu õigusi pere ühisel pangakontol on piiratud, ning palub tal muudatuse kinnitada. Partner on sel hetkel kõrval ning Triin vastab jaatavalt. Süsteemi jaoks tähendab see kinnitust, Triinu jaoks pigem seda, et tal polnud parajasti muud vastust. Mõni nädal hiljem leiab Triin võimaluse politseiga ühendust võtta, sest partneri kontrolliv käitumine on teda hirmutanud. Ta kirjeldab üht konkreetset juhtumit, kuid ilma varasema kontekstita jääb see mitmeti mõistetavaks ja üksikjuhtumiks. Partner saab pere ühiste digiteenuste kaudu järjest täpsemat infot Triinu liikumise kohta, kuid teenusepakkujate vaates kasutab ta kontosid ja seadmeid, millele tal on ligipääs. Jälgi tekib mitmesse süsteemi, kuid need ei koondu üheks pildiks.

Triin pöördub lõpuks ise ohvriabisse. Seal satub ta spetsialisti juurde, kes ei piirdu viimase ähvardusega. Ta uurib, kes kontrollib pere raha, kuidas partner teab Triinu liikumistest, mis juhtub siis, kui Triin kohe telefonile ei vasta, ja kuidas on partner käitunud lapsega seotud vaidlustes. Seni eraldi võetavad sündmused moodustavad vestluse käigus mustri. Spetsialist aitab Triinul läbi mõelda, kuhu ta saaks lapsega vajaduse korral minna, kuidas eraldi elades majanduslikult toime tulla ja kuidas oleks temaga turvaline ühendust hoida. Triinu nõusolekul aitab ta ka varasemad kontaktid panga, perearsti ja politseiga ühte ajajoonde panna.

See kohtumine muudab Triinu jaoks palju. Tal on lõpuks inimene, kellele ei pea iga juhtumit eraldi põhjendama ja kes oskab näha füüsilise vägivallata kontrolli tõsidust. Paraku tuleb suurem osa vajalikust infost endiselt Triinul endal koguda. Ta otsib üles panga teavitused ja terviseandmed, püüab meenutada politseiga peetud vestluse üksikasju ning selgitab uuesti, kuidas need on omavahel seotud. Iga asi eraldi tundub väike, alles koos vaadates saab nähtavaks, kui palju on kontroll Triinu elu juba muutnud. Nii püsib tervikpilt suuresti spetsialisti töö ja Triinu mälu najal.

Kui partneri ähvardused teravnevad, läheb Triin lapsega ajutiselt turvalisse kohta, mille võimalused on ta spetsialistiga varem läbi arutanud. Partner ei lepi sellega, et Triin on otsustanud temast sõltumatult tegutseda, ning hakkab nõudma teavet lapse asukoha kohta ja ähvardab vaidlustada lapsega seotud kokkulepped. Triin teab, et ajutisse majutuskohta ei saa ta lõputult jääda, kuid oma sissetulekust ei piisa uue eluaseme leidmiseks. Politsei uurib juhtumit, kuid suur osa tõenditest on kaudsed. Sõnumid, rahalised piirangud ja digiteenuste kasutus näitavad eraldi vähe ning kontrolli tervikmustrit on raske tõendada. Triin on küll vahetust ohust eemal, kuid ei tea veel, kuidas lapsega turvaliselt edasi elada.

Vahepeal muutuvad digi- ja majandusliku kontrolli viisid. Triinu juhtumist õpitakse mõnes asutuses. Pank täpsustab oma riskimärke, ohvriabi jagab juhtumit kolleegidega ja politsei oskab sarnastes olukordades mõnda seost paremini küsida. See ei tähenda siiski, et asutused näeksid üksteise kogutud infot või mõistaksid selle tähendust tervikuna. Triinul on nüüd spetsialisti abiga selgem arusaam oma olukorrast ja võimalikest järgmistest sammudest, kuid tema edasine toimetulek ja turvalisus on endiselt lahenduset

Stsenaariumiteülesed riskid ja võimalused

Riskid

Varasem märkamine ja parem teadlikkus suurendavad abivajaduse nähtavust, ent abisüsteemi ülekoormus ning katkendlik abi võivad turvalisust vähendada. Rohkem pöördumisi ei tähenda paremat tulemust, kui inimene peab eri asutustes oma kogemust korduvalt selgitama, esimene reaktsioon on tõrjuv või ebapädev või jääb ohver pärast esimest kontakti edasise selge plaani ja abita.

Digitaalne kontroll suureneb kiiremini kui selle tuvastamise ja tõkestamise võimekus. Tehisintellekt on oluliselt kergendanud isiku vastu suunatud vägivalla kasutamist. Jagatud kontod, ühendatud seadmed ja tehisaru-agendid võimaldavad partnerit jälgida ilma ilmse õigusrikkumise või konto kaaperdamiseta ning üksikud digijäljed ei pruugi kontrollimustrit paljastada.

Staatusega seotud lõhe kasvamine paarisuhetes võib suurendada LSV riski, kui soorolliootused ei muutu sama kiiresti. Naiste kõrgem haridus ja sissetulek võivad suurendada nende iseseisvust, kuid traditsiooniliste soorolliootuste püsimisel ka pingeid paarisuhtes. Kui partner tajub oma senise positsiooni nõrgenemist, võib ta püüda seda tasakaalustada suurema kontrolli ja vägivallaga.

Võimalused

Vägivalda saab märgata ja abini jõuda enne esimest politseikontakti. Tervishoiu-, sotsiaal- ja haridusvaldkonna spetsialistide LSV alased paremad teadmised võimaldavad vägivalda varem märgata ka siis, kui inimene ise seda vägivallana ei määratle. Spetsialistide oskus esmaselt reageerida ja inimene sobiva abini suunata aitab sekkuda enne vägivalla süvenemist. Varajast abiotsimist toetavad ka veebikeskkonnad ja tehisintellekt, mis aitavad kogemust mõtestada ja järgmisi samme kavandada. Riik saab toetada nende turvalist kasutamist ning oskust eristada usaldusväärset teavet ja professionaalse abi vajadust. Eri asutuste info ühendamine võimaldab lisaks tuvastada seni varjatud vägivalda.

Ühiskonna toetus võimaldab täiendada toimepanijatele suunatud abi ja vähendada korduvvägivalda. 88% elanikest peab toimepanija abiotsimist vastutustundlikuks sammuks. Samal ajal on Eestis vägivallast loobumist toetavaid teenuseid vähe, omal algatusel jõuab nendeni vaid 13% toimepanijatest ning teenuste mõju LSV kordumisele sisuliselt ei hinnata. Ühiskonna toetus võimaldab laiendada sekkumisi ning soodustada varasemat abiotsimist. Teenuste tulemuslikkust ja rahastamisvajadust tuleb hinnata tegeliku vägivalla kordumise, kannatanute turvalisuse ja kasvava abivajaduse põhjal, mitte üksnes väheneva kuriteostatistika järgi.

Arenguseire Keskus
Lossi plats 1a, 15165 Tallinn
arenguseire@riigikogu.ee
www.arenguseire.ee

ARENGUSEIRE KESKUS